

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Március 5.

10. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Evangéliom, és hazafiság.

(Felolvasatott 1896. febr. 22-én, az ev. ref. theol. fakultás ifjúsága előtt.)

(Vé g e.

Ime, tehát kitünt, hogy a nemzeti élet felvirágoztatásához magasabb erők kellenek. A költészetanok unos-untig bebizonyítják, hogy hiában ismeri valaki a költészeti szabályokat, költői ihlet nélkül senki igazi költő nem lehet. Hát, erkölcsös ember hogyan lehetne el magasabb ihlet nélkül? És a nemzeti élet, milliók erkölcsi életének összesége hogyan lehetne el magasabb ihlet nélkül? Hát hiszen, kezd is egyetemessé válni a jelszó: legyünk vallásosak. Az állam az iparosok vallás-oktatását elrendeli. Az egyházak is mozgolódnak, s igyekeznek, még új eszközökkel is, erősíteni a vallásosságot. A házasulandókat az anyakönyvvezetők felhívják vallásos kötelességeik teljesítésére. Politikusok is, a kik különben templomba járni nem szoktak, egyre hangoztatják, hogy a vallásra szükség van. Tehát, a megvetett vallás újra szóba kerül. Vallás, vallás, mindenféle ez hangzik, persze, még igen sokszor azzal az utógondolattal, hogy vallást legalább és leginkább a nép számára. Itt az idő, hogy mi is, az evangéliomi egyházak hivei, felébredjünk, s mulasztásainkat helyre hozzuk. Mindenek előtt, nem szabad, beolvadnunk abba a vallást követelő homályos zenébe, mely ma oly divatos kezd lenni. Nyilván meg kell mondanunk, hogy ez a szó: vallás, sok mindent, sok tévedést is magába foglal. A vallás tehát nem egy értelmű a Krisztus evangéliomával. Van oly vallás, mely tulajdonképpen csak vakhit, mely talán megőriz az anarkhizmus felzúdulásaitól, de más bűnökbe ejt, például, a farizeizmus bűneibe. Van hitetlen valásosság is, a mely egy darabig megállhat ott, a hol az ősök buzgósa az egyházi életet hatalmasan megindította, de a mely megújítani, életre kelteni, nem képes, sőt maga is folyton erőtle-

nebbé, és haszontalanabbá lesz. Az emberek által alkotott vallások nem sok jót mivelhetnek, és csak egy vallás van, a mit isten alkotott, s ez a Krisztus evangélioma. Evangéliomra van tehát szükségünk. Egy ember, vagy tíz ember ez által sem tehet sokat, de éppen azért szükséges, hogy minél több magyar ember a Krisztus élő és éltető evangéliomát szívébe vegye. Természetesen, az a baj, hogy a Krisztus alkut nem ismer. Pápista tanok, orthodox tételek, modern hitetlenség, mind-mind megengedik, hogy az ember önző, közönyös, vagy érzéki legyen, de a Krisztus szolgáinak a hit által lehozott mennyei tüzet szívükbe kell fogadniok minden áron, és ez a mennyei tűz első sorban saját bűneinket irtja, pusztítja.

De, éppen azért van szükségünk hazafias szempontból is e mennyei tűzre. Ez a tűz kényszerít bennünket, hogy a szenvedők, nyomorultak és bűnösök felé kezeinket kinyujtsuk. Ez a tűz kényszerít bennünket, hogy életünket magasabb szempontból, mint istennek való szolgálatot fogjuk fel. E tűzzel lelkünkben, nem lehetünk léhák, mert az isten országa terjesztése magasabb szellemi gyönyört ad, melyek az alsóbb rendű, érzéki gyönyörökkel meg nem férnek. Az evangéliom tüze kényszerít, hogy bátran szembe szálljunk az akadályokkal, és energikusan megküzdjünk azokkal. Az evangéliom e tüze teszi a lelkészt igazán lelkészszé, a mennyiben nem elégszik meg külső kötelességeinek teljesítésével, hanem munkára indítja gyülekezetének minden tagját, s maga, mint egy hős hadvezér, itt is, ott is megjelen, hogy az úrtól vett erővel a nőket a szeretet-munkában, a férfiakat a társadalmi bajok orvoslásában, az ifjakat istennek tetsző ifjui élet megvalósításában segítse. És tessék elképzelni az evangéliom erejével az államférfiakat? Lehet-e akkor szó a szegény nép igaz érdekeinek elhanyagolásáról? Tessék elképzelni a közhivatalnokokat. Lehet-e

akkor szó sikkasztásról? Tessék elképzelni az alsóbb rendűeket. Lehet-e akkor szó felforgatási törekvésekről? Tessék elképzelni a nőket. Lehet-e akkor szó a paráznság iszonyu bűnének terjedéséről? Tessék elképzelni az ifjakat. Lehet-e akkor szó részegeskedésről? Tessék elképzelni az egyházakat, az evangyéliom erejétől áthatva. Lehet-e akkor szó élettellelenségről, bágyadtságról, pápai hatalomról, papnötlenségről, képmutatásról, és a Krisztus elárulásáról?

Oh, bizony, igaz, hogy ha az evangyéliom tüze átjárna e nemzetet, akkor, az erkölcsi erők egész teljessége felett rendelkeznék, mely megdönthetetlené tenné minden külső, és belső támadás ellen. Ha a kis gyermekektől kezdve, mindenkinél következetesen, okosan, és szeretetteljesen alkalmaznók az evangyéliom erőit, akkor fogyna a bűn, és az evangyéliom ereje tisztává tenné az irodalmat, reálissá a politikát, harmónikkussá a tudományokat, szentté a családi életet, és elhatna még a nemzet gazdaságának erősödésére is, mert hiszen, egy józan nép milliói sokkal több munkát végeznének, mint egy oly népé, melyben sokan munkálkodni, éppen a részegeskedés miatt, nem képesek.

Hát, ha még mind ehhez hozzá vesszük, hogy éppen magyar hazánknak mily nagy szüksége van a Krisztus igaz, és örök evangyéliomára, az összeforrasztás szempontjából is. Nincs nagyobb ellentét a magyar nép, s akár mely nemzetiség közt, mint a milyen volt Angliában az angolszász, és a kelta nép-faj között. És mit látunk? Azt, hogy az evangyéliom ereje a skót és walesi keltát teljesen egygyé tette az angollal. Az írlandi kelta még nem lett egygyé, mert Írlandban az angolok is, meg a vakbuzgó papság által vezetett irek is sokkal több bűnt követtek el, mintsem a teljes egybeolvadás létre jöhetett volna. De már az ír nép is tud angolul, ujságait angol nyelven szerkeszti, irodalmát angol nyelven műveli, s a legnagyobb ír párt egy tekintélyes angol párttal kezert fogott. Hiszem tehát, hogy lesz idő, a mikor az evangyéliom erejét, mely Angliában oly sok jót tett, a magyar nemzet is jobban megbecsülvén, az egybeolvadás munkája rohamosan, és eredményesen megy előre. De, ha e célt meg akarjuk valósítani, az evangyéliomot kell a nemzeti élet központjává tenni. Mert, tessék elképzelni, hogy a római katholicizmus a nemzeti élet központja. Lemondhatnak-e a protestánsok és zsidók a pádistaság kedvéért, a szabadságról? Vagy, tessék

elképzelni, hogy a zsidóság a nemzeti élet központja. Lemondhatnak-e kedvéért a keresztyén eszményekről? Éppen azért, arra kell igyekeznünk, hogy a megfeszített és föltámadott Krisztus evangyéliomát tegyük evangyéliomi buzgó tevékenységgel a nemzeti élet központjává. Akkor egyfelől jótékony hatást gyakorolhatunk a konzervatív római és görög egyházakra. Világosíthatjuk őket, oldozgathatjuk a zsarnokság kötelékeit, megtölthetjük őket minél több jézusi szellemmel, és így lassankint megkivántathatjuk velük az igazi, a krisztusi keresztyénség édességét. Viszont, a zsidókat közelebb hozhatjuk a keresztyén eszményekhez. Megmondhatjuk nekik, hogy zsoltáraikat mi is énekeljük, prófétáik magasra szárnyalása minket is vezet a Krisztus által történt kijelentés titkaiba. Megmondhatjuk nekik, hogy az ótestamentomból egyenes út vezet az újba. Így, így hozhatjuk össze a nagy ellentéteket. Így készíthetjük elő a boldog jövődőt. S ha egyszer az evangyéliomi keresztyénség erői átjárják az egész Magyarországot, akkor nem kell félnünk. Mert az evangyéliomi keresztyénségben van elegendő igazság annak megértésére, hogy az isteni gondviselés a magyar népet az óriási szláv és német áradat közé vezérszerep vitelére helyezte. Másfelől, az evangyéliomi keresztyénségben van elegendő szeretet arra, hogy az a gyűlölködés helyébe a békés együtt munkálkodás szellemét vigye.

Én, valóban, nem szégyenleném a Krisztus evangyéliomát semmi körülmények között. De, mivel abban nemzeteket erősítő, és különféle nyelven beszélő, különféle módon gondolkozó egyéneket összeforrasztó hatalmat is látok: merem állítani azt is, hogy magyar hazafiságunk nagy hiánya volt az evangyéliom megvetése és elhanyagolása. Én hiszek abban a jövődőlésben, hogy: Magyarország nem volt, hanem lesz. Hiszem, hogy a magyar nemzet boldogabb, hatalmasabb, és szentebb lesz, mint valaha volt. De, csak abban az esetben, ha fiai és leányai a nagy cél elérésére szükséges nagy eszközt alkalmazzák is. A ki tehát nemzetét igazán szereti, vessen ki lelkéből mindent, a mi isten akaratával ellenkezik, s ne szégyelje a Krisztus evangyéliomát, mert az istennek ereje nem csak a hívők idvességére, hanem sokat szenvedett szegény népünk boldogítására is.

Szabó Aladár,
budapesti theologiai tanár.

Néhány szó a tanári értekezlet érdekében.

Az erdélyi ref. tanároknak a múlt évben, Szászvároson tartott értekezlete május 30-iki ülésében hosszas előzetes megfontolás, s beható vita után, határozatul hozta, hogy 1863-ban megalapított általános özvegy-árvai alapját továbbra fen nem tartja, s az alap kezelésével megbízott kolozsvári tanári testületet utasította, hogy a 47,000 forintnyi alap felosztási módozatára nézve, javaslatot készítsen, azt a testvér-intézetekkel közölje; egy szóval, az ügyet oly állapotban terjessze a legközelebbi értekezlet elé, hogy ez a kérdést véglegesen megoldhassa.

A kezelő kolozsvári tanári kar, a lehető legméltányosabb kulcs szerint, a befizetések, és a mai terhek összetett arányában a felosztás tervezetét kidolgozta, mindegyik kollegiumhoz megküldte, s remélhető, hogy a múlt évben nemes hévvel küzdött enyedi kollégáink is, a kik, rövid idővel az előtt, tisztán kollegiálitásból, 28,000 forintos helyi nyugdíj- és özvegy-árvai alapjukat a választandó theologiai tanárok jövőjének biztosítására ajánlották, e javaslatot örömmel fogadják, s harminchárom év óta működő, erős szervezetű, és sok özvegy, meg árva részéről áldott alapunk halálos ágyához, kezükben a béke olajágával jelennek meg.

Nem szándékozom, arra nézve nyilatkozni, hogy az alap felosztása helyes-e, avagy nem; arról már a szászvárosi értekezleten eleget hallottunk, pro et contra, száz meg száz érv hozható fel. A szászvárosi határozatban, a minék kimondására a tanárokat az 1894. évi XXIV tc. alapján felekezeti tanárok számára felállított nyugdíjintézet létrejötté a helyi alap fentartása esetén ugy a tanárookra, mint tanulóokra két oldalról háruló teher elkerülése indította, megnyugszom, a kérdés megoldásának elodázását, éppen alapunkra való tekintettel, károsnak, sőt kedvezőtlen körülmények közt, veszélyesnek tartom, de a felosztásnak örvendeni nem tudok.

Hogy miért, azt is megmondom. Az özvegy-árvai alap ügye volt mindig a szive annak a szervezetnek, melyet harminchárom évvel ez előtt »tanári értekezlet«-nek neveztek az alkotók. Ez volt a kapocs, mely egymáshoz fűzé a hét középiskola tanárait, mint egy anyának gyermekeit. Ez volt a lelke azoknak az összejöveteleknek, hol a közetlen érintkezés, barátságos beszélgetés, vagy tudományosabb tárgyalás útján, magukban a tanároknak közös, senki által meg nem fizethető szabad protestáns szellem fejlődött ki, a mely összejövetelek nemcsak a vendéglátó, hanem a többi intézetekre is, az eszmék kölcsönös kicserélése, a hibák őszinte feltárása folytán, a haladás bélyegét nyomták.

Ha e sziv dobogni megszűnik, ha e kapocs szét szakad, ha e lélek tova röppen: az erdélyi ref. tanárok összetartozandóságának érzete is meglazul; az érintkezések a különböző intézetek közt megritkulnak, önmagunkba húzódva, látkörünk mind kisebbre szorul, önhittek, büszkék leszünk, s évek múltán, talán csak külső, hideg udvariasságból ismerjük egymást. Állításom erősnek tűnhetik fel, de a kik figyelemmel kísérték a tanári sértekezletek működését, érezték a társadalommal, sőt felőb b hatóságainkkal szemben szavának gyengeségét, azok

igazolhatják állításomnak nem csak jóhiszeműségét, hanem igaz voltát is.

Értekezleteinknek nevelési és tanügyi kérdésekben az a befolyása, szavának az az ereje, a melylyel nagyban az országos tanár-egyesület a közoktatás e féltett kincsének, a középiskolai oktatásnak csaknem minden ágában bir, egyházherületünkben nem volt meg, és nincs meg. Működéséről, munkássága eredményeiről nagyon keveseknek volt tudomása. Anyagi segédeszközök rendelkezésére nem állottak: tudományos felolvasásainak terjesztéséről szó nem igen lehetett. Határozatait az egyes intézetek, ha tetszett, megtartották, a felettes hatóság tudásul vette, de azok végrehajtását legtöbnyire elfeledte, vagy feleslegesnek tartotta. Nevezetesebb tanügyi kérdésekben a tanárok közös véleményét sem a kerület, a melynek, őszintén megvallva, mostoha gyermekei vagyunk, sem annak kormányzó testülete, az Igazgató-Tanács, ki nem kérte. Hiszen, hogy csak egy szembezőkő példára utaljak, a gimnázium tanügyi és fegyelmi rendszabályok reviziojánál első sorban a tanári értekezlet lett volna a hivatott véleményadó, azt kellett volna meghallgatni, s nem azt a bizottságot, melynek tagjai, a tiszteletből kiküldött igazgató urak, sok pontban a protestáns tiszta felfogással, s véleményeinkkel homlok-egyenest ellenkező tervezetet készítettek, de a melyet isten kegyelméből előre nem, csakis a kerületi közgyűlés után pillanthatunk meg, a midőn már a nyakunkba varták

Nem akarok rekriminációkkal élni. A kik az első értekezletet összehívták, főcéllal az özvegy-árvai alap megteremtését tüzték ki, később annak fejlesztésén fáradtak, s hogy ma huszonnégy özvegy nem átkozza a tanári pályát, hanem nyugton hajthatja fejét szegény párnájára, s hogy mi 47,000 forinton osztozunk, annak érdeme, kétségkívül, az övék, nevüknek, vagy emléküknök teljes elismeréssel adózunk:

Ámde, a viszonyok azóta sokat változtak, s az évek hosszú sora alatt szükséges lett volna oly statutumok alkotása, a melyek a kellőképpen nem méltányolható tanári értekezleteket szélesebb hatáskörrel, több joggal ruházták volna fel. Ezzel fenmaradásának, létjogának biztosítékait is letették volna.

A sepsi-szentgyörgyi kollegium tanári kara testvéri szeretettel május 21-dikére mindnyájunkat értekezletre hívott. Ez értekezlet, a jelek után ítélve, az általános özvegy-árvai alap sorsa felett kimondja a halálos szentenciát. Ez alap sorsával szoros kapcsolatban álló kérdés az értekezlet további léte, vagy kimulása. Jelen szervezetében a fentartása nem célszerű, sőt felesleges; átalakítva, megerősítve, áldásos munkásság központja, fényes eredmények szülője lehet.

Gondolkozzunk, tanakodjunk, hogy szentgyörgyi találkozásunk ne búcsuzó, ne utolsó összejövetelünk legyen, mert, ki tudja: üt-e a föltámadás órája?

X. Y.

Gyenge remény, erős hit.

»Nehéz időket élünk. Megcsappant a jövedelem. A kisebb gyermekeimet iskolába sem küldhetem. A nagyobbakért nem tudtam kifizetni a tandíjt a kollégiumban. Magamnak is sok a fedezetlen szükségem. Feleségem

fázik ebben a nagy téli hidegben. mert... de. hagyjuk ezt. Lapokra sem fizethettem az idén elő, nem futja a költségvetés. Tavaly legalább a váló-perекből 100—120 forintot bekaptam. Ezzel segíthettem az említett bajokon úgy, a hogy. Stóla is, ha nem csordult, cseppent. Most már nem is cseppen, mert hiveim, miután meghallották, hogy stóla-fizetés nélkül is köteles vagyok szolgálni: szolgálatot még nagyobb mérvben követelnek, de stóla-fizetésről tudni sem akarnak. S midőn mondom nekik, hogy a konvent azt határozta, hogy a stóla ezután is kötelező, így felelnek: ha fizetnünk kell, nem jövünk a tiszteletes úrhoz, megélünk már pap nélkül. Az állam eligazít mindent. Nehéz időket élünk.« Ilyképpen panaszkolta nehéz helyzetét pár hét előtt egyik pap, aa. S azután csakhamar jött a második, majd a harmadik, s mindenik beszédének vége: »rossz időket élünk!«

Ugy-e bár, milyen szomorúan nevétséges panaszok. Pedig így van. Ez az élet. Erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben legalább is háromszáz pap életének képe ez. Ugy fájt, hallanom őket. Ugy fájt, látnom e szomorú képet. Hát, azért izzadtatok, küzdöttetek tizenhat-húsz éven át az iskolák falai között. Azért áldoztatok szívetek, lelketek minden melegét közvetlen az egyház, s közvetlen a haza oltárán; azért huzzátok a szabadság szekerét megszakadásig, hogy az egykori, kétségbeesett humoráról híres református pappal így kelljen felkiáltanotok: »nincs más kívánságom az élettől, csak hogy csizmámnak talpa legyen, s naponkint tejes puliszkát ehessenem.« S olyan jól esett lelkemnek, hogy a vigasztalás szavát szólhattam a panaszkodóknak, eléjük tárván a szebb jövőt, a szép reményeket. Hiszen, a magas kormány kívánságára készült a nagy munka, melynek célja, hogy az országgyűlés potom 400,000 forint évi segély megszavazásával, keresztül vitessék az, hogy minden református papnak évi 800 forint legyen fizetése. De, ők nem hittek szavaimnak, s csaknem egyhangulag kiáltották: risum teneatis. Hiszen, ez a beszéd az egyházpolitikai törvények tárgyalását megelőző időből származik; hiszen, ez csak kortes-fogás volt a református egyház megnyerése szempontjából, sat. sat. A hitetlenek. Nem voltam képes, meggyőzni embereimet. Mind szüntelen csak azt hajtják: »segíts magadon, s az isten is megsegít«, s mi pedig, ev. reformátusok, nem igen tudunk, és nem igen akarunk segíteni magunkon.

De hát, itt van, mondám, a minket, erdélyieket illető kilátás. Azt mindnyájan tudjátok, hogy az akkori igazságügyi miniszter megígérte volt már az ánkettezés alkalmával, hogy elveszett százados jogunk kárpótlás nélkül nem fog maradni. Már benn is van a memorándum a konventnél, melyben kérjük a magas kormányt, hogy az állami törvények által is biztosított, s csaknem négy-száz éven gyakorolt, s most az egyházpolitikai törvények által elvesztett »házassági jog«-ért nyújtson holmi kártérítést. Évi veszteségünk több, mint 30,000 forint; de, mi szokott lojálisunkkal csakis 22,000 forint kárpótlást kértünk, s ez úton, kétségkívül, legalább a »fejsze nyele« meg fog térülni. Az én embereim, a szó teljes értelmében, kinevettek, sőt kigúnyoltak. S azt kérdezték: olvastam-e a közelebbi nagy szerencsét, mely a papokat érte? Az országgyűlés, ugyanis, megszavazott a szegénysorsu papok javára 100,000 forintot (egy közepes angol paripának is

ez az ára). Ebből jut a magyar egyetemes ref. egyház részére 22,000 forint, s ebből erdélyi ref. egyházkerületünk papsága javára négyezer s egy néhány forint. De, ebből is csak úgy kaphatnak a tiszteletes urak, ha személyesen mennek utána? Így körülmények között, csakugyan boldog egyszerűség, és nagy hiszékenység kell ahhoz, hogy a kárpótlás iránt reményt tápláljon valaki. Így az én embereim. Szárnyszegetten, remény-vesztetten tengetik életüket tovább, tovább! S egyetlen boldogító gondolatuk, hogy a konvent legközelebbi bölcs intézkedése következtében, özvegyeik, s árváik nem maradnak, mint eddig, a koldus-bottal. Csakhogy ez örömet is megzavarja az a gondolat: honnan fogják fizetni, a 10% belépési, s a 2½% évi állandó járulékot? E tekintetben is nyujthattam részükre némi vigasztalást, közölvén velük egyházmegyéinknek (A v. hunyadiról van szó. Szerk.) az egyházmegyei gyámintézet jövő sorsát tárgyzó tervezetét. E szerint, ugyanis, kimondja az egyházmegyei közgyűlés, hogy:

1. Az egyházmegyei gyámintézet kötelékébe, annak jelenben létező tagjain kívül, több új tag nem vétetik föl.

2. 1896. jan. 1-től kezdődőleg, a gyámintézet pénztára részére a tagok által eddig beszoigáltatott 1% évi illeték további fizetése megszüntettetik. Azok, azonban, kik öt évig a gyámintézetnek tagjai nem voltak, legalább öt évi időtartamra az 1% évi járulék befizetésére köteleztetnek.

3. Az egyházmegyei gyámintézet jelenleg létező tagjai helyett, az országos gyámintézet pénztárába fizetendő 10% alapjárulékot az egyházmegyei gyámintézet pénztára fizeti be.

4. Azon özvegyeknek és árváknak, kik ez idő szerint segélyben részesülnek, a mult évben nyert gyámintézeti illetéket továbbra is, azaz, az alapszabályok értelmében való időtartamáig, biztosítja az egyházmegyei gyámpénztár. Az ezen idő után leendő özvegyek és árvák csak annyi segélyben részesülnek, a mennyi a jelenben részesülők jutalékainak kiszoigáltatása után szétoosztásra fenmarad.

5. Midőn, a természet rendje szerint, a részesülők száma megapad annyira, hogy 100 forintnál is magasabb összeg lenne egy személy osztaléka, az aránytalanság kikerülése szempontjából, kimondatik, hogy egy osztalék 50 forintnál magasabb összeg nem lehet.

6. Midőn pedig már jogosultak teljességgel többé nem lesznek, az egyházmegyei gyámintézeti pénztár akkor meglevő tőkéjét, az egyházmegyei közgyűlés és tanács felügyelete mellett, továbbra is az egyházmegyei papság fogja kezelni, s a tőke jövedelmei, esetről-esetre elbirálandólag, elnyomorodott papok, avagy azok gyermekeinek felségítésére fognak fordíttatni.

Ez a tervezet tetszett a gyenge reményü afiaknak. »Majd meglátjuk, mi lesz a végeredmény?« A mi pedig az előbb mondottakat illeti, én most is a mondó vagyok: ne gúnyolódjatok, s ne legyetek hitetlen Tamások, mert nekem erős a hitem, hogy több, mint két millió tiszta magyar kálvinistának, és kétezer református papnak, ha végre-valahára megszólal, hangját, meg kell hallania nem csak a kunyhók, de a legmagasabb paloták lakóinak is. Végre is, nem alamizsnát, hanem igazságot kérünk.

Szár-az-Ajtai.

Körlelkész-társaimhoz.

A »Prot. Közl.« folyó évi 9. számában Juhász Izidor kartársamnak megjelent cikkét örömmel olvastam át. De, még nagyobb örömem volna, ha az Igazgató-Tanács elölkeve a mostani nyugdíj-szabályzatot, visszaadná a körlelkészeknek az 1887-ben tartott egyházkerületi közgyűlés alkalmával alkotott körlelkészi nyugdíj szabály-rendeletet.

Az volt a valódi nyugdíj szabály-rendelet, a mely gondoskodott a körlelkészek, ha munka-képtelenné lesz, nyugdíjáról, özvegyéről, gyermekeiről, s temetéséről. Ezért volt, hogy a körlelkészi állásra ötven-hatvan, sőt az első pályázatnál nyolcvan folyamodás adatott be hat állomásra. Ezen szabály-rendelet minden szavába a jóindulat szeretete látszik főpásztorunknak; a körlelkészek iránt minden időben tanusított jóindulata van benne; meg-látszik a szabály-rendelet szelleméből, hogy ő dolgozott rajta. Ezt a nyugdíj szabály-rendeletet ha az Igazgató-

Tanács visszaadná a körlelkészeknek, meg vagyok győ-ződve, hogy a harmincöt körlelkész közül öt sem lépne ki.

Ha ez nem lesz lehető, akkor, természetesen, meg-maradunk a mostani szabály-rendelet alatt is, mert az Igazgató Tanács 823—1896. szám alatti körlevele a leg-nagyobb csapás lenne ráuk nézve. Ha egy 500 forintos fizetésű körlelkész tiz-tizenegy évi szolgálat után munka-képtelen lesz, 40%-ból, 200 forintból három négy tagu családjával még a minden napi kenyere sincs meg. Én azt hiszem, a méltányosság és igazságosság követeli, hogy a ki akar, az legyen tagja a nyugdíj-intézetnek, de a ki akar, akár miféle nyugdíj szabály-rendelet alatt maradhasson meg a nyug. és gyámintézetben. Ha ki-fizettük egy részét valahogy, kifizetjük a hátra levőt is. A folyó évi járulékot ha leszállítaná 2½%-ra, és megen-gedné az Igazgató-Tanács, hogy az egyszerismindenkoriból a hátra levő részletet öt év alatt fizessük: köszönettel vennők.

Pataky Gábor,
esztényi ev. ref. körlelkész.

TÁRCA.

Adatok tanügyünk történetéhez.

Egyházi főtanácsunk széles körű munkásságának egy főtárgya, a multban is, a tanügy volt. E század elején, 1818-ban készítettett új tantervet az elemi iskolák, gimna-ziumok s a felsőbb tanfolyamok számára. Nagyjában ez maradt érvényben a negyvenes évekig, de részenkint idő-közben is tettek változtatást rajta. Legnevezetesebb változ-tatás 1833-ban történt, midőn a magyar nyelven való tan-ítást tette kötelezővé az egyházi főtanács. Különös gondot fordítottak a latin nyelv minél sikeresebb tanítására, a szó-noki előadásra, stb. De már a negyvenes évek elején érez-ték a gyökeresebb változtatás szükségét s az egyházi főta-nács ezért küldött ki egy bizottságot. Az egyházi főtanács utasítását s a bizottságnak a felsőbb tanfolyamokra készített tervét mutatom be az alábbi sorokban.

A mélt. insp. Curatoratusnak és T. T. professoratusnak ajánljuk atyafiságos szolgálatunkat.

Az oskolai nevelés s tanítás rendszerének kijavitása ügyében főegyházi tanácsunk a következőket állapi-totta meg.

1. Tekintetbe vévén azt, hogy azon igen is csekély siker, mely ezen fő egyházi tanács által, a fennforgó tárgy különböző ágaira nézve az 1818 iki év óta kirendelt több rendbeli biztosságok munkálatait követte, legfőképpen éppen az egyszerre létesítetténi célzott intézményeknek tárgyaikra nézve sok és különféleségéből terjedelmökre nézve minden tanítói intézeteinkre egyaránt célbavett alkalmazásából, s végre magoknak a külön munkálkodó biztosságoknak na-gyocska számából természetesen következett: ugyan azért az oskolai nevelés és tanítás kijavitása tárgyában, ennek különböző ágaira nézve eddig elé kinevezve volt több rendbeli biztosságok megszüntetésével és illetőleg összeol-vasztásával, egy mérsékeltt számu s minél könnyebben egybe-gyűlhető biztosság neveztetett ki, melynek tagjaivá kijelöl-tettek: gr. Mikó Imre, gr. Degenfeld Ottó, br. Kemény Domokos, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki László, br. Ke-mény Dénes, br. Bánfi János, Zeyk Károly, prof. Bodola

Sámuel, Szász Károly, Méhes Sámuel, Zeyk Miklós, Salamon József, Dósa Elek, Mihályi Károly, Vajna Antal, oly meg-határozással, hogy a biztosság munkálkodjék az alább elé-adandó, azokkal kapcsolatban levő tárgyakról, az alábbiakra megállapított vezérelvek szerint.

2. Az 1818. óta iskoláinkat illetőleg intézkedés alá vett tárgyak tömegéből emeltesse ki, rendszeresítsenek s léptessenek életbe csak azok, melyek egyfelől legsürge-tőbben szükségeseknek s legbiztossabban létesíthetőeknek találtnak; másfelől pedig, kétségbe nem hozható sikerök s hatások által, mind kedvét, mind lehetőségét eszköz-lendik a további haladásnak s jól kezdett munkálkodá-saink időről időre teljesebb s magasabb tökélyre fejlesz-tésének. Ezen szempontból indulva ki annak okáért, 1. A felsőbb tudomán-yokat illetőleg. Azoknak tanítása főegyházi Tanácsunknak e tárgyban tett több rendbeli in-tézkedéseihez képest, haladék nélkül rendszeresítte-sék s egyformásítsák, értve a rendszeresítésen azt, hogy a különböző tudományok hallgatására a tanuló ifjuság azon renddel bocsáttassék, melyet magoknak a tu-domán-yoknak tárgy és előkészületi egybefüggése hoz ma-gával és hogy négy évek alatt a polgari pályára lépendő ifjak is, mind azon tudományokat, melyek celjokra tartoz-nak, kihallgathassák; az egyformásításon pedig azt, hogy ugyanazon tudomány minden főiskoláinknál és illetőleg gimnáziumainknál egyszerre és ugyan azon évben taníttassék és így egyik tanító intézetből másba által lépni szándékozó, vagy körülményeiktől erre kénytetett ifjaink ne legyenek többé kénytelenek, vagy egy évet merőben elveszteni, vagy némely tudományokat kétszer is hallgatni, másokat ellen-ben egyszer is nem hallgatni, megjegyezvén idetartozólag két gimnáziumunkat illetőleg még azt is, hogy az ezekbe végzett ifjaknak fő iskoláinkba a harmadik, vagy jogtudo-mányt kezdők közé kellettven felvétetni, a gimnáziumbeli tanítás rendszere, szorosan ezen szempontra tekintve, sza-bályoztassék. Melyhez képest, oda utasított a biztosság, hogy figyelem alá vevén az ezen rendszeresítés és egyfor-másítás elintézésére szolgáló és eddig bejött adatokat s

magát a fő iskoláink s gimnáziumaink illető előjáróságai-val érintkezésbe lévén, s a még hiányzó, vagy bővebb tudósításokat s mennyibe szükségesnek itélné, vélekedéseket is bevévén, azoknak nyomán a legközelebről tartandó népes ülésre egy minden részleteiben kidolgozott rendszeresítési tervet adjon be, mely akkor vizsgálat és meghatározás tárgyává tétetvén minden iskoláinknál, még a közelebbi iskolai év kezdetével mulhatatlanul életbe léptethessék, a két gimnáziumunkat illetőleg jelesen, az illetők kihallgatása után, meghatározván a felsőbb tudományok tekintetében, hogy az egyformásítás s rendszeresítés reájok mennyire alkalmaztatható. Azonban, iskoláink alsóbb, vagy gimnázialis osztálya lévén a javítási figyelem legméltóbb s legfontosabb tárgya, úgy mint a melyeknek mostani, sem a közélet szükségével, sem a tudományosság kívánataival, sem észfejtés, erkölcsi műveltség s jellemi szilárdítás föltételeivel meg nem egyező elavult rendszerében találtatik föl leghatalmasabb oka elmaradásunknak: a biztosságnak ajánlatott, hogy ezen fontos tárgyra különös tekintettel legyen, és minden szükséges adatok beszerzése és figyelembe vétele mellett, adjon be a jelen évi októberi népes ülésre egy kimerítő s minden részleteiben kidolgozott tervet az alsóbb osztályok célarányos rendszerezéséről, az azokban folyandó tanítás tárgyairól, módjáról, személyeiről és minden ezekhez tartozandókról, a biztosságnak e részbeli munkálkodása szabályozásául, a következő vezérpontok állapittatván meg.

1. Minthogy egyfelől kétséget nem szenved az, hogy egy illetén új és célirányos rendszeresítés tetemes, még pedig szintén rendszeresítendő költségbeli áldozat nélkül létesíthetetlen; másfelől, egy ily több águ és legsalsóbb részletekre kiterjedő változtatásnak egyszerre minden főiskoláinknál s gimnáziumainknál célba veendő behozatala a különböző intézetek helybeli körülményeinek s több személyek mindég bajosabban egyeztethető nézeteinek különféleségében nagy s talán győzhetetlen akadályokra találna, főleg ezen két eldöntő oknál fogva, ezen új rendszerezés ezuttal csak a nagy-enyedi főiskolánkra szorittatik s alkalmaztassék, önként értetődvén, hogy mind a mellett, a mi belőle más iskoláinkra alkalmaztatható lesz, azokban hasonlólag létesíthessék.

Arra utasított a biztosság, hogy az alsóbb iskolák ezen rendszeresítéséről adandó véleményét, az osztályok számára az azokba tanulható növendékek számának maximumára, a külön külön mindenikbe tanítandó tárgyaknak, azok terjedelmének, modorának meghatározására a tanítási órák, valamint a szorgalom szakok s szünidők elrendezésére, a köztanítással kapcsolatban álló magán tanítás szabályozására s a szoros értelemben vett tudományos s szépművészi tanítások mellett, a testi nevelésre, testi gyakorlatokra s mulatságra, végre főleg az észfejtésre, a szivnemesítésre, s a jellem szilárdítására ható intézményeket is tégyen figyelmének s vélemény-adásának tárgyává.

3. Elvül megállítatott a gyakorlatban levő módszer felett kétségtelenül elsőséggel bíró tárgyak szerinti tanítói rendszer (Fach-System) a felsőbb s már serdülő ifjakat magukban foglaló, de nem a kezdő s még gyenge gyermekekből álló alsóbb osztályokra, úgy továbbá az élő nyelvek mestereire s rajz, zene s énektanítókra nézve. Ezen tárgy tanítók azonban (az élő nyelvek s szépművészeti tárgyak mesterein kívül) állandó hivatalnok ne legyenek, ha-

nem egyfelől a nem kimeríthetetlen költség kimelésének, másfelől a jelesebb ifjak ez által is előmozdítandó tökéletesebb kiképzetésének igen fontos tekinteteiből, e végre alkalmaztassanak a tanulásukat végző ifjak sorából azok, kik maguknt jelesség, szorgalom és siker által kitüntetendik.

4. A sikeres tanításnak, főleg alsóbb osztályoknál, nélkülözhetetlen föltételei a célszerűen dolgozott kézi könyvek lévén, melyek már 1818. óta folytonosan ugyan, de kevés sikerrel, egyik fő tárgyat tevék fő egyházi tanácsunk figyelmének, ezeknek létrehozására legcélszerűbb módnak találtatott az, hogy kidolgozásukra a két testvérhon lelkes ifjai kitűzött jutalmakkal szólittassanak föl. Azért kötelességévé tétetett a biztosságnak, hogy a szükséges kézi könyvek tárgyát, terjedelmét, a módszert és szellemet, melybe készíttetniök kell, egy programában kifejtvén és a jutalmak mértéke felől a n. enyedi főiskolánk előjáróságával értekezvén, ez iránti tudósítását s előterjesztését a jelen évi októberi népes gyűlésre mulhatatlanul adják be. Végre

5. Minthogy a fenforgó rendszernek megalapítását, üdvös fejlődését, fölvirágzását, s óhajtott gyümölcsözését az állandó paedagógia, vagy gimnazialis directori hivatal, azon értelmében, a mint az a gr. Teleki Domokos indítványában bőven felfejtetett 1835 ben, teszi lehetségessé, azonban pedig a n. enyedi főiskolánk előjáróságának 1835-ben, febr. 24-ről s 1839 szept. 28-áról felküldött nyilatkozataihoz képest, ezen hivatalnak ottani felállításában nemcsak költség hiányi akadály nincs, de sőt az előjáróság által annak felállítása kéretett: ez okból ezen hivatal a nagy-enyedi főiskolánkba megátlapítottnak s rendszeresítettnek nyilatkozatott.

Melyre nézve a mélt. és T. T. előjáróság felszólítatik, hogy a szokott kijelölés utján, terjesszenek fő egyházi tanácsunk legközelebbi népes gyűlése eleibe ezen hivatal betöltésére legalkalmasabbnak ösmert egyéneket, akkor haladéktalanul végbe menendő megválasztás végett, s mivel az ily úton megválasztandó egyének maga tökéletesebb kiképzése s a miveltebb osztályok iskolai rendszerének tökéletes kiösmérése végett kölföldre küldenie kelletik, egyzersmind a n. enyedi főiskola előjárósága felszólítatott, hogy annak külföldi utjára adható segedelem mennyisége felől tégyen ajánlást.

Az erdélyi ev. ref. főconsistoriumtól. Kolozsvárt, 1842. febr. 20.

A folyó 1842-ik esztendő febr. 20-án kinevezett biztosságnak a felsőbb tudományok egyformásítására nézve készült Terve.

Első, vagy Philosophica classis.

A jövő 1842—43-ik évben.

Első félévben. Antropologia, psychológiával együtt. Alap Philosophia. Haza historia. Zoologia.

Második félévben. Logica és Metaphisica, és Aesthetica is, ha lehet. Haza Historia folytatása. Növénytan.

Az 1843—44-ik évben.

Az első félévben. Mathesis. Algebra, és Geometria. Universalis Historia. Ásványtan.

A második félévben. Geometria practica, és Trigonometria. Universalis Historia. Didactica.

A második, vagy Juridica Classis.

A jövő 1842—43-ik évben.

Első félévben. Jus civile és criminale. Physica és Chemia.

Második félévben. Jus publicum. Physica és Chémia.
Az 1843—44-ik évben.

Első félévben. Jus privatum. Practica philosophia. Moral.
és jus naturae.

Második félévben. Jus privatum folytatása, és praxis.
Politica és Statistica is, ha az idő engedi.

A harmadik, vagy Theologica Classis.

A jövő 1842—43-ik évben.

Első félévben. Dogmatica Theologia. Pastoralis Theo-
logia és Exegesis.

Második félévben. Philosophiai Vallástan. Pastoralis
Theologia folytatása. Exegesis.

Az 1843—44-ik évben.

Első félévben. Moralis Theologia pura. Jus Canonicum,
(erre a juristák is kötelezendők). Ecclesiastica Historia a
reformatióig. Exegesis.

Második félévben. Moralis Theologia applicata. Eccle-
siastica historia a reformation kezdve. Exegesis. Staber ré-
giségek.

Jegyzések.

1. A latin nyelv tanítása közönséges levén, annak
újabb elrendezésébe nem ereszkedik a biztosság.

2. A hol az exegesisnek külön professora nincsen, ott
a theologiae professor reá, mint a papi tudományok lényeg-
es részére, szakasszon időt.

3. A paedagógiára nézve a biztosság úgy látja jónak
hogy Enyeden az új paedagógarcha a philosophica clas-
sisnak (azon tekintetből, hogy ezen osztálybéliék is gyak-
ran tanítványokat szoktak kapni) tanítson didacticát, a theo-
logusoknak pedig, mint leendő néptanítóknak és iskolai
igazgatóknak, paedagógiát a lehetőségig terjedelmesen; a
más kollegiumokba pedig, minthogy a természet-historia,
gyűjtemények hiánya miatt, illő terjedelemben nem tanítat-
hatik, taníttassék el rövideden csak főbb elveiben, és az
ezt tanítani szokott professor a terjedelmesebb természet
historia helyett tanítson didacticát a philosophica classisnak,
vagy ha a körülmények nem engednék, hogy ennek tanítsa,
akkor valamelyik más osztálynak.

4. A zilahi és szászvárosi gymnasiumokra nézve már
régebben ki lévén mondva azon elv, hogy magukat a 4.
fő iskolához alkalmazzák, most is utasíttassanak arra, hogy
magokat szorosán a philosophica classis tanulmányaihoz
szorítsák még pedig úgy, hogy két esztendő diákjaik a
más fő iskolák egy éves diákjai közzé, absolutus diákjaik
pedig az első éves juristák közzé béillhessenek.

5. A popularis theologia az alsó osztályokra nézve,
mint obligans studium a fő iskolákba pedig okvetetlen tan-
nitása tételessék szoross kötelességévé az előljárásnak,
hogy növendékeik ne legyenek kénytelenek, minden vallás-
beii ismeret nélkül lépni ki az iskolából.

6. A mi a dolog practicumát és az egyformásítás
által okozandó zavart illeti, annak kivitele és rendbehoza-
tala merőbe az előljárásságra bízatik.

Az enyedi előljárásság nem léptethette életbe e tervet
s e miatt a főconsistorium új bizottságot küldött ki, mely-
nek javaslata alapján a következő módosítást rendelte meg:

1. A bölcsészeti vallástan a hittani osztályba tétetik.

2. A n.-enyedi főiskolában a honi történet tanítása
a közönséges historia tanítójára bízatik, mint többi főis-

koláinkban. A főconsistorium felszólítja a n.-enyedi előljárá-
ságot, adjon véleményt, nem lehetne-e ezen módosítások
mellett és az alsóbb osztályok óráinak megszaportásával,
az egyformásítási tervet a n.-enyedi főiskolában is életbe
léptetni?

A kolozsvári ev. ref. kollegium levéltárából.

Közli: Török István.

Különfélék.

K é r e l e m.

Egyen kívül, minden esperes barátom hátra
van a nyilatkozattal, hogy a felvigyázata alatt
álló egyházmegye papjai egy forintos áldozatukkal
részt kívánnak-e venni a millenaris pályázaton?

Szivesen felkérem, hogy a lehető hamar, eshe-
tőleg, posta-fordultával tudósítsanak e tekintetben.
Az idő végetlen ugyan, de a napok veszett gyors-
sággal szállnak, s mert az elrepült időt vissza-
hozni, nem lehet, úgy történhetik, hogy e miatt
egy szép gondolat megvalósulatlan marad.

— **A tanítónő-képezde huszonöt éves fennállá-
sának, és egyszersmind új épülete felavatásának; valamint az
egyetem »sub auspiciis regis« doktorrá-avatásának ünnepélye**
programmszerűleg, és tegyük hozzá mindjárt, nagy pompával,
és igazi lelkesedés között folyt le folyó hó 1-én, dél előtt.
Természetesen, mindkét ünnepélynek központja Wlassics Gyula
volt, ki amott, mint közoktatásügyi miniszter, emitt, mint
a király személyesjtője volt tárgya a tiszteletnek, s keltett
maga iránt, ha ugyan lehetséges, egyre nagyobbodó rokon-
szenvet, és meleg szeretetet. Sok derék férfival dicseked
hetik hazánk, kik a köznek szentelt odaadó munkájukkal
szereztek érdemeket, de kevésnek jut részébe még az a
szerencse is, hogy a közbecsülést oly hamar, és oly nagy
mértékben mondhassák a magukénak, mint dr. Wlassics Gyula.
A sok tudással, szerencsés kézzel, meleg szívvel, és min-
denkit megnyerni tudó temperamentommal megáldott mi-
niszter ama rövid idő alatt is, a mióta vezeti a vallás- és
közoktatásügyi miniszteriumot, már is maradandó nyomokat
vésett be hazánk kulturális történetébe, s óhajtandóvá tette,
hogy sokáig láthassuk őt ott, ama helyen, mely nem csak
hatalmat ad, de a haza iránti kötelességek híu betöltése után,
halhatatlanságot is. Mostani Kolozsvárt léte is hatalmas lépé-
sekkel vitte előre az egyetem új épületének tovább fejlesz-
tését, valamint egy modern új kórház felépítését, melyekért
méltán megilleti az a tisztelet, és szeretet, a melylyel itt
találkozott, és a mit a miniszter is Kolozsvár iránt érzett
hajlandóságának meleg kifejezésével vett tudomásul.

— **A közoktatásügyi miniszter, Wlassics Gyula,**
kiadta a rendeletet, hogy a vezetése és rendelkezése alatt
álló iskolák hogyan üljék meg hazánk ezer éves ünnepét.
A miniszter még a felügyelete alatt álló iskolák e szép
ünnepélyénél sem akar imperative befolyjni. Rájuk bizza,
hogy ők maguk rendezzék, s megelégszik egy pár irányadó
utasítással, melyek mind igen alkalmasok arra, hogy a haza-
fias érzést, a hazaszeretetet élesszék. E rendelet részleteibe
annál kevésbé bocsátkozunk, mert az megkülöndetett egyházi
főhatóságainknak is, és így illő, hogy azoknak illetékes rendel-
kezéseit bevárjuk.

— **Szathmári György. miniszteri tanácsos,** és
az oktatásügy vezetője, szintén Kolozsvárt volt a napokban
lefolyt ünnepélyek alkalmával. A szakmáját illető ügyek el-
intézése után, barátainak, tisztelőinek nagy száma által méltán
kiérdemelt figyelem tárgya volt, még diszlakomát is ren-
deztek tiszteletére, melyen Kolozsvár értelmiségének nagy
része vett részt. Ez a nagy talentumu, és a nemzeti eszméért
nem csak rajongó, de érte önfeláldozóan dolgozó férfiú
annál kedvesebb előttünk, mert a mienk egészen, erdélyi

ember. A kinek tetszik, kinevethet minket ez egyoldalúságért, de nagyon ragaszkodunk ehhez a sokszor gunynyal emlegetett »bércecs kis hazához«, mert ez a mienk, és mi az övé, és büszkék vagyunk, ha egy-egy emberünket, pedig sok volt, és van ilyen, ott láthatjuk a haza-mentés, és honalapítás nagy munkájában. Áldás legyen nemes munkájukon!

— **Hallottuk azt a szép kijelentést:** »szent nép, királyi papság«. Ezzel a kijelentéssel, mely felséges idealizmust képvisel, éltek őseink, és éltünk mi is, mind e mai napig. Ezzel szemben, egy néhány évvel ez előtt, világgá bocsáttatott az a bolondos beszéd, hogy »közpap«. Hogy a protestáns egyházban ez mit akar jelenteni: akkor sem tudtuk, ma sem tudjuk, s bár ma is felüti néha fésületlen fejét, úgy látszik, haldoklóban van. A legujabb időben a »proféták« kezdenek előtérbe nyomulni. Asztalos-, csizmadia-, molnár-legények, s több ilyen kegyeskedő lelkek hirdetik istennek örökkévaló ígését; s predikálják istennek országát, a megváltást, az újjászületést, az új Jeruzsálemet. Ma már egyik egyházi lapunkban azt olvassuk, hogy »világi papok« is vannak, kik »közvetlenséggel«, és »evangeliumi melegséggel« hirdetik azt a bizonyos valamit, a mire a mai hivatalos, mondjuk, »egyházi« papok közül csak igen kevesen valók. Baj ez, de nagy, hogy éppen a kálvinista egyházban burjánzik fel az a bolond gomba, hogy lesznek »egyházi«, és »világi« papok. Hát, még mik? Csodálkozunk-e hát, hogy az anabaptisták, a nazárenusok ma-holnap tulnyomó számmal valószínűsítik meg az amerikai állapotokat hazánkban az amerikai levegő, az amerikai társadalom, az amerikai kultúra, az amerikai törvényhozás, és

az amerikai fundamentális alkotmány nélkül? Palotaőrök, vigyázatok! A hallucinációk, beteges állapotok. A betű megöl. A hit, a vallás, a kegyelem, az égi dolgok, szép dolgok: de, a tavasz is szép, ám, vannak kinövései; a nap is szép, de vannak foltjai. A ki a mindenséget akarja restaurálni, ha magát »világi« papnak nevezi is, oda állott a küllők közé, és a szellem, a »lélek« megöli, bizonynyal. »Rosz időket élünk, rosz csillagok járnak!«

— **Egy kiváló lelkész halála.** Nyiregyházáról jön a híre, hogy Lukács Ödön, odaváló református lelkész, a felsőszabolcsi egyházmegye esperese, márc. 2-án nagy szenvedések után meghalt. A ref. lelkészi kar egyik derék, rokonszenves, és igen érdemes tagja vész el Lukács Ödönben. Egyházi, társadalmi, politikai téren, mindenütt érdemes, önzetlen, hasznos munkásságot fejtett ki, és mindenütt, a hol ismerték, általános tisztelet és szeretet vette körül. Egyike volt a legjobb egyházi szónokoknak, de munkásságával és beszédeivel kitűnt a megyei s a városi gyűléseken is. Lelkes hive volt a függetlenségi eszméknek, s a függetlenségi párt a díszelnöki tiszttel tüntette ki. Az irodalom, költészet terén is eredménynyel működött. Halála fölött általános, nagy a részvét. A város középületein fekete lobogók hirdetik a kiváló papnak halálát.

Szerkesztői nyiltposta.

— **Karácson György, fülei pap aá-tól** köszönettel vettünk egy forintot a millenáris egyházi beszédre kifizendő pályázat érdekében. Azonban, kérnünk kell paptársainkat, hogy e tekintetben espereseikkel egyetértőleg sziveskedjenek eljárni.

HIVATALOS RÉSZ.

836—1896. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az állan ilag segélyezett zilahi ev. ref. főgimnáziumnál betöltendő rendes tanszékre ezennel pályázatot nyitunk.

A tanszékkal egybekötött javadalom ez idő szerint előleges évnegyedi részletekben kiszolgáltatandó 1200 frt. fizetés, 240 frt. szálláspénz s két ízben 100—100 frt ötöd-éves korpótlék.

Az állami segélyezésre vonatkozó szerződésnek folyamatban levő megújításakor, a tanszék javadalma (fizetésben s korpótlékok nagyságában és számában) egyenlő lesz az állami középiskolák tanárainak fizetésével.

Folyamodhatnak okleveles ev. ref. vallásu egyének, kik a magyar irodalom és latin nyelv, vagy a magyar irodalom és német nyelv tanítására vannak képesítve.

A választás az erdélyi ev. ref. egyházkerület jogkörébe tartozik. A megválasztott jogos és kötelezett tagja lesz a felekezeti tanárok részére felállított országos nyugdíjintézetnek.

Az állomás az 1896/7. tanév megnyitásakor foglalandó el.

A kellően felszerelt pályázati kérelmek legkésőbbben március 30-ig beküldendők a fent nevezett iskola előljárogóságához.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától. Kolozsvártt, 1896. évi február 24-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

388—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett hédérfájai, első osztályu papi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tiszteséges lakás, kerttel, gazdasági épületekkel, és 826 frt. 8 kr. értékű kepe, és kanonika-porcio, egyházhatalóságai becslés szerint.

Folyamodási határidő: folyó évi április 10. Folya-

modványok n. t. Kovács Elek esperes aafiához, V.-Gál-falvára küldendők, u. p. D.-Sztmárton.

Kolozsvártt, 1896. márc. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök

389—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a vajdahunyadi egyházmegyébe kebelezett brádi egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 500 frt. készpénz-fizetés előleges részletekben évnegyedenként az egyházkerületi pénztárból; tiszteséges lakás és 1/2 holdnyi veteményes kert; temetésért járó szóla mindannyiszor 1—1 frt.

Pályázati határidő: 1896. ápril. 10. Folyamodványok nt. Bartha Lajos esperes aához küldendők, Piskitelepre.

Kolozsvártt, 1896. márc. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

151—1896.

MEGHÍVÓ.

Van szerencsém gy.-fehérvári egyházmegyének közgyűlését f. év és hó 17-én d. e. 10 órájára Gy.-Fehérvárra tisztelettel egybehívni. Ezen közgyűlés tárgyai ezek lesznek:

1. Az egyházmegyei tanács jelentése az ujonnan választott képviselők igazolása felől s ennek folytán, a közgyűlés megalakulása.

2. Az általános tisztújítás megejtése; és pedig megválasztása: 1. az esperesnek, 2. a főjegyzőnek, 3. a direktor-számvevőnek, 4. a pénztárnok-nyomtatvány kezelőnek, 5. a tanügyi előadónak, 6. két világi tanácsbírónak, 7. két papi és két világi fegyelmi bírónak.

3. Bartha József sárdi új tanítónak felesketése. Mely közgyűlésünkre midőn minden közgyűlési tagot ezennel meghívni szerencsés volnék, felkérem tiszteletes lelkész aait, hogy saját ekklájuk világi képviselőit nevemben meghívni sziveskedjenek.

A gy.-fehérvári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Vajadson, 1896. márc. 1.

Tókos Sándor,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Március 12.

11. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Meghívó,

az egyházkerületi közgyűlésre.

A zsinati törvényeink életbeléptetésére, és végrehajtására vonatkozó utasítás 54. §-ában irt jogomnál fogva, egyetértve a méltóságos állandó Igazgató-Tanáccsal, a folyó 1896-ik évi egyházkerületi rendes közgyűlés megnyitását Kolozsvár sz. kir. városában, az erdélyi ev. ref. theologiai fakultás disztermében folyó évi április hó 11-ik napjának d. e. 10 órájára tűzöm ki, mely alkalomra, és közgyűlésünken való részvételre (cimet) ezennel tisztelettel meghívom.

Egyházi törvényeink, s illetve, utasításunk előbb idézett §-sa értelmében jelzem egyuttal, hogy Igazgató-Tanácsunk kijelölése szerint, közgyűlésünk főbb tárgyai lesznek:

1. Az ifju papok felszentelése.
2. Főtiszteletü püspök, aa. évi jelentése.
3. Az Igazgató-Tanács évi jelentése.
4. Egyházkerületünk közpénztárának az 1893. 1894. s illetve, 1895-ik évi zárszámadása, és vagyonszáma, s az 1896. s illetve, 1897-ik évi költségelőirányzata.

5. Igazgató-Tanácsi előterjesztés

a) Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásának az 1895. évben történt ünnepélyes fölavatásáról, és a papképzés egységes szellemben való fejlesztése érdekében teendő intézkedésekről.

b) A központi számvevői állás betöltése, s ezzel kapcsolatban az igazgató-tanácsi tisztviselők fizetésének rendezéséről.

c) A néhai gróf Bánffy Miklós elhalálozásával ürességben levő egyházkerületi főgondnoki állás betöltése tárgyában.

7. Gondnokok választása.

8. Tanárok választása.

Budapest, 1896. február hó 14-én.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok, mint elnök.

Kérelem, az Igazgató-Tanácsához.

Az 1894. évi XXVII. országos törvénycikk gondoskodik a nem-állami tanárok nyugdíjgyéről. A végrehajtás folyamatban van. Az érdekelt tanintézetek, a közoktatásügyi kormánytól kitűzött határidőre, bejelentették belépésüket, s fölterjesztették a fölveendő tanárok fizetés-kimutatásait, és szolgálati okiratait. A tanulókat terhelő díjjárulékokat, 1894. szeptemberétől számítva, fölhaltatták, s befizették az adóhivatalba.

Egyházkerületünk kollégiumai közül a kolozsvárinak, zilahinak, és sepsi-sz.-györgyinek a nyugdíjintézethez való viszonya, ugy általánosságban, mint összes rendes tanáraikra nézve egyenkint is, már rendezve van.

Elintézetlen még, és késedelmet szenved a nagy-enyedi, maros-vásárhelyi, székely-udvarhelyi, és szászvárosi kollégiumok tanárainak nyugdíjügye.

Sor kerül ezekre is, semmi kétség. A távolbúl nézve, nincs ok a türelmetlenkedésre. Nyugodtak lehetnek, hogy a mi késik, nem mulik. Talán annak az aggodalomnak sincs helye, hogy vajjon a már bejelentett tanárok valamelyikének időközben történhető halála esetére, hátramaradottjainak sorsa, a még be nem fejezett fölvételi eljárás alapján éppen ugy biztosítva van-e, mint volna abban az esetben, ha a belépési illetékek már kiróva, és befizetve, vagyis, a föl vétel véglegesen elintézve volna. Azt hisszük, biztosítva van; hiszen, ez nyilvánvaló követelménye a méltányosságnak, és talán a törvény 4. §-ának is.

Mindazonáltal, a mint tudjuk, az érdekelt kollégiumok tanárkarai várva-várják főhatóságuktól, az egyházkerületi Igazgató-Tanáctól, hogy a késlekedő végleges elintézést, kéri szavának egész erejével és befolyásával, sürgetni fogja a közoktatási kormánynál. Hozzá vagyunk szokva ahhoz,

hogy Igazgató-Tanácsunk ily fontos ügyek ellátásában halogatást nem ismer, s hogy közbenjárásai, fölterjesztései sikertelenek nem maradnak.

A sürgősség okai e kérdésben annyira komolyak és közérdekűek, hogy a nyilvánosság előtt való felsorolásuk célszerűnek látszik. Ime, tehát.

I. Mindaddig, míg egyházkerületünk mind a hét kollegiumának tanári nyugdíjügye az országos törvény alapján tényleg, és végérvényesen rendezve és foganatosítva nincsen: rendezetlenül és megoldatlanul marad a hét kollégium tanárainak közös gyámintézetét illetőleg fölmerült kérdések sora is:

terhei, kötelezettségei a jelenlegi kedvezményesekkel, özvegyekkel és árvákkal szemben miképpen fedeztessenek biztosan?

Mely időponton kezdve szűnnek meg az összes tagoknak jogigényei e közös gyámintézettel szemben?

Mely időponton kezdve, és minő arányokban szállítandók le, illetőleg, szüntetendők meg az összes átlépő tagok (egyenkinti átlépésnek nem lévén helye) kötelezettségei a közös gyámintézettel, illetőleg, a multból segélyre jogosult özvegyekkel és árvákkal szemben?

Ezeknek a kérdéseknek eldöntése az egyházkerületi kollégiumok tanárainak évi értekezletére tartozik. A tavalyi értekezlet (Szászvároson, máj. 29—30-án) nem dönthetett felettük; az idei értekezlet Sepsi-Szent-Györgyön, máj. 21-én lesz; ha akkorig mind a hét kollégium tanárainak nyugdíjügye el nem intéztetik: ismét lehetetlen, a közös gyámalapra nézve feltétlenül és véglegesen intézkedni, s e körülmény aztán megint egy egész évi halasztást, függőben hagyást, s megfelelő aggodalmakat, nyugtalanságot jelent. Könnyebb volna a várakozás, és minden nyugtalanság nélkül való, ha mind a hét kollegium ügye ugyanegy stádiumban volna. De, hogy háromé el van látva, a más négyé pedig nincsen: ez csinálja most már a közös gyámintézet dolgában az igazi kuszált, felemás állapotot.

II. Az országos nyugdíjintézetbe való tényleges fölvetelkor válik esedékessé az egyes kollégiumoknál fennálló kebli gyámalapok ügyeinek rendezése, s a multból segélyre jogosultak netalán leszállított összegü illetményeinek felemelése is. Aztán, van kebli gyámintézet, melynek az egyes tanároknál kölcsöntőkéi vannak, s e kölcsönök törlesztési és biztosítási ügyei az országos nyugdíjintézetbe való tényleges belépés időpontjában

lesznek tisztázandók. Mennél később következik be ez az időpont: annál tovább tart az átmeneti állapot a kebli gyámalapoknál, úgy az élő részvényes tagoknak, mint a kedvezményezett özvegyeknek és árváknak határozott hátrányára.

Ez, természetesen, különleges szempont, a mely mindamelllett, hogy magában a nyugdíjtörvényben (3. §. utolsó bekezdése) gyökerezik, a közoktatási kormány részéről való megszívlelésre, úgy lehet, kevésbé tarthat igényt.

III. De, ha aztán az elaggott tanerőknek nyugalmazása, az ekképpen megürülő (rég mult időbeli viszonyok szerint beállott) tanszékeknek újra rendezése, s ezeknek a jövő 1896—97. elejére, sőt akár egy évvel későbbre leendő betöltése, már nem csak az illető tanároknak, hanem általában a tanítató szülőknek is érdeke, a kik pedig a maguk díjjárulékaikat, fiaik után számítva, már 1894. szeptemberén kezdve fizetni is kényszerültek: akkor, csak mondjuk ki bátran, kötelessége volna a kormánynak, mielőbb, jóval a folyó iskolai év lejárta előtt, minden a fölvetelre jelentkezett nem-állami iskolának, köztük a mi hátralevő négy kollégiumunknak is fölveteli ügyeit az összes bejelentett tanárok szempontjából elláttatni.

Vannak nyolcvan év felé közeledő életkoru, több, mint negyven évet buzgón szolgált öreg tanáraink, kik a megérdemelt nyugalmazást várják. De, sem e nyugalmazás iránt a kezdeményező lépéseket megtenni, sem tanszékük módosítására, annál kevésbé a betöltésére kombinációkat csinálni, nem lehet mindaddig, míg személyükre nézve a fölvetel, a belépési díjak megállapítása, kirovása, befizetése meg nem történt.

Tanszékek rendezésére és tanárválasztásra jogosult egyházkerületi közgyűlés évenként, szabályszerűleg, egyszer van; a határozatok foganatosítása, és a megválasztott tanárok állomás-foglalása szempontjából, rendes körülmények közt, csak a közgyűlést követő új iskolai év kezdete vehető számításba. Ha tehát valamelyik kollégiumunk, tanszékei ügyében, és pályázathirdetés iránt a legközelebbi közgyűlés alkalmából még nem tehet előterjesztést: ez az akadály legalább egy egész évvel, ha nem kettővel veti hátra az iskolát, s szoritja vergődésre a tanárkart.

Kizártnak tekintvén az öreg tanárokkal szemben a »természetrendjére« való finánciális spekulációt: világos, hogy a szóban forgó késedelemről

senkinek semmi haszna, tanárkaroknak, tanuló generációnak nem kevés baja, kára származik.

*

Az összes érdekeltek nevében, bátorkodunk tehát, ez úton is, kérni a mélt. Igazgató-Tanácsot, hogy ha már egyszer, a miben nincs kétség, meg is tette a lépéseket az elintézés sürgetésére a közoktatási kormányznál: még se hagyja további magamentére a dolgot, hanem ismételt közbenjárással méltóztassék kieszközölni, hogy egyházkerületünk mind a hét kollégiomának, illetőleg, a még hátralevő négynek, tanári nyugdíjügye mielőbb, lehetőleg ápril. végéig (vagyis idei tanári közértekezletünk, illetőleg, gyámintézeti közgyűlésünk idejére), kegyesen elintéztessék.

Több tanár.

A körlelkészi nyugdíj kérdéséhez.

Mint Juhász Izidor barátom, én is kaptam még január havában, egyik körlelkész társamtól, egy bizalmas fölszólítást, hogy a körlelkészi nyugdíjnak eltörlése, esetleg, megváltoztatása érdekében, indítsunk általános mozgalmat. Én ez eszmét nem helyesletem, annak megindítására és megvalósítására egy szót sem emeltem, mert, megvallom, a mennyire céltalannak, éppen annyira kivihetetlennek is tartottam.

Tudtam, hogy a nyugdíjnak, a körlelkészeknél kívül tagjai az Ig.-Tanács tisztviselői és a theologiai tanárok, ezekről pedig föltettem, hogy e mozgalmat, ha meg is indul, nem csak hogy nem pártolják, hanem annak egyenesen ellene nyilatkoznak. Az Ig.-Tanács pedig, mint minden fontos ügyben, kijelenti most is: a körlelkészi nyugdíj-szabályzat, az egyházkerületi közgyűlés által helybenhagyott és megerősített törvény, melynek eltörlését az országos gyámintézet életbe léptetése nem indokolja. Így gondolkoztam s azért hallgattam. De, mily nagy volt meglepetésem, midőn február hó 28-án, az Ig.-Tanács 823/1896. számú leiratát kaptam, melyken tizennégy nap: határidőn belül, véleményadásra hívott föl a körlelkészi nyugdíj megváltoztatása tárgyában.

Mielőtt e leiratra véleményünket megadnátok, intelk és kérlek, szeretett barátaim, hogy egy pillanatra álljatok meg és gondoljátok meg, mit cselekesztek. Hát, nem halljátok az apostol szavát: »a ki nem gondoskodik az övéiről, különösen az ő házanépéről, az a hitet megtagadta s a pogánynál alábbvaló.« Hát, ki az a szerencsés közülünk, a ki övéinek gazdag örökséget hagyhat, s annak tudatában nyugodt lélekkel kivetheti a hajlék nélküli özvegyek és elmaradott árvák kezéből az utolsó falat-kenyeret, mit az özvegyek és árvák atyja az emberi szeretet kezével nyújtott nékiek?

E nyugdíj-intézet van hivatva annyi nemes munkás hátra maradó s jobb sorsra érdemes családjának a megmentésére, a fájó sebeknek nagy mértékben való beheglesztésére és a keserű könnyek letörlésére. Bi-

zony, bizony mondom, ennek terhei könnyűk és gyönyörűségesek.

A kinek lelkében e nyugdíj-intézet eszméje megfogamzott, s a ki azt álmatlan éjszakáinak tűnődéseivel és nappali fáradságos törődéseivel megalkotta, annak életet adott, az életében alkothatott, a mint hogy alkothatott is sokat, alkothatott nagyot, de emberiebbet, a melybe nagy lelkének egész szeretetét bele öntötte, nem alkotott és nem alkothatott soha. Hát, lehet-e emberiebb eszme, mint ez, mely megvalósítva, áldásával akkor jön segélyünkre, mikor már nemcsak a szolgálat, de tán maga az élet is teher, s életünk alkonyát verőfényvel hinti be, sőt még az utolsó elválás pillanatát is megédesíti, abban a biztos tudatban, hogy kedveseinket nem hagyjuk teljesen árván, mert ez intézmény áldásaiban fájó könnyeiket letörlölni, minden hónapban megtérünk közzájuk.

A mi eddigi életünket megkeserítette, a mi nemes hivatásunk teljesítésében ólomsúlylyal nehezedett vállainkra, az semmi sem volt egyéb, mint jövőnknek sötét látkepe és az a nehéz bánat, a mi akkor fogott el, ha arra gondoltunk: mi lesz itt maradó kedveseinkkel akkor, a midőn az ur mást állít helyünkre az igének hirdetésére?

Mi, a kik önálló egyházak papjai is voltunk, mi tudjuk, hogy mennyit zaklattak az egyházmegyei elhibázott gyámintézetek aránytalan, de drákói törvényeivel; elvették egy évi fizetésünk felét, s adtak az özvegynek igen sok helyen 40, mondd, negyven forint koldus-alamizsnát. Hogy ez az állapot tovább fön-tartható nem volt, azt a vak is belátta.

Ezzel szemben, midőn a körlelkészi nyugdíj megvalósult s annak szabályai az egyházkerületi közgyűlés által is helybehagyva, megerősítést nyertek, mi, körlelkészek, áldottuk a gondviselést, mert, míg egyenlő teher hordozása mellett, az egyházmegyei gyámintézet csupán özvegyeinknek adott koldus-alamizsnát, addig ez a nyugdíj az özvegyek és árvák tisztességes ellátása mellett, a munkának terhét hordozó szolgáru is gondoskodik.

És most, csupán azért, mert egy másik ahhoz hasonló humánus intézet jön a miénknek segélyére, dobjuk el a körlelkészi nyugdíj-intézetet, mert a kettő által nyújtandó segély igen sok az elmaradóknak.

Istenem, hát már ugy hozzánk nőtt a szegénység, az ő nyomoraival, hogy még elmaradó kedveseinknek sem akarunk jobb sorsot, s azt hisszük, hogy, ha már 300 frt. segélyük van, teljesen boldogok lehetnek.

Kedves barátaim, kérlek, sőt elmaradó kedveseitek érdekében, intelk és kényszeritelek, hogy álljatok meg egy pillanatra s gondoljátok meg, mit cselekesztek.

Engedjétek meg, kedves barátaim, de ki kell mondanom, az igazság kényszerít kimondására, hogy a nyugdíj eltörlése, vagy annak megváltoztatása érdekében indított mozgalmak sem nem teljesen igazságos, sem nem teljesen jogos.

»A kinek füle van a hallásra, hallja.«

A megindított mozgalomban felhozott egyetlen és főérvetek: »ismeretes szegénységünk«; mit Ujvárosi István, körlelkész társam, a »Protestáns Közlöny« 7. és

8. számaiban, megkapó szinekkel és igen ügyesen váriál. De hát, nem gondoljátok meg, hogy a körlelkészi nyugdíj éppen a szegénységben jön segélyünkre. Özvegyeinknek és árváinknak földi vagyont nem hagyhatunk, de a nyugdíjintézet birtokában, alig néhány évi közdelemmel, kezükbe adjuk az eszközt, a melylyel a tisztességes kenyeret és a becsületes munkát biztosíthatjuk számukra.

Tehát, nem szegényebbekké, de valóban gazdagabbakká tesz bennünket, mert a befektetett tőkét ezerszeres kamattal hozza vissza. Sőt, ha családunk nem volna, ha csupán magunkra állanánk, még akkor is erkölcsi kötelességünk volna a nyugdíjintézet fönrtartása, első sorban saját magunkért, másod sorban családos társaink érdekében is, mert hiszen, »tartozunk mi egymásnak terheit is hordozni.

»Vigyétek a ti hálóitokat a mélyre.«

De gondoljátok meg azt is, hogy ez a nyugdíj nem kizárólag csak a mienk, hanem a mieinké is. Van-e jogunk, elvenni tőlük, kik szavukat saját érdekükben föl nem emelhetik, egy olyan előnyt, a melynek terheit, ezt az igazán édes szegénységet, ők is szívesen magukra veszik, s örömmel osztoznak velünk annak elhozdosásában? Van-e jogunk, elvenni tőlük olyan tőkének a jövedelmét, a melyet nem mi adunk? Nézzétek meg a nyugdíjszabály 32. §-ának a) és é) pontjait s aztán ítéljétek meg magatok, hogy igazságosan és jogosan cselekesztek-e?

De, menjünk tovább.

Ha az Ig.-Tanács a ti kérésétekre a nyugdíjszabályt megváltoztatja, minek eszméjét említett számú leiratában már el is fogadta, s azt az egyházkerületi közgyűlés is megerősíti: mit nyerünk a csupán körlelkészi nyugdíjjal? Semmit. Mi, a mig birjuk a munkának terhét, biztosítva vagyunk, ha pedig a munka mellől fáradtan kidőlünk, joggal megkövetelhetjük a félfizetéssel való nyugdíjazást. Mert, hogy erre, a körlelkészek kizárásával, csak az önálló egyház papjainak van joguk, azt törvény nem mondja, s ilyen törvény a körlelkészi intézmény fönrtartásával nem is hozható. A kizárólag csupán körlelkészi nyugdíj megalkotásával a mellett, hogy éppen semmit sem nyerünk, terhet veszünk magunkra, az egyház egyeteméért. Mieinktől elvont s megtakarított filléreinket fizetni fogjuk, nem mieinkért, hanem egyházunk javára, annak érdekéért, s mégis még lemondunk fizetésünk 50%-ig terjedő, ma már meglévő nyugdíjjogosultságunkról, hogy azt még kevesebb joggal, majd csak tíz év múlva kapjuk vissza. Ezt akarjátok-e? Alig hiszem. Fölér-e a veszteség az abból származó előnnyel? Soha. Számítsátok ki. Egy évi tagsági díjt már befizettünk, a még hátra lévő két évi különbözet 74, irva, hetvennégy frt. a tíz évi különbözet pedig 137, egyszázharminchért forint. A többi úgy is fizetni kell. Ezért dobjunk el egy oly intézményt, melynek áldásait mieink számára »áron is meg kellene vásárolnunk.

Ezt én föl nem teszem rólatok. De ha még is van olyan közöttetek, a kit, vagy kiket eddigi fejtegetéseim meg nem győztek, szívesen elmegyek azokkal

a kétszer-kettő csalhatatlan mezejére is. Itt pedig, mivel a 600 frtos fizetés volt említve, vegyük ezt alapul. És szóljunk általában a papságról. A 600 frt. fizetésből az önálló egyház papja fizetett az egyházmegyei gyámintézetnek, egy év alatt, csak az özvegynek nyújtandó 40—60 frt., alamizsnáért 300 frtot, mi fizetünk a körlelkészi nyugdíjba 24%-ot, vagyis, 144 frtot. Amaz fizetett tíz évi tagsági díj címén, évi 2 frt. = 20 frtot, mi fizetünk 3%, vagyis, évi 18 frt. = 180 frtot, együtt 324 frtot. Az összegben még tíz év alatt is csak 4 frt. a különbség, az előnyben pedig a kettő között óriási a különbség. S vajjon, az a pap, a ki megfizette egyházmegyéje gyámintézeti tartozását, vagy esetleg fizeti most, mert ilyen is elég van, nem kötelezett tagja-e az országos gyámintézetnek, éppen úgy, mint mi? Ha azok, sokkal kevesebb előnyért ugyanazon terhet hordozták és hordozzák, mint mi, miért a mi ajkunkon a zugolódás: hát jobbak vagyunk-e mi azoknál? Némuljon el ajkunkon a zokszó s ne mondjuk, hogy csak mi vagyunk a megterheltek.

A körlelkészi nyugdíj-szabályzat kötelez minket a 144 frt. 24% és a három évi tagsági díj 54 frtnak, vagyis, a 198 frtnak, három év alatti megfizetésére, tehát kötelez évenként 66 forint, irva, hatvanhat forint fizetésre.

Az országos gyámintézet kötelez, ismét három év alatt, 10% belépési díjra, vagyis 60 frt. évi tagsági díj címén 2 $\frac{1}{2}$ %, vagyis, 15 frt. a három évre 45 frt. együtt 105 frt. megfizetésére. Tehát, évenként kötelez 35 frt. teherhordozásra. A kettő együtt 66 + 35 = 101 frt. fizetésre kötelez, még két évig, mert, már egy évi tagdíjat megfizettünk.

Ha ez a teher saját magunkért és édes mieinkért elhordozhatatlan, úgy kérlek, fejtsetek meg nekem, hogy éltek meg eddig, hogy élnek ma és fognak élni még ezután is az 500 frt. 400 frt. és 300 frt. fizetéssel bíró paptársaink?

Az a humánus intézkedése pedig az Ig.-Tanácsnak, melylyel a régebbi körlelkészek nyugdíj-jogosultságát, a tagdíjak fizetésének kötelezettsége mellett, 1892. évi január 1-ig vitte vissza, nem kötelező, a kinek ez teher, az kezdje a számítást az egyen, a nyugdíj életbelépésének első évén, 1895-ön.

A nyugdíj-szabályzat egyes pontjaihoz, mint Ujvári István, körlelkész-társam is megjegyzi, fér szó, az igaz, de hát ez nem azt teszi, hogy rossz, és eltörlendő. Ahhoz hozzá szólhat bárki, elmondhatja véleményét, s azt szükség is tennünk, de magát az intézményt ne bántsátok.

Az utolsó órában, kedveseinknek ránk omló könyveik között, el tudnók-e hordozni az öntudat vádját, ha most, csupán a látszatért, szétromboljuk az ők menedék-várát.

Kedves barátim, kérlek, intelek, emeljétek föl hangotokat, szóljatok az ügy érdekében, meggondolva mindig azt, hogy mit cselekesztek.

Pál Károly,
toplicai ref. körlelkész.

Az országos gyámintézetről.

Nem akarunk dics hymnuszokat zengeni senki fiának. Egyéni vérmérsékletünk, székely-mivoltunk, a kákán bogotkeresésnek, és az érdemek módfeletti dicséretének egyiránt ellene mond.

De, hogy hallgassunk akkor, midőn az öröm közvetlen hatása alatt szívünk-lelkünk minden érzése szólni készlet; hogy hallgassunk akkor, midőn egész joggal a házak tetejéről kiabálhatnánk: azt, valóban, senki sem kívánhatja tőlünk.

Avagy, hallgattak-e az angyalok, midőn az idvezítő megszületésével a menny a földre költözött; s a bethlehemi pásztorok, midőn hírül vették, hogy a megtartó megszületett, némán vesztegeltek-e? Sőt inkább, amazok örömmel énekeltek: »Dicsőség a magasságban istennek, a földön békeesség, és az embereknek jó-akarat«, emezek pedig sietve felkelének, s felkeresvén a gyermek Jézust, annak tisztességet tévének.

A vak, a guttaütött, a megszáradott kezű az ő meggyógyításáért, a bűnös asszony bűnei megbocsátásáért, mind-mind kifejezést adott hálájának és mi ne szolanánk akkor, midőn örömünk nem kevesebb?

Hát, az Emmausba menő tanítványok, midőn hazatértükben a Feltámadottal találkoznak, magukba fojtották-e a találkozás feletti bámulattal telt örömeiket? Dehog. Visszatértek a városba, s tudtul adák a többieknek. Csak egy volt, ki kételkedni merészelt, Tamás, mert, úgy mond, nem hiszem; mig-nem, ő is meggyőzeték.

Tamások voltunk mi is, kiket érdekelt, midőn ez előtt két évvel, zsinatunk 321. sz. alatt kelt végzése következtében, az »Országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet«-ről hirt vettünk.

Bár tudtuk, hogy annak tervezője istentől bölcsességgel, törhetetlen akaterővel, s a közjóért lángoló szívvel áldatot meg, mégis kételkedtünk abban, hogy munkálatával mindnyájunk meglegedését kiérdemelje.

Nem csalódtunk. Az egy évvel később megjelent alapsabály-tervezet, bár sok jóakarattal volt egybeállítva, sok kívánni valót hagyott fenn. Az egyházmegyékhez, véleményadás végett, leküldetvén, mint éhes farkasok csaptunk reá;

úgy vártuk, oly annyira vártuk, mint a zsidók a megígért Messiást, s bár fájt, mégis szétszaggattuk: mert nem találtuk magunkhoz méltónak. Nem ok nélkül.

Az alapsabály-tervezet, az érdekelték közül, a 60 éven felülieket kizárta s a mi fő, az egyenlőség és testvériség elvét merőben nélkülözte. A beérkezett, mondhatni, egyhangu vélemények alapján, átdolgoztatván, az utóbbi konvent által véglegesen megállapítva és elfogadva, a »Prot. Közlöny« mult évi 50-ik számában ujából előtünk áll.

Néztük, néztük, ujából és ujából átolvastuk, a hitetlenekből hívökké, a csüggedezőkbeül örvendezőkké lettünk, mert általa nagy kő vétetett le családunkért aggódó szívünkről, mert annak minden sora nagy örömet hirdetett nekünk.

Nem bocsátkozunk az 1896 ik év elsején életbe lépett gyámintézet alapsabályainak részletezésébe, csak azt jegyezzük meg, hogy abban az egyenlőség és testvériség elve a legteljesebb mértékben kifejezésre van juttatva, hogy a belépési járulék és évi tagdíj fejében, özvegyeink és árvaik remény feletti segélyben részesülnek és végül, hogy abból kizárva senki sincs, ki az 1896. év elsejét megelőte, mert utódai a belépési jutalék és öt évi tagdíj levonásával, (ha azokat be nem fizethetné) a megállapított segélyben részesülni fognak.

Oly határozatok, melyek ellen kitogásunk, az egyenlőség és testvériség magasztos elvének szem előtt tartásával, nem lehet, hiszen Pál apostol is azt mondotta: egymásnak terhét hordozzátok és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét.

Maga az egész alapsabály tiszteletre készlet konventünk körültekintő eljárása iránt s végzetetlen hála az azon férfiuval, Szász Domokos, főtiszt. püspökünkkel szemben, kinek bölcsessége, nemes szive, nyugalmat nem is merő munkássága és eléggé meg nem becsülhető akaratereje, ezen annyira óhajtvá várt intézménnyel, a millennium évében megajándékozott s a ki a nagy apostollal méltán elmondhatja magáról, hogy a gyakorlati élet terén egymaga többet tett, mint összes elődei.

Nemes Ferenc,
evang. református lelkész.

TÁRCA.

Az úrvacsoráról.

(Felolvastatott az 1896. február 26-án tartott estélyen.)

Felolvasásaink során Jézus szenvedéseinek egy-egy jelenete fog kiemelkedni. Végig megyünk, protestáns értelemben, a Kálvária-úton, s megállunk egy egy stáció előtt. A szenvedés jelenetei itt a megdicsőülés jelenetei. Nem olyan fájdalom ez, a mely csak sötét; olyan fájdalom ez, a melynek fénye van. Jézus a nagy művet, mely rá bízott, nem csak szenvedése és halála által vitte véghez, de egyszersmind evangélioma, s egész élete által. Azonban, szenvedései által lép oly közel szívünkhöz. A nagy eszmét, a magas célt, egy nagy lélek szent öntudatát a sokaság nem érti meg azonnal. De, a sohajt halljuk, a könyvet látjuk, a fájdalmat, mely megrezeg a hangban, ránk veti árnyát a szemekből, a fájdalmat értjük. Ekkor mintegy éržekeink alá esik maga a lélek.

És a szenvedésekben, melyeket felolvasásaink során látni fogunk, a történelmi Jézus áll előttünk. Az, a mi bennünket itt, a szenvedés e jeleneteiben magával ragad ellenállhatatlanul, az nem valamely természetfölötti nagyság, de a mi ennél nagyobb, igazabb, megragadóbb. az: a lelki nagyság. A Jézusról való egyik-másik elmélettől elfordulhat a világ, de a lelki nagyságtól, a történelmi Jézustól, soha. Ime, Strausst, Renant Jézus ellenségének tartják sokan, és Renan pedig, többek között, így szól: »Jézus soha sem lesz fölülmulva, az ő kultusza mindig megújul, szenvedései a legjobb sziveket fogják mindig mélyen meghatni, s mindenik század hirdetni fogja hangosan, hogy az emberek fiai között nagyobb nem született, mint Jézus. Jézus közvetlen összeköttetésben érzi magát istennel. Az istenről való legmagasabb tudat, mely emberi kebelben valaha élt, az Jézus isten-tudata.« Igy Renan. És Strauss? Szól Jézusnak végtelen

ember-szeretetéről, az atyával való egységről, gondtalan isten-bizalmáról, lelkének benső derűjéről, s így folytatja: »Jézus az istenséget saját akaratába olvasztotta. Jézus fölfedezte az embert, kit a görög keresett, és fölfedezte az istent, kiért a zsidó vivódott: a szent, és mégis közel levő, szerető istent.« Valóban, Jézus az embernek, az emberi rendeltetésnek, az egész életnek magasabb értelmet, ideális jelentőséget adott, és a szenvedésnek, a halálnak is. Szünetedése, halála, nem az antik végzet, nem is a szenvedély kihívása. Nem tragikai, inkább a legmagasabb értelemben: epikai. Jézusnak is fáj a fájdalom, de szenvedéseiben ő célt lát, halála hozzá tartozik élete nagy rendeltetéséhez. Ez a halál egy élő, nagy cselekedet. Nem munkájának félbeszakítása, meghiusítása. Ellenkezőleg. Művének bevégzettsége, munkája sikerének biztosítása, s midőn a kereszten meghal, elsötétülhet a föld, de a sötétbe bevilágít az ő győzedelme.

Passzoi felolvasásainknak mintegy nyitányul, az én felolvasásom tárgya: Jézus végvacsoráján, az akkor szerzett úrvacsora.

A végvacsora, Krisztus halála előtti estve folyt le. E nap Nizan 13. vagyis, ápril. 2. napjára esik, mint ez évben is ápril. 2-ra esik a nagypéntek előtti csütörtök. Ezt a napot »zöld csütörtöknek« is nevezik. A zöld szónak sok helyütt vonatkozása van régi ünnepekre, melyek a tavasz ünnepei voltak. A régi egyházban, e nap »dies viridium« nevet kapott. A zöld napja. Itt a viridis »büntelent« jelent. A zöld alatt értették azokat a vezeklőket, bűnbánókat, kiket e napon, husvét előtti csütörtökön vettek vissza a gyülekezetbe, engedtek úrvacsorát venni a megnyert feloldozás után. Olyanok lettek hát e napon, mint az új, zöld ágak. Mások a »zöld« nevét e csütörtöknek azoktól a keserű füvektől vezetik le, melyeket a zsidók páskavacsorájuk elkövetésével ettek. (Mózes II. 12, 8.) Jézus is, a synoptikus evangéliumok szerint, a páskavacsorát ülte meg tanítványaival e napon. És a zöld keserű füvek akkor sem hiányozhattak. Jézus e végvacsorájának emlékére a középkorban fényes vendégségeket tartottak e napon, melyekre a szegények is hivatalosak voltak. Az angoloknál, a régi szokás maradványaként, e napot »kosár-csütörtöknek« mondják, s élelmi szerekkel megrakott kosarat osztanak ki a szegények között. János evangéliuma szerint, e napon, a végvacsora alatt mosta meg tanítványainak lábait Jézus, s az alázatosság, és szolgálat e symbolikus cselekményét hajta végre a mi uralkodónk, az orosz cár, a római pápa a Péter-templomban, megmosván tizenkét-tizenkét szegénynek lábait. Jézus végvacsorája e napra esik. E napra esett-e a zsidók páskavacsorája is? E kérdést illetőleg, a synoptikusok, meg a János neve alatti evangéliom között eltérés van. A synoptikusok szerint, a végvacsora egyszersmind az ünnepi páskavacsora volt, s a következő nap volt az ünnep első napja. Jézust hát ünnep első napján feszítették volna meg? Nem. Maga a nagypénteki történet kizárja egy ily ünnepi nap lehetőségét. E napon semmi sem mutatja, hogy a zsidóknak ily nagy ünnepe lett volna. A János-féle evangéliom szerint pedig, a végvacsora nem lehetett egyszersmind páskavacsora. Mert a páskavacsora péntekre, a következő napra, a megfeszítés napjára esett. A dolog, mellelsem említve, a Talmudban is így áll. Az evangéliomi történeti adatok ez eltérése, ez eltérés kiegészítésének kísérletei minket ezúttal, egy népszerű felolvasás keretében, kevésbé érdekelnek. Csak kijelentjük, hogy a vég-

vacsora tényleg páskavacsora volt, mert Jézus azzá tette. Az ekkor történt dolgok, s a páskavacsora között benső, eszmei összefüggés van. S éppen a zsidó páskavacsora helyébe szerzi Jézus az övéi számára a keresztyén úrvacsorát. Kedden Jézus Bethaniában volt, s ez nap este szól elfogadásáról. Ellenségei az ünnep utánra akarják halasztani Jézus elfogadását, tekintettel az ünnepre gyűlt sokaságra, melynek számát három millióra is teszik. Azonban, Judás árulása rá bírja őket tervük megmésztására, s Jézus elfogatása el van határozva. Ily körülmények között gyűlnek össze a tanítványok mesterükkel. A végvacsora hangulatos, mozgalmos, ünnepélyes történetek egész sorát varázsolja szemeink elébe. Mi, azonban, tárgyunknál maradunk, mely az úrvacsora szerzetése. Itt lép fel Jézus félreismerhetetlenül, mint új szövetség szerzője.

Lássuk a történetet, a páskavacsora ritusából indulva ki.

Felhozzák a kereszthalaku nyárson sült páskabarányt, a keserű füveket, melyek az egyiptomi szolgaságra emlékeztetnek, bizonyos mártást összetört gyümölcsből, s négy pohárra való bort. A családátya áldást szokott mondani az ételek és italok fölött: »Áldassék az úr, ki termést ad a földnek.« »Áldassék az úr, ki gyümölcsöt ad a szőlőtökének!« Megáldván az első poharat, a családátya sorban adja azt. Azután enni adott a zöldségből, s a második pohárnál elbeszélte Izrael megszabadítását, mire a 113. zoltárt énekelték. Most jött a kovásztalan kenyérnek evése, melyet, a keserű füvel együtt, adott a családapa. Következett az áldás a bárány fölött. Majd a harmadik pohár, a 115—118. zoltár éneklésével. Végül, a negyedik pohár, a 136. zoltárral. Ez a zsidó páskavacsorának képe. Az úrvacsora szerzése a páskavacsora vége felé történt. Jézus ünnepélyesen kezébe vette a tányérforma kenyerek egyikét, hálát mondott a szokásos módon, azután darabokra törve, rátette a darabokat egy még szét nem daraboló kenyérré, s a nélkül, hogy maga még ennék, szolt: »vegyétek, egyétek, ez az én testem.« Így tudósít Máté, és Márk. De, Pál, és Lukács többet mondanak; ok hozzá teszik: »ez az én testem, mely ti érettetek (a ti üdvötökért) megtöretik.« Lukácsnál: »adatik«. »Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.« Ez az emlékezetre felhívás Máténál, Márknál hiányzik. Majd a poharat veszi kezébe Jézus. Említettem a páskavacsora ritusában a négy pohárt. Ez a pohár, melyet most Jézus vesz kezébe, a páskavacsora harmadik pohára volt, mely a páskabarányra következett, s már a zsidó ritus »megáldás poharának« nevezte, s különös ünnepélyességgel vette körül. E pohárt tölti meg borral Jézus, s ismét hálát adván a szokásos módon, körbe adja a tanítványok között, mondván »Igyatok ebből mindnyájan; mert ez az én vérem, az új szövetségnek vére, mely sokakért, bűnök bocsánatára, kiontatik.« Így Máténál. Márknál hiányzik a »bűnök bocsánatára.« Pál, és Lukács szerint pedig, így szól Jézus: »E pohár az új szövetség, az én vérem által.« (Luk. »az én véremben, mely ti érettetek kiontatik.«) Az emlékezetre való felhívás csak Lukácsnál, és Pálnál fordul elő, s vonatkozik az úrvacsora évenkénti ismétlésére, és pedig a halála előtti estén, a mint ez az utóbbi évtizedekben, kivált Württembergben, egyházi szokássá is lett, mint önálló szertartás.

Az új-szövetségi tudósításokból előttünk áll Jézus úrvacsorája. A keresztyénség mysteriuma, s egy fölöttébb sokat vitatott locus dogmatikus. Az úrvacsoráról már az újtestamentomban ott találjuk a dogmatikus reflexiókat, mert a

biblia nem csak történelem, de benne vannak már a dogmatörténelmi fejlődés első láncszemei is. Seyerlen, legyen szabad felolvasásunk e részében őt követnünk, Pál és János úrvacsorai felfogását biblia-dogmatikainak, a felekezetek felfogását pedig egyház-dogmatikainak nevezi. A legnagyobb jelentőségű, azonban, az úrvacsora történelmi felfogása. Kimutatása annak az értelemnek, annak a jelentőségnek, annak a gondolatnak, mely éppen Jézusnak lelkében élt az úrvacsora felől. Mi az úrvacsora eredeti értelme? Útba igazít az úrvacsorának az a képe, melyet a t. közönség előtt az előbb feltüntettem. Izraelnek az az üdve, istennel való szövetsége, a megszületésnek mindamaz emlékezte, mely Izraelben a páska-barány leöléséhez, véréhez fűződött, az most, mint az úrvacsorában, ezentúl Krisztushoz fűződik. A páska ösnemzeti ünnepében két jelentős mozzanat emelkedik ki: az engesztelő áldozat, és szövetségi áldozat. Jézus pedig az ő halálát áldozat-halálnak tekinti, melynek hatása kettős: ki engesztelés, és szövetségsszerzés. Halála bűnbocsánatot szerez övének, s a régi helyébe új szövetséget tesz isten, és ember között. Az atya, és fiu viszonya ez a szövetség, s ez egyszersmind a régi, zsidó alakban az új, a keresztyén tartalom. Régi áldozat helyébe új áldozat, régi szövetség helyébe új szövetség, a régi emlékezés helyébe új emlékezés lép. Most itt Jézus az áldozat; most itt Jézus vérében a szövetség. A megtört kenyér az ő megtörtetett testének jelképe, a bor az ő kiontott vérének jelképe. A megtört test, és a kiontott vér pedig jelképies kifejezése az áldozat-halálnak. E symbolumokban az ő áldozat-halálát, az ő vére által szerzett új szövetséget kell látnunk. Csak látnunk-e? Nem. Jézus nem csak szemléltetni akarja az ő áldozat-halálát. De, halálának, s az ebben rejő üdvnek jelképeit enni, és inni adja. Mi ez? Ez az, hogy tényleg részesíti tanítványait halála eredményeiben. Mert az evés, és ivás nem egyéb, mint a magunkévá-tevés legintenzivebb formája. Az úrvacsora az eredeti, jézusi értelemben nem csak jelkép, nem csak emlékezet, és Jézus az úrvacsorában nem a természeti, s nem is a természetfölötti testet akarja adni; mert a mit Jézus adni akar tanítványainak az úrvacsorában, az egy erkölcsi processzus, az a jogosultság az ő halálától függő áldásokra; az lelki, és reális részesítés halála eredményeiben, a bűnbocsánatban, örök életben; az halálának üdvözítő ereje. Mikor Jézus az ő tanítványait ama jelképekben részesíti, akkor az ő áldozat-halálában részesíti őket; e halál üdvösséges eredményeit tényleg ruházza rájuk. Nem valóságos test, és vér jelenlétéről van itt szó, nem is a test, és vér valóságos evéséről és ivásáról: de, a miről itt szó van, az Jézus symbolizált halálának, s e halálban rejő áldásoknak reális tulajdonba adása, és lelki-tulajdonba vevése. Nem csak végrendelkezés ez, de tényleges, és ünnepélyes birtokba adása a hagyatéknak, ez egy beiktatás az örökségbe.

(Vége következik.)

Molnár Albert,
theol. tanár.

Különfelek.

— **A helyet, az állást, a hatáskört,** és a személyt megillető tisztelettel üdvözljük innen, a messze távolbúl, a dunántúli ev. ref. egyházkerület immár megváltott püspökét, főtiszt. Antal Gábor, ácsi lelkész. A bizalom mellett, melylyel az egyházkerület a néhai Pap Gábor helyébe ültette, úgy véljük, jól fognak esni a mi őszinte szívünkől származó

szerencse-kívánataink is. A kálvinista püspöki állás nem cím, nem rang, nem méltóság, hanem munka, fáradság, önfeláldozás, melyekért cserébe nem várhat anyagi jutalmat, világi fényt, kitüntetések; a mit várhat, az csak a jók szeretete, és a betöltött kötelesség tudatának lelki nyugalma mellett egy lap az örökkévalóság, a halhatatlanság könyvében. A miket hallottunk, a miket tudunk Antal Gáborról: a sokat tudás, a bölcseszett melegágyáról elsajátított kultúra, az erős akarat, az adminisztráló képesség, a közügyek iránt eddig is tanusított megerőklődés: mind kezesség, és biztosíték, hogy méltó emberre esett a választás. Az a férfi, ki az általa eddig elfoglalt minden téren, mint tanár, mint pap, mint a társadalmi, mint a megyei életben vezér-szerepre hivatott férfinak bizonyult, kétségen kívül, új, és legfontosabb állásában is állandó nyomokat, maradandó emléket fog bevésni a dunántúli egyházkerület könyvébe. Férfi korának delén érte a megtiszteltetés, későn beszéljen róla a hálás megemlékezés.

— **A kolozsvári ev. ref. kollégiumunk előjáróságának megbízásából,** Gyarmathy Miklós, főgondnok vezetése alatt, br. Bánffy Ernő, gondnok, dr. Török István, igazgató, Szathmári Ákos, tanár, tagokból álló küldöttség járt Budapesten, hogy az államkormánytól az intézet tervbe vett új építkezésére és a tanári létszám szaporítására, építési és évi fentartási segélyt kérjen. A küldöttséget, a mint értesülünk, úgy br. Bánffy Dezső, kormányelnök, mint dr. Wlassics Gyula, közoktatásügyi miniszter, a legnagyobb előzékenységgel fogadták s az évi segély megadását már a közel jövőben kilátásba helyezték. Mi, a kollégium előjáróságának e lépését, minden autonómikus félelemtől távol, csak méltányolni tudjuk, mert ismerjük iskolaépületének mizeriáit, ismerjük tanárainak testet-lelket öltöztettségét. A kormány a segély mielőbbi megadásával csak elismerését röjja le ez intézetünk iránt, mely negyedfélszázad óta, saját anyagi erejére támaszkodva, a protestáns hitbuzgóság filléreitől segítve, gyakran nehéz viszontagságok közt szolgálta és szolgálja az igaz magyarság ügyét s ma is fönnben lobogtatja a hazaszeretet, a nemzeti kultúra zászlóját.

— **A mint olvasóink emlékezni fognak, szilveszter napján** egyházmegyénkben nyert táplálékot legelsőb a nagyobb egyházmegyék kisebbekre való felosztásának eszméje. Odáig el is jutottak, hogy elvben elfogadták, és bizottságot küldtek volt ki, a terv elkészítésére. A bizottság el is készítette munkálatát, ki is nyomatta. Mi is kaptunk belőle. Nős, márc. 3-án össze is ült az egyházmegyei közgyűlés, és a bizottsági javaslatot 22 szavazattal 11 ellen, még tárgyalás alapjául sem fogadta el. Hát, jól van; ez megtörténhetik minden más bizottsági javaslattal. Ám, az elvi határozat fennállván: utasítsák bővebb próbára a bizottság. Addig kell dolgozni, míg meg lesz található az akceptálható forma; de az eszmét magát elejteni, nem szabad.

— **A főváros budai részében élő ev. ref. gyülekezet által folyó hó 8-án** megtörtént papválasztásnak sem tulajdonítunk kisebb, vagy nagyobb fontosságot, mint minden akármely más papválasztásnak. És ha mégis megemléjtük, azért történik, mert nagy érdeklődés közt történt meg, és mert előbb némelyes izgalmak jelentkeztek volt, melyek személyes nyilatkozatokat is vontak magok után. Ugy látszik, hogy mindezek elsimultak, mert a választás majdnem egyhangulag történt meg Haypál Benő személyében, ki előbb is szolgálatokat végzett a budai hívek között.

— **Nagybaconi községi főbíró, és birtokos. id.** Nagy Ferenc, kinek vallásos buzgóságából származott jótéteményeit széles körben sokan tapasztalták, és áldják: legközelebről 5 forintot küldött a Kolozsvárt felállítandó Szeretetház alapja javára. Midőn a szép megemlékezésért, a lassan növekedő, de valóban emberszereteti alap nevében hálás köszönetet mondunk, szívesen kérjük olvasóinkat, hogy alkalom-adtán e szép célra is gondolni, szíveskedjenek. A küldött összeget rendeltetése helyére juttatni, kedves kötelességünk lesz.

= **Gyászhir.** Dáné Mózes, al-sófalvi ev. ref. lelkész és az udvarhelyi egyházmegye nagyérdemű volt jegyzője, február hó 26-án, papságának 48-ik, életének 74 ik évében megszűnt élni. A gyászoló család Bedő Ferenc, udvarhelyi lelkészt táviratban kérte fel a temetési szertartás végzésére, melyen Sóvidék lakói beláthatatlan sokaságban jelentek meg, hogy megtiszteljék emlékét annak, ki, a míg élt, ihletett ajakkal hirdette és tettekkel bizonyította isten, haza és embertársai iránti lángoló szeretetét. Az a férfiú volt ő, kit »egész ember«-nek szoktunk nevezni. Istentől nyert fényes tehetségét, habár első helyen az egyházi élet terén értékesíté, de talált mindig arra is utat, módot, időt, hogy azt a közélet minden vonalán is hasznosítsa. Ez a nemes buzgalom aztán felülemelte őt a köznapiság színvonalán s ott tartotta a magasban, hogy sokak előtt követhető példányképpül ragyoghasson. Áldott legyen az igaznak emlékezete!

= **Halálozás. Borbáth Márton,** bodosi paptársunk, életének 51-ik, papságának 25-ik évében, folyó évben meghalt. Meghalt! Hát, nem halunk-e meg, mindnyájan? Nem halnak-e meg szabadítók, hősök, királyok, költők? Meghalunk mind, kik anyától születünk: kicsinyek, és nagyok, egyiránt. És mégis, szívünk elfacsarodik, és kezünkben megreszket a toll, midőn e szegény, derék, becsületes paptársunk halálát je-

lentjük. Nem érette. Ő nyugszik, és kora sirja felett örködni fog a jók emlékezete. Családjáért reszket a szívünk, és gyül köny a szemünkbe, és zokogunk a bánatos özvegygyel, és azzal a nyolc kiskorú árvával, kiknek ma-holnap senkijök, semmijük sem lesz a jók részvétén, és a jó isten irgalmaságán kívül. Én istenem, én istenem, légy közel hozzájuk a hitnek vigasztalásával!

= **Egy szép levél.** »Igen tisztelt Tiszteletes ur! Kedves Koronkám iránti szeretetem jeléül küldök Tiszteletes ur templomának az urvacsorai asztalra egy takarót, arra egy kisebb abroszt és az erre tett borra és kenyérré egy felső takarót. Kérem, fogadják el édes tiszteletes ur, talán van még vagy egy vén ember a faluban, ki emlékezik Toldalagi Franciskára, kit a viszonyok onnan eltávolítottak, de el nem idegenitettek; kinek vénségében magános élete legkellemesebb órái, a Koronkán, áldott családi körben töltött ifjuságának emlékei. A takarók varrása saját kézi munkám. Fogadják kedvesen küldeményemet, Koronka iránti szeretetem és ragaszkodásom emlékéül. Kívánom, hogy ekklézsiája használja örökké a legszebb virulásban. Maradok tisztelettel, M.-Vásárhely, febr. 27. 1896. Gr. Toldalagi Franciska. A gazdag himzészü takarók értéke százakat képvisel s azoknak elkészítése évekre terjedő munkát vett igénybe. Nemcsak annak kijelentése végett tartom ezt nyilvánosságra hozandónak, hogy mi kedvesen és hálás köszönettel fogadtuk a nagybecsü ajándékot, hanem azért is, hogy mutassak elő példát arra, hogy a mi főrangú uraink szeretik a templomot s a szalonokban is vannak Thabithák, kik méltók életükben sokak tiszteletére és halálukban sokak könnyeire. Gönci János, koronkai pap.

HIVATALOS RÉSZ.

945—1896.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLÁSRA.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollégiumhoz (főgimnázium) az ó-klasszika filológiai rendes tanári székre pályázat hirdettetik.

E tanszék javadalma: 1200 frt. évi rendes fizetés, két, esetleg több izben, 100 frt. ötödéves szolgálati korpótlék és 250 frt. lakpénz, vagy természetes lakás.

Pályázni óhajtok életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítetttségüket feltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványukat, az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsához címezve, a sepsiszentgyörgyi ev. ref. székely Mikó-kollégium előljárásságához, folyó évi április hó 2 ik napjáig nyujtsák be.

A megválasztandó rendes tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek köteles tagja leend.

Csak ev. ref. vallásuak folyamodványai fognak tekintetbe vétetni.

Okleveles pályázó hiányában, e tanszék helyettes-tanárral fog betöltetni, mely esetben a javadalom 800 frt. évi fizetés lesz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvártt, 1896. évi március 2-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

421—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyéhez tartozó ördöngös-füzesi egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, a kepenek, 40 hold földbirtok haszonélvezetének és 191 frt. 68 kr. dézma kárpótlásnak összes egyházközségi becsértéke 585 frt.

Pályázati határnap: 1896. év április hó 12.

A folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székre (Szolnok-Doboka m.)

Kolozsvártt, 1896. márc. 8. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

422—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó keszui ev. ref. egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületeken, és kerten kívül, terményben, földek és 70 frt. készpénzben, egyházközségi becslés szerint, 325 frt. 65 kr., ehhez járul még 139 frt. államsegély s így az összes javadalom 464 frt. 65 kr.

Pályázati határnap: 1896. év április hó 12.

Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához Székre, (Szolnok-Doboka m.) küldendők.

Kolozsvártt, 1896. márc. 8. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

433—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezt z soboki egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel s egy kis házi kerttel. Fizetés 400 frt. készpénz, az egyház pénztárából, évnegyedénként előre fizetve. Ezenkívül 25 frt. kártilletmény, 25 frt. a nyári menedékház vezetése címen adatik.

Pályázati határidő: 1896. április 5.

Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. márc. 8. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

446—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezt sárpataki első osztályu papi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, gazdasági épületekkel és 1107 frt. 98 kr. hivatalosan megállapított papi fizetés. Ennek részletei: 20 hold első osztályu tagosított kanonika porcio haszonélvezete (101 frt. 98 kr.); a két Teleki gróf patrocíniuma (80 kalongya gabona, 6 öl fa = 236 frt.); hivek kepeje s szolgálmányai, általuk készpénzül beszolgáltatva, (770 frt.)

Folyamodási határidő: folyó évi április

Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához, Magyaróra, u. p. Disznajó, küldendők.

Kolozsvártt, 1896. márc. 10. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Március 19.

12. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutaa 9. sz.*

A mérték.

Azt mondják, hogy haladunk. Elhiszem, ha mondják. A közvélemény előtt hódolni kell. Tekintély után sok mindent elhiszünk. Tudásunk nagy része is tekintélyen alapszik. Tudósok bizonyágtételére hivatkozva, hiszem és tudom, hogy a nap helytt áll, a föld örült sebességgel forog körülötte, és hogy egész naprendszerünk veszett gyorsasággal rohan a kutya-csillagzat torkába. Érzékeim mindezekről semmit sem tudnak. Én a napot feljóni, és lemenni látom. Az én érzékletem erről tanuskodik. Érzékletem igaz, és kétségbe-vonhatatlan; erre alapított kozmikus ismeretem hazugság. Tekintélyre vagyunk útalva. Erre támaszkodva, sokat tudunk. Legalább ámitjuk magunkat, hogy ugy van. Sok mindent kétségbe-vonhatatlan igazságnak állítunk, legalább megnyugtadjuk magunkat, hogy nem tévedünk. Elhiszem, hogy a nap oly roppant messze van a földtől, hogy ha innen oda érő lábamat abba az izzó tömegbe mártanám, körülbelől százhuszonhat esztendő mulva érezném meg az égő fájdalmakat, ha t. i. porló csontjaim arra elég fogékonyak lennének. De, másfelől azt is elhiszem, hogy nagyon közel van hozzánk, alig egy méter távolságra, ha a távolságot a Sziriushoz viszonyítjuk. Ma már valamire való ember nem kételkedik a felett, hogy a tejcukor, savanyu káposztalé, és a pamutrost, a kémia analízise szerint, egy és ugyanazon anyagokat tartalmazzák, u. m. szénenyt, élenyt, és könenyt. Egyik ugyanannyit tartalmaz ezen három elemből, mint a másik. Azt is elhiszi, hogy az ember, a kutya, és a csirke embrionális fejlődésük első korszakában annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy lényeges különbséget tenni köztük, alig lehetséges. Szóval, tekintélyre támaszkodva, roppant sokat tudunk, s ezt a nagy tudás-kapitálist értékesítjük, ki-ki a maga módja, és felfogása szerint.

Mindezeket a régiek nem így tudták, és nem

így hitték, pedig nekik is oly érzékleteik voltak a nap feljöttéről, és lementéről, mint nekünk. Az embrio akkor is ugyanazon törvényeknek hódolt, mint ma. Annak idejében éppen oly csalhatatlan igazság volt az, hogy a napisten emelkedik ki a tengerből, mint ma az, hogy a föld forog a nap körül. Ezt a máskint tudást nevezitek haladásnak? Mi haladunk, vagy a föld ragad minket, mint egy megvadult paripa a kutya-csillagzat torkába, s a szerint, mint a végetlen úr különböző tájain száguld, más-, meg más helyzetbe, viszonyok közé viszen, újabb-, meg újabb igényeket, szükségeket teremt: az ezek megértésére, kielégítésére irányult törekvés, erőfeszítés, munkásság eredményeit nézitek haladásnak?

Állítani, sokat lehet, de hogy az igazságnak megfelelő-e, az már más kérdés, mely bizonyításra szorul. Éppen azért, kérlek, mondjátok meg, mit neveztek haladásnak? Mi az álló, és mi a mozgó? Hol állapítottátok meg a kiindulási, és végpontot? Mivel méritek a haladási irányt, és távolságot? Mi a magasság, és mélység? A szép, és rút? Az erkölcs, és gonoszság? A becsület, és hitványság? A földi, és mennyei? Mondjátok meg, mihez viszonyítottátok mind ezeket? Mit használtok mértékegységnek? Métert? Tudományt? Művészetet? Ipart? Kereskedelmet? Vegytant? Dicsőséget? Hatalmat? Szappant? Masinát? Jól-lakást? Éhes gyomrot? Fényes palotákat? Koldus-kunyhókat? Iskolákat? Lelenházakat? Börtönöket? Javító intézeteket? Villany-világítást? Faggyu-gyertyát? Lokomotivot? Fakó szekeret, vagy mit? Mert valamivel csak mérni kell, ha haladásról, és éppen az emberiség, és önmagunk haladásáról beszélünk. Fel kell venni egy oly változhatatlan mértékegységet, melyre minden viszonyok, és körülmények között biztosan támaszkodhatunk.

A régiek is használtak mértéket, melyhez viszonyították az egyéni nagyságot, derékséget, az állami, társadalmi törekvéseket, az élet köve-

telményeit, a működésben levő erőket, tényezőket, hogy a haladásnak irányt adhassanak. Azonban, más mértékkal mértek Athénben, Spártában, Korinthusban, Rómában, Kárhágóban. Ez a mérték változott a keresztyénség különböző korszakaiban. Az őskeresztyénség, a középkor, a reformáció, s az ez után következő idők szelleme, egész a mi napjainkig, különböző, s egymással sok tekintetben ellentétes mértéket használt az emberiség haladása, fejlődése, miveltségi fokának meghatározására. Az emberi felfogás ingadozik a határozott mérték-egység elfogadásában, de nem változik lényegében az, mit ismerni, mélységeit kutatni, igyekszik, mely tudás-vágyának, ismeret-szomjának kimeríthetetlen forrása, mely szellemét, értelmét folytonosan izgatja, ingerli, nyugodni nem engedi, s melyet, hogy megismerhessen, mérték-egységre van szüksége. Mérték-egység nélkül sem a világot, sem az embert, sem a társadalmat, ismeret-szomjának a három tárgyát, helyesen meg nem ismerheti.

Az az egy bizonyos, hogy mióta a világ-egyetem fennáll, azt örök, és változhatatlan törvények igazgatják, melyekhez, mint Lewes mondja, emberi beavatkozás nem férhet, azt emberi ügyesség nem ellenőrizheti; végzetesség az, mit el kell fogadnunk. Ma ugyanazon törvényeknek engedelmeskedik az ég és a föld, a nappal, és az éjszaka, az eső, és a hó, a villámlás, és a mennydörgés, mint ezredekkel ez előtt. Az ember fizikai, biológiai, szellemi, értelmi, és erkölcsi élete ma ugyanazon törvények uralma alatt áll, mint az ősember korszakában; az emberiség fejlődésének, haladásának, a társadalmi együttlétnek föltételei örök, és változhatatlan törvények alatt állanak. Honnan, kitől, mikor, miért, mi célra van a világ-egyetem így berendezve? E kérdésekkel, mint megfejthetetlenekkel, a mai tudomány nem foglalkozik; ő csak a meglevő tüneményeket, jelenségeket vizsgálja, hogy az azok közt levő állandó viszonyt, más szókkal: az örök törvényt felfedezze, s ez által azokat hatalmába kerítse, vezesse, kormányozza.

Éppen ez a végzetesség, mit Augustin, s utána Kálvin, koruk világnézetének megfelelőleg, a »praedestinatio« gyűjtő névvel fejezett ki, azon szilárd alap, melyre támaszkodva, az egyéni, családi, állami, egyházi, társadalmi élet fejlődésének sikert biztosítani, a haladás irányát vezetni, emberi számítás, és bölcs belátás szerint, mindig lehetséges. Éppen azért, mert van egy biztos, örök, változhatatlan bizonyosság; mert a világegyetem-

ben, az egyéni, és társadalmi életben megmásíthatatlan törvények uralkodnak: a belőlük eredő tüneményeket, jelenségeket módosíthatjuk annyiban, hogy irányukat céljainkhoz alkalmazhatjuk. Nem teremthetjük, sem el nem enyészthetjük, Lewes szerint, az anyagnak legkisebb részecskéjét, vagy az erőnek egyetlen mozzanatát sem: de, igen is, rendezhetjük az a nyagot úgy, hogy az erő szolgálkává legyen. Éppen a törvények változhatatlansága teszi ugyan a törvények eredményeit módosíthatókká. Minthogy a folyamat megingathatatlan, azért lehet azt pontosan megmérni, előre látni, helyesen irányozni.

A társadalmat emberek teszik. Társadalom nem létezhetik, és nem fejlődhetik emberek nélkül, kik a szerves élet törvényeiről, és ez által egyszerűs mind a szervtelen természet törvényeiről, a biológiai, fizikai feltételektől függenek ugyan, de lehetetlen, társadalmi, egyházi, állami tüneményeket csak is biológiai, és fizikai törvényekből leszármaztatni. Az annyira grasszáló faj-, és létfenntartási elméletre csak egy önző, a jus fortioris elvén nyugvó társadalmat lehetne alapítani, ha t. i. az egyáltalán lehetséges lenne, s a társadalmi létnek sajátos törvényei azt meg nem hazudtolnák.

Az a bámulatos szellemi, értelmi, és erkölcsi kifejtés; az a nehéz, és fárasztó fizikai munkásság, mely a társadalmat létezése óta folytonos forrongásban, izgatottságban tartja: nem egyéb, mint megmásíthatatlan, végzetszerű törekvés arra, hogy a kozmikus világ tüneményei, a biológiai, és szociális életjelenségek, más szókkal, a világ, az ember, és társadalmi lét törvényeit, azaz: az azok közt létező örök, és változhatatlan viszonyokat kikutassa, megértse, azoknak magyarázatát adja, a kor fejlettségi fokának megfelelőleg formulázza, közforgalomba hozza, s ez által elősegítse az emberiség folytonos fejlődését, haladását, tökéletesedését. Mert az emberi mivolthoz, és egyedül ehhez tartozik az, hogy az állati felett az emberi, a testi felett a szellemi, az érzéki felett az erkölcsi diadalmaskodjék, ez emelkedjék túlsulyra. Annak az állatnak, melyet embernek neveznek, mely testi szervezetében, élet-nyilatkozataiban a többi élő lényekkel hasonló törvények alatt áll, az embernek, mondom, kizárólagos lényéhez tartozik, hogy ő nem maradhat a vak ösztönnek engedelmeskedő állat állapotában, quod natura prona ac ventri obedientia finxit, hanem azokon kívül, emberi mivoltának megfelelő magasabb törvényeknek kell hódolnia.

Emberi törvény az, hogy csak emberi társadalomban emelkedhetik ki állatbúl emberré; emberi mivolta a társadalomban jut érvényre; társadalom nélkül nincs ember, csak állat, ha t. i. mint ilyen, létezhetnék. Az emberi érzelmek, vágyak, törekvések, szellem, értelem, lelkesedés, erkölcs, aspirációk, s mindazon alaptulajdonok, melyek első fokulag az állati szervezetben határozódnak, csak a társadalomban találnak kielégítést, itt fejlődnek, nemesednek emberi tulajdonokká. Ez a fejlődés századoknak, ezredeknek egymást követő, egymásba gyökerező folytonos munkássága; egyik nemzedék a másikkal adja át fáradságának, munkájának gyümölcsét, hogy abból táplálkozzék; egyik korszak fundamentomot rak, hogy a másik építsen arra tovább. Maga az időszakonként kidomborodó társadalom, minden alkotásaival, intézményeivel, mint a termő talaj a növényi életnek, az emberré lételnek nélkülözhetetlen tárháza; mint a termő talajban a légeny, éleny, széneny, foszfor, s mindazon elemek, melyek a növényt táplálják: úgy halmozódnak össze a társadalomban is a megelőző korok szellemi, értelmi, vallási, erkölcsi, sőt még fizikai munkásságának is eredményei, melyek másod-fokulag nem állanak a fizikai, khemiai, biológiai törvények befolyása alatt, hanem megvan az ő sajátos szociológiai törvényük. Az önzés, dicsvágy, harag, faj-, és lét-fentartási szenvedély, s minden első fokulag fizikai, és biológiai tünemény másod-fokulag társadalmi tüneményekkel, családdal, állammal, egyházzal, hittel, tudománygyal, iparral, szépművészettel, és számtalan sok más társadalmi jelenséggel jó viszonyba, más helyzetbe, más törvények alá kerül, melyek a durva állati ösztön követeléseit módosítják, más irányba terelik, hogy azok emberi tulajdonokká nemesedjenek. Durva állati ösztön keres egyfelől kielégítést az emberi társadalomban, mert az ezen kívül ki nem elégíthető, de másfelől, a kielégíthetésnek multhatatlan föltétele az, hogy azok állatias kielégítését éppen a társadalomban nem valósíthatja meg, azoknak a magasabb szellemi követelések előnyére háttérbe kell szorulniok.

Oly igazság ez, mit a komoly szociologusnak, theologusnak, filozófusnak, államférfiúnak el kell fogadnia. Itt már nem az jó tekintetbe, hogy miféle elemekből, s minő vegyületi arányban van összetéve a vér, az agy, az izmok, a csontok, s az egész emberi szervezet, amazok miféle funkciót végeznek, miféle élettani törvények alatt

állanak, ezek minő tüneményeket hoznak létre, hanem a társadalmi lét sajátos tüneményei lépnek előtérbe. E régióban a természettudomány éppen úgy, mint a filozófia, theologia, államtudomány, nemzetgazdaszat, ipar, kereskedelem, szépművészet, mekhánika, szóval, minden értelmi, szellemi, erkölcsi alkotások úgy jelennek meg, s úgy helyezkednek el egymás mellett, mint társadalmi tünemények, melyek egymással szoros viszonyban, kapcsolatban vannak. Ez a viszony oly szilárd, hogy módosuljon közülök bármelyik, teszem fel, a természettudomány, vagy ennek egyik ága, a módosulás, változás a többiekben is észrevehető lesz. Átalakul a theologia, erkölcsstan, államtudomány, művészet, maga az ipar, a kereskedelem. Az így módosult, a csoportosítás által átalakult tünemények alakítólag, fejlesztőleg hatnak vissza az emberi szellemre. A csoportosítás, annak üdvös irányítása az ember hatalmában áll, azt mérheti, vezetheti, céljaira felhasználhatja, áldást, vagy átkot zúdíthat magára, és másokra.

(Folytatása következik.)

Horváth István,
bükösi evang. reform. pap.

Az egyházmegyei özv.-árvai gyámintézet.

Az ezredéves ünnepélyre a legszebb emléket a magyarországi egyetemes ev. ref. egyház emeli a papjai, illetve, ezek özvegyei és árvái számára: az országos özvegy-árvai gyámintézet felállításával. Nem lesznek ezentúl az özvegy papnék és árvák az utcára kilökve, s nem szorulnak alamizsna-kenyérre; gondoskodva lesz róluk. Azonban, ez a nagy épület megfosztja idővel ama kisebb épületeket lakóitúl, melyben nagy szerényen, a vihar elől félig-meddig védve, meghuzhatták magukat a lakók: az özvegy papnék és árvák. Készen lesz a nagy egyetemes menház. Mi történjék tehát a régi, kisebb házakkal? Vagyis, mi történjék az egyházmegyei özvegy-árvai alappal? Ez most a kérdések kérdése. Örömmel olvassa az ember, hogy miképpen versenyeznek az apróbb ház tulajdonosai a jó szándékban. Az egyik a nagy épületre ajánlja fel munkásai számára, hogy a szükséges anyagot könnyebben teremthessék elő; a másik szeretetházat akar építeni belőle, stb. stb. Mind nemes és magasztos célra kész feláldozni régi épületét, s még csak elvétve se lehet hallani, hogy vagy egy önző így szólt volna: romboljuk le, és osztozzunk meg belőle. Én sem ezen nézetnek akarok kifejezést adni. Isten mentsen! Az én nézetem minden más nézettől különbözik, de azért nem hiszem, hogy kevésbé nemes legyen, mint amazoké. Az én nézetem ez: tart-suk meg továbbra is a kis épületeket eddigi rendeltetésük mellett, csak hogy a leendő lakósnak ne tovább, csak egy évre adjunk benne szállást, vagy pedig, ha ez valakinek nem tetszenék, adjuk át más lakóknak, élvezzék azokat, de mindenesetre tartsuk meg. A nagy épületbe a jogosultak, úgy hiszem, csak egy év, vagy

másfél év múlva juthatnak be. Értem, az özvegy pap-nék és árvák csak a kegyév eltelte után fogják az évi járulékot, segílyt élvezni. Legalább az alapszabályokban egyetlen szó sincs róla, hogy az özvegyek az eddigi törvényekben biztosított joguktól, a kegyévtől meg lettek volna fosztva. Azt meg. én nem hiszem, hogy már a kegyév alatt folyósítsák az évi segílyösszeget. Nem lenne-e célszerű, ha az özvegynek járó kegyjavadalmat, bár az egy évig tartó félfizetést, ha a félévig tartó egész fizetést nem is, ezután, később az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézet hordozná?

Nemesnek és célszerűnek mondható ez intézmény, de én, mind amellet, ha rajtam állana, ha valami más uton kárpótlást nyújthatnék, azonnal eltörölném. Előre bocsátom, hogy nagy jótétemény az özvegyre nézve. S nem hiszem, hogy valaki kételkednék benne. De, mindamellet eltörölnődnek tartom, mivel, az egyházmegyei tanácsokat hívom fel bizonyosságtételre, nem szolgáltattott-e ott is okot a panaszra legtöbbször, a hol csaknem tiszta pénzfizetés van, vagy pedig földbirtok képezi a papi fizetés legnagyobb részét. Az ifu pap és az özvegy egymásnak a legtöbbször ellenségeik lettek. És mindkettő panaszszal fordult az esperes urhoz. De, ettől eltekintve sem felel meg minden körülmények között rendeltetésének. A mely szülő, pl. meghuzza magától az utolsó falatot is, hogy gyermekét taníttathassa, s végre megéri azt az örömet, hogy a pappá választott fia mellé magát meghuzhassa öreg napjaira, és fia meg talál halni, az semmi kegyévben nem részesül, mig megforditva, tudok rá példát, háromnegyed évi együttlét után, az özvegy élvezte a kegyévet. Pedig, az osztó igazság szerint, az egyiket az örökösök közül illeti a kegyév, illethetné a másik örököst is. De nem akarom én ezt a rendszert uj alapra fektetni, csak mint egyszerű tényt hoztam fel.

Az eddigi egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézeti rendszer mellett mégis volt másfelől igazság benne, a mennyiben csaknem kizárólag minden egyházmegyében az volt a szokás és törvény, hogy az uj lelkész, ha nem osztozott az özvegygyel, osztoztak a többiek, illetve, a gyámintézet, mivel fizetésének csaknem felét be kellett fizetnie abba. Az uj országos özvegy-árvai gyámintézeti szabályok azt teljesen mellőzik és határozottan azt mondják ki, hogy a lelkész fizetésének tíz százalékát tartozik belépése alkalmával befizetni. A legtöbb uj lelkész pedig olyan egyházközségbe fog menni, a hol a kegyév miatt osztozkodni kell az özvegygyel, vagyis első izben fél fizetést élvez. Ebből már most kezdjen az élethez, szerezzen magának palástot, ruházatot, bútort, szenteltesse föl magát, fizesse be az or-

szágos özvegy-árvai gyámintézetbe a tíz százalékot és még éljen is belőle. S mily szerencsés ezzel szemben az, ki olyan parokhiát foghat meg, hol az egész fizetés teljes birtokába jut azonnal. Ha az egyházmegyei nyugdíj hordozná az özvegy félfizetést, segítve lenne első sorban az özvegyen, azután pedig az ifju lelkészen és az az egyenletlenség is eloszolnék, a mely az özvegygyel osztozkodó és az azzal nem osztozkodó ifju lelkészek között föl fog merülni.

Annál is inkább kellene az egyházmegyei gyámintézetnek eme terhet hordozni, mivel, csaknem kizárólag ebből az alapból állott az elő és szaporodott fel. És az én véleményem szerint, csak erre a célra lehetne fordítani.

Vagy, ha ez a nézetem nem netszik, hogy egy évig adjunk hajlékot az özvegynek és árváknak, adjuk át a régi lakást másnak. Adjuk át a rokkant lelkészeknek. Kezdjük meg egyházmegyénkint a nyugdíjintézet létesítését. Az alap már meg van vetve. S ha előre nem is nyújthat teljes nyugalmat, könnyíthet segílyezés útján mindkettőn: a nyugalmazotton is, az utána következőn is; nem kell mindkettőnek félfizetésen nyugtalanodnia. Több maradhatna az uj lelkészek, segítve lenne az öregem. Nem is lesz az oly különös eszme, ha egy keveset gondolkozunk róla. Egy-egy egyházmegyében egy-két nyugdíjas, ha lenne. Ime, a politikai vármegyék is külön-külön szervezték tisztviselőik számára a nyugdíj-intézeteket. A papi temetkezési egyletek is egyházmegyénkint állanak fen. De, legkézzelfoghatóbb bizonyíték bármelyik eszme megvalósítására a már megszűnő félben levő egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézet maga.

A feltételek megállapítása, a módoszatok megbeszélése, a nálamnál sokkal hivatottabbak feladatára vonatkozik. Én csak egyszerűen a figyelmet akartam felhívni rá.

Építsük fel tehát az ezeréves ünnepre a nagy egyetemes épületet, de hagyjuk meg mellette eme történelmi fejlődésünket feltüntető apró hajlékokat is. Hátha még ezeknek fentartásából újabb erőt meríthetünk ama másik épület létrehozására is, a melyet oly merészen akart püspökünk az országos özvegy-árvai gyámintézetel párhuzamosan megkezdeni, de a vállalat nagysága a legtöbbet visszariasztotta és így egyelőre megelégedtek az egyikkel. Kérem, tehát, mindazokat, a kik már határozottak, határozzanak még egyszer s azokat is, a kik még ezután fognak határozni, s ne mondják ki e régi kis hajlékok megsemmisítését, hanem tartsák fenn azokat, tartsák fenn, bármelyik változtatással, ha kevés áldozatot kellene is értük hozni.

Csulak Zsigmond.

TÁRCA.

Az úrvacsoráról.

(Felolvastatott az 1896. február 26-án tartott estélyen.)

(Vége.)

Az úrvacsorának, Jézus értelmében, objektív és szubjektív oldala van. Az objektív oldal itt: Jézus halála, a mely áldozathalál. Egy magasabb jelentőségű halál; mondhatnám, egy élő, munkás halál, melynek célja, vívmányai, áldásai

vannak. A szubjektív mozzanat pedig a hívők részesítése, és részesedése az áldozathalál üdvösséges eredményeiben.

S ha most egy pillantást vetünk az úrvacsorának apostoli elméletére, ugy találjuk, hogy Pálnál inkább az objektív oldal, János evangéliomában pedig inkább a szubjektív oldal domborodik ki. Mit tesz ez? Ez azt teszi, hogy Pálnál az érettrünk való halál ténye a domináló elem,

János pedig a hívőnek e halál áldásaiban való részesülését emeli ki.

Pál úrvacsorai felfogását a Korintusi I. levélnek nem 11. részéből, mely a közvetlen hagyományhoz (Péter) fűződve, a szeretetéről szól, de a 10. részből konstatálhatjuk. Itt találjuk Pálnak dogmatikus reflexióját az úrvacsora felől. Kor. I. 10, 16. így szól: »A megáldás pohara, melyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösség-e? A kenyér, melyet megszegünk, nem a Krisztus testével való közösség-e?« Ime, a Pál-féle közösség a halál tényéhez fűződik. Ez a közösség nem más, mint az úrvacsora-vevők közössége Krisztus halálával.

Ez a közösség nem magának a testnek, és vérnek, de csak szymbolumainak vétele által jő létre, mert az úrasztalán, Pál szerint, kenyér, és bor van, soha sem test, és vér. És e közösség objektív; itt az alanyi momentum nem éivényesül, mert az úrasztalánál való részesedés által nem egyenkint, de együttesen, s nem Jézus személyével, de halálának történeti tényével lépünk közösségbe. A Pál-féle közösségnek, van egy másik mozanata is. Ez az úrvacsorázóknak egymással való közössége. Ez a közösség is a halál tényéhez fűződik.

Midőn mi az úrvacsorában Krisztus halálát magasztalva, halát adva, a szymbolumokban részesedés által ünnepezzük, s hirdetjük, hogy ő érettünk halt meg: akkor az ő érettünk való halálának objektív ténye az a kötelék, mely minket egy jellegzetes, a pogány vallásos társulatoktól megkülönböztető közösségbe fűz össze. Szóval, Pálnál az egész vonalon a halál objektív ténye dominál, s mi lépünk e halállal a szymbolumok által reális közösségbe, s nem Krisztus lép velünk személyes közösségbe.

Jánosnál pedig egy szubjektív természetű életközösség emelkedik ki, a mely életközösség Krisztus, és közöttünk az úrvacsorában jő létre. Ez állítás igazsága világos, ha János szavait a Pál szavai mellé tesszük. A János szerinti evangéliom nem szól ugyan a végvacsorai történetben az úrvacsora szeretetéről, s az ő tudósításában az a történet van előtérben, mikor Jézus megmossa tanítványai lábait, de úrvacsorai reflexiói ott vannak evangélioma 6, 48. 51—58. »Én vagyok az életnek a kenyere. Én vagyok amaz élő kenyér, a mely mennyből jött alá. Ha valaki eszik e kenyérből, él örökké. A ki eszi az én testemet, és issza az én véretem: örök élete van annak; az én bennem lakozik, és én is abban; él mindörökké, sat.« Ime, itt Krisztus úrvacsorájának nem objektív oldala, a halál történeti ténye, de a szubjektív oldal: a halál eredményeiben részesedés domborodik ki. Ez itt a szubjektív életközösség Krisztussal az úrvacsora által. Ez evangéliomban Jézus életnek kenyere a mennyből, és e világnak életet ad. Mint logos, ő abszolút életelv, életadó, halálból életre ébresztő erő. Az isteni Zoé. Életnek kenyérévé a megtestesülés által lett a logos. A testi halál által pedig a Zoé fölszabadul megkötöttségéből, s reáliter közölhető lesz az úrvacsorában. Ez egy szellemi asszimilációja az abszolút életelvnek. Mert János szerint, szellemileg vesszük magunkba a logos életét. Az úrvacsorai kenyér, és bor az ember fia testének, és vérének képe; az ember fiának teste, és vére ismét csak kép, képe az emberré lett logosnak, mert a logos emberré léve: életkenyér, azaz: abszolút életelv nekünk, s így ezt lelkileg kell asszimilálnunk. János úrvacsorai tana éppen úgy misztikus,

mint a keresztségről való felfogása. Érzéki elemekkel valami szellemi köt össze: a vízzel a felülről való újjászületés elvét (πνεῦμα), az úrvacsorai kenyérral és borral pedig az élő kenyéret, a logost. A keresztség által a pneumában, az újjászületés elvében, az úrvacsora által pedig a logosban részesülünk.

Tisztelt közönség, pár pillanatra még e misztikus világban maradok, sőt átmegyünk egy bizonyos magikus világba is. Az újtestamentum Krisztus testének és vérének evéséről és ivásáról csak szimbolikus értelemben beszél. A biblia nem tanítja Krisztusnak test szerinti jelenlétét az úrvacsorában sem természeti, sem természetfölötti értelemben s a biblia domatikus refleksióitól sokban eltér az egyházi dogmatika. Nem is szólok a katolikus felfogásról, mely szerint az ostya a bibliai igék varázsszavaira a természetes test szerinti Kriszussá változik át. Ez egy folyton ismétlődő áldozat, mely hellen spekulációk és zsidó eszmék nyomán fejlődött ki. De, ime Luther. Luther szerint, az úrvacsorában Krisztus realiter, test szerint van jelen. Csakhogy ez a test nem földi test. Ez egy megdicsőült test. Ő elveti a transzsubstanciációt, mint Aquinoi Tamás által kolportált mesét, de helyébe teszi a konszsubstanciációt. Összeköti Krisztus testét és vérét a kenyér és bor substanciájával. Van erre egy hasonlata. Például, szerinte tűz és vas két külön substancia; de a tüzes vasban mindkettő annyira elegyül, hogy minden részecske tűz is, vas is. Miért ne lehetne hát Krisztus megdicsőült teste ott a kenyér substanciájának minden részében? Ezen elmélet fölteszi Krisztusnak mindenütt jelenvalóságát. Tehát Krisztus mennyei, szellemi teste van jelen az úrvacsorában, egyesülve ostyával, borral és így az úrvacsorázók érzéki jegyek alatt szellemi dolgot esznek fizikailag. Ezen úrvacsorázásnak haszna pedig abból indul ki, hogy Krisztus érzékfölötti testének, melyről itt szó van, átszellemitő ereje van és a fizikai evés által nem ez a szellemi táplálék változik át anyagi testté, de éppen ez a szellemi dolog asszimilálja az anyagi testet, melybe jutott. Itt már aztán bizonyos lelki evésről van szó s nagy szerep vár a hitre, mely az úrvacsora átszellemitő hatását közvetíti.

Zwingli tiltakozik az ubiquitas, a test szerinti jelenlét, a szellemi dolgoknak fizikai evése ellen, s hangsúlyozza, hogy Krisztus teste a földön nem lehet jelen. Hivatkozik a történeti tényre, és a tapasztalatra. Neki az úrvacsora: emlékezet, és továbbá, hálaünnep. Az úrvacsorai jegyek: a Krisztus, és közöttünk való szeretet külső jege. A szeretetesi igéknek symbolikus jelentőségük van. Az úrvacsora: jelkép, mely Krisztusra emlékeztet. Krisztus testét enni, vérét inni nem egyéb, mint hinni, hogy Krisztus érettünk halt meg a kereszten. A Luther-féle természetfölötti test fogalmát elveti. A caro spirituális: ellenmondás. Aztán, valamely testet szellemileg enni: képtelenség. És ha ő spirituális evésről beszél, ez nem egyéb, mint hitteljes bizalom istennek Jézusban megjelent kegyelmében. Kiemelkedik a hit nagy, döntő szerepe Zwingli elméletében. Fő dolog, Krisztus magunkévá tevése bensőleg. Hogyan? A hit által. Krisztusban bensőleg csak úgy részesülünk, ha lelkünkben ő jelenvalóvá lesz. És mi teszi őt jelenvalóvá? A hit. Zwingli mondja: mint a kenyér táplálja a testet, és a bor élénkíti, úgy újítja meg a hit a lelket. Zwingli lelkében a r e s a c r a m e n t i, az, a mi az úrvacsorában nem a sym-

bolum, de maga a dolog, tulajdonképpen, maga a hit. Ugy értjük ezt, hogy objective a res sacramenti: Krisztus áldozathalála; de, subjectiv értelemben: a hit. Krisztus jelenléte tehát itt nem testi jelenlét. Nincs szó sem földi, sem érzékfölötti testről. Lelki jelenlétről van szó. Hitünk teszi jelenvalóvá Jézust lelkünkben. Hitünk által részesedünk bensőleg Krisztus halálában, s ennek üdvözítő jelentőségében. Zwingli úrvacsorai tana, kétségkívül, közel jár az úrvacsora jézusi értelméhez. De, ettől mégis elmarad, mert Krisztus itt inkább passzív, mint aktív, inkább objektum, mint cselekvő subjektum. Zwinglinél minden, a mi hitünk, a mi aktivitásunk eredménye. Azonban, Jézus személyes, cselekvő jelenléte nélkül, mint akkor nem volt, úgy ma sincs úrvacsora. Ő maga lép előnkbe, saját maga által rendelt szimbolumokban, az úrvacsora igéiből s jegyeiből az ő személyisége szól hozzánk, ő maga érezteti magát lelkünkben, ő maga ruházta reánk halála áldásait. Ez a személyes momentum Zwinglinél háttérbe szorul.

Kálvin tanát, institutiójából (1559) állapítva meg, Krisztus testének dinamikus jelenléte jellemzi. Kálvinnál is csak jelkép a kenyér és bor, de a szentlélek e szimbolumokkal egyidejűleg adja nekünk magát a jelképzett dolgot, nem a szimbolumhoz kötve, mint Luther-nél, de mégis azzal egyidejűleg. Luther-nél a jelképzett dolog s a jelkép oly szorosan össze vannak kötve, hogy Krisztus megdicsőített teste is a szájon át megy be, Kálvin szerint pedig, Krisztus mennyei testében nem szájjal, de lélek által részesülünk és csakis a hívő lélek által. De Kálvin szerint, mi tulajdonképpen Krisztus testének nem substantiájában, de virtusában, nem magában a testben, de az abból kiáradó isteni erőben részesülünk. Krisztus teste a mennyben van. Ez a mennyei test az ő megdicsőített emberi volta. Ebbe a mennyei testbe az istenség elrejtett forrásából csodálatos módon ömlött át az élet, hogy abból aztán reánk áradjon. Nem maga a test, de annak ereje. Szabadjon egy hasonlattal élnem. A napnak nem anyaga ömlik a földre, de világossága, mondjuk, virtusa. Hogyan? A theoria szerint, az étheren át. Így árad lelkünkbe Krisztus égi testéből az isteni erő, mint napból a világosság. Csakhogy itt az éther, a szentlélek. Ezt Kálvin spiritualis jelenlétnek mondja, de ez dinamikus jelenlét. E processusban Kálvin is ad szerepet a hitnek, de nem úgy, mint Zwingli. Zwinglinél az idvezítővel való lelki táplálkozás, magának a hitnek subjektív ténye, Kálvinnál a hit csak közvetíti az objektív isteni behatást.

A szentléleknek Kálvinnál nem csak az a feladata, hogy rajta átömljön lelkünkbe Krisztus égi testének isteni ereje, de ez a szentlélek a mi lelkünket magával viszi mennybe s benső reális közösségbe hozza a megdicsőített Krisztussal s így a mi úrvacsoránk részint a földön, részint az égben folya le.

A megdicsőített, az égi testben való részesedés elmélete veszélyeztetni úrvacsoránk identitását Jézus eredeti úrvacsorájával. A lutheránusok szerint, a megdicsőített testté a földi test változott át, mely átmenvén az áldozathalálon, a halál erőit hát magában rejti. Mindegy. Jézus is megdicsőített testről beszél, az ő művét a földi test szenvedése s halála fejezi be. A megdicsőített testből, bármilyen magasabb erők áradhatnak, de éppen a kiengesztelő erő a földi test halálához van kötve. Szóval, a megdicsőí-

tett test elméletével, az úrvacsora eredeti történelmi jelentősége elhalványul s az idvezítő halál momentuma háttérbe szorul.

Mindennemű testi jelenlétről le kell mondanunk. De fentartjuk a lelki jelenlétet, a lelki részesülést. Fentartjuk a lelki közösséget Jézussal, ki életével s halálával együtt fejezte be nagy, szent művét s ki művének áldásait, erkölcsi áldásait lelkileg ruházta reánk. A megváltás egy szüntelen való befolyása az ő szellemének a mi lelkünkre. Egy folytonos assimilációja az ő szellemének.

Még csak egy pillanatnyi türelmet kérek a t. közösségtől. Az úrvacsorának, az úrvacsora szerzésének megvan benső története is. Ez a benső történet Jézus öntudatában található fel, ebből az öntudatból keletkezett az úrvacsora. Jézus öntudata, kétségkívül, fejlődésen ment át, mint minden öntudat az emberi világban. Ő bizonyynyal istennek küldötte, de korának is gyermeke és a próféták tanítványa. Mikor mások Messiásnak nevezik őt, (ő nem nevezi így magát) elfogadja e nevet, mert e névhez elvégre is isten országának győzelme volt kötve. S ez ország volt az ő életének is célja. De a messiási eszme ótestamentomi formájába új, eredeti keresztyén tartalmat önt. Leginkább »ember fiának« nevezte magát s e név, bár összefügg a Messiással, de még sem a teljes, leplezetlen, érzéki Messiást jelenti. Valami magasabb, szellemibb, messiási, de nem maga a zsidó Messiás. Régi szó (Dániel), de átszellemített jelentéssel, melyből az emberiségnek való odaadás fogalma emelkedik ki. És nevezi magát Isten fiának. Ismét egy messiási név, de ismét magasabb, szellemi, erkölcsi tartalommal. Jézus e név alatt érti az atya dolgaiba való elmélyedést, istennek életét az ő életében, az atyával való egységet s az érzéki, világi, politikai fogalmat, az istennel közvetlen, benső közösségben való élet fogalmává magasztja. A zsidó Messiáshoz kötött fenség, hatalom, győzelem, nem csökken, de magasabbá, mert erkölcsivé válik. Jézus mindent megnemesít. Isten országa: vallás-erkölcsi közösség, az újszövetség: fiaság és a mi a világon uralkodni van hivatva, az nem egy világi Messiás, de a lélek! A proféciaik beteljesedtek, de magasabb értelemben teljesedtek be. A zsidó Messiás fogalmát Jézus megdicsőíti, magasabbá, szellemivé, erkölcsivé teszi; Jézus öntudata messiási öntudat, de mélyében, lényegében, mondjuk: keresztyén messiási öntudat. S Jézus ez öntudata nyilatkozik meg az úrvacsora szerzésében is. Jézus át van hatva isteni küldetésétől, öntudata azt mondja neki, hogy az ő személyéhez van kötve istennek országa, az újszövetség, az emberiség üdve s Jézus érzi, hogy istennek országa általa lett az emberiség hitévé, meggyőződésévé, életévé. Honnan meríti e nagy, szent öntudatot? Saját lelkéből, saját szívéből. Istentől, ki benne él s kiben ő él. Mikor pedig munkáját, küzdelmeit, egész küldetését a halál megsemmisítéssel fenyegeti, akkor, óh, az az isteni öntudat szégyent nem vall, akkor a halált éppen munkája biztosításának, isten országa döntő eszközének, küzdelmei diadalának tartja. Azzá teszi. S igaza volt. Mert a emberfia, istenfia itt van velünk, vezérelni, vigasztalni, életünké válni, hogy szellemének folyton való ránkhatása, általunk való assimilációja által biztosítsa nekünk a váltságot, az üdvöt.

De bevégezem felolvasásomat. Jézus végvacsorája művészeknek adott már többször ihletet s nem egy műre-
mek,

ben van megörökítve. Jézus urvacsorája adjon nekünk is
 ihletet, megalkotni a legértékesebb műremeket: saját éle-
 tünket, saját magasabb, megszentelődött lelki életünket.

Molnár Albert,
 theol. tanár.

Gönci Lajos.

(1814—1896.)

A ki ezt az egyszerű nevet viselte, a kelementelki
 ekkleziának volt félszázadot meghaladó időn keresztül papja.
 Mikor e sorok írásához kezdtem, tollamra köny cseppent,
 s mint a napsugarak a vízben, az emlékezet sugarai is meg-
 törtek a köny cseppjében, de ezek ott sem nagyobbítanak
 másnak, csak nekem, a ki könnyeken keresztül nézem a
 meghalt édes apát. Én pedig csak szívére nézek, szeretetére
 gondolok annak az apának, kinek tíz gyermeke maradt,
 s kinek apai szíve tizfelé sugározza a szeretet melegét.

De, feje volt ő egy más, egy nagyobb családnak is:
 gyülekezetének, melyből e sorok íróját réges-régen kiszaki-
 totta sorsa még akkor, mikor kollégiumba vitték, s még
 inkább, mikor más gyülekezet ötét is pásztorul választotta el.
 S éppen azért, mint ilyen, csak távolból néz, a távol pedig
 inkább kisebbítve mutat.

Nem akarok sokat mondani róla, csak annyit, hogy
 a hú pásztor, és igaz ember találkoztak benne. Nem a
 Mammonnak, hanem hivatalának élt. Sokat irt, sokat dol-
 gozott, a Papi Értekezleteken még elaggott korában is gyak-
 ran tartott felolvasásokat. Munkáiból, egy-két egyházi be-
 széden, és néhány hirlapi cikken kívül, sok maradt a fiókban.
 Erős hangjával, tiszta logikájával, nyulánk természetével magára
 vont a hallgatók figyelmét, és a testi előnyöknek megfelelő
 lelki előnyök sem hiányoztak ahhoz, hogy érdekes szónok
 legyen. Különösen könyörgései voltak szépek, meghatóak.
 A koporsónál egy rövid könyörgéssel nagyobb hatást keltett,
 mint más egy hosszú beszéddel.

A vidéken egy öreg pap temetésén annyira meghódi-
 totta könyörgésével a jelen levő oláh pópát, hogy az kezét
 akarta megcsókolni, mi elől ő e szavakkal tért ki: »meglásd,
 azt ne miveld, én is a te szolgatársad vagyok.«

Többször hívták jövedelmezőbb állomásokra, de hívei
 oly nagy szeretettel vették körül, hogy nem tudott megválni
 tőlük. Hivatalra nem vágyott, kiténtetést nem keresett. Ballagi
 Mór is biztatta, hogy lépjen ki a nyilvánosság élébe, vállaljon
 hivalt; de, ha észre vette, hogy feléje fordulna a figyelem,
 tiltakozott ellene. Zaj nélkül, csöndesen, mondhatni, elbújva,
 a kelementelki szerény parokhián töltött el egy fél századot.

Otthon kevés beszédű, hallgatag, gondolkozó ember
 volt. De, ha vendége ment, vagy ő ment máshoz, nagy
 ritkán, akkor kedélyes, szellemes társalgó tudott lenni.

Érdekeknek nem szolgált soha, az igazság mellől el-
 tántoritani, nem lehetett, az ő útja a becsület útja volt.
 Ilyennek nem a fiu nagyító szemüvege mutatja őt, hanem
 ismerőinek elismerése emeli oda.

Született 1814. nov. 15-én Székely-Magyaróson, ta-
 nulását kezdte, és végezte kitünő sikerrel a m. vásárhelyi
 kollégiumban, a hol azután még öt fiát is taníttatta. A negy-
 venes évek elején Medgyes Lajossal akadémia ment, mi-
 után, az akkori szokás szerint, mind a négy főtanodánál
 letették a rigorozumot. Haza jöve, kelementelki segéd-pap
 lett, Tollas István mellett, kinek halála után ő vette át a
 rendes papi széket, melyből csak a halál tudta kivenni,
 mert a más nemü meghívásoknak nem engedett. Halála,
 néhány napi betegség után, folyó hó 9-én, az éjjeli 12 órá-
 nak elköngése alatt következett be. Híveinek kívánatára, az
 egyszerű ravatal a templomban állíttatott fel, hová nagy
 számmal tolongott a látogatók sokasága. Temetése folyó hó
 12-én d. u. ment végbe, még a vidékről is nagy számmal
 összesereglett résztvevők jelenlétében. A gyülekezet siratta
 a hú pásztor, tíz gyermeke az apát, és tizenkilenc unokája
 a nagyapát. Kétszeri házasságából öt fiu, és öt leány szár-

mazott. Tíz gyermeket nevelt föl, s apjától örökölt birtokát
 mégis megtartotta, sőt gyarapította. Öt fiából négy pap, és
 egy tanár; öt leányából kettő papné, egy tanárné, és kettő
 állami tanárné. Előleges intézkedése folytán, Sámuel József,
 n.-kendi pap beszélt felette. A sirnál Orbán Gábor.

A nyolcvankét éves öreg rég nem érezte magát olyan
 jól, mint ezen a télen, s egyik közelebbi vasárnapon, nem
 gondolva a nagy hideggel, prédikálni ment dacára annak,
 hogy mellette káplánkodó legkisebb fia kész lett volna temp-
 lomba menni. Ekkor áthült, s nyugszik ő, a palást egyszerű
 embere az egyszerű sirban.

Nyugodj, nyugodj, édes atyám! Látni foglak ismét
 az örökkévalóságban!

Gönci János.

Különfélék.

— **Semmiel sem dicsekszünk a megteremte-**
 tett világon, csak azzal a nagy szerencsével, hogy akkor
 születünk, és úgy serdülhettünk fel, hogy negyvennyolc esz-
 tendővel ez előtt mi már szemlélői voltunk, és élő tanui
 vagyunk annak a március 15-ének, mely akkori hevét, lelke-
 sedését, áldozat-készségét, és hazaszeretét úgy nyilatkoztatta
 ki akkor, egykor, és oly tettekkel véste be a történet lap-
 jaira, hogy annak fénye, kisugárzása ma is nagy innep, szent
 innep a magyar nemzet életében. Ha csak külsőség volna,
 semmi volna. A ki csak a hangzatos hazafiaskodás látszatáért
 innepel e napon, az még a könyvekből sem tanulta meg
 elég jól, hogy mit jelentenek e napok. Egy élni vágyó, és
 életre képes nemzetnek voltak azok apokaliptikus napjai.
 Bűnbánati napok, egy eléggé meg nem siratható múltért;
 vér-áldozat árán a Galgotához vezető passziói napok, melyek
 ma már kezdik meghozni a lelki függetlenségnek, a szabad-
 ságnak, az emberi méltóságnak gyümölcsseit. A kereszt egy
 új erkölcsi világrendnek lett szimbóluma; a márciusi napok
 a magyar nemzet politikai megváltásának maradandó, örök
 emlékei. A mennyei, és földi; a testi, és lelki életnek ün-
 nepei a kettő együttesen. Nagy lelki örömmel vesszük tu-
 domásul, és hirdetjük a felséges eszme terjedését. Egyház-
 kerületünk minden rendű nevelő intézetei nagy buzgósággal
 és lelkesedéssel igyekeztek, hogy március 15-két nemzeti
 ünnep gyanánt vessék szívükbe. A kezdeményezők, a vezetők,
 és résztvevők egyiránt versenyeztek, hogy lerójják hálájukat
 ama nagyok iránt, kik megalkották az új Magyarországot,
 és nagy buzgósággal hintették a magvakat, melyekből a jö-
 vendő még dicsőségesebb Magyarország fog sarjadni, és élni,
 mindörökké. A millenaris Magyarország ünnepélyességeinek
 méltó kezdete volt e nagy nap.

— **Főtiszt. püspök, Szász Domokos, aa.** folyó hó
 17-én, az enyhe éghajlatu déli vidékről, hol egy pár hétig
 pihenést keresett és talált, megújult munkaerővel, jó egés-
 ségben haza érkezett.

— **A s.-sz.-györgyi Mikó-kollégium** előjárósága
 egyik közelebbi ülésén, a Lázár Mihály lemondása követ-
 keztében megürült gondnoki állásra megtette hármas jelö-
 lését. Az előjáróság jelöltjei: Ujvárosi József, Zathurecky
 Gyula, és dr. Antal Mihály. A választás az ápril. 11-re össze-
 hívott egyházkerületi közgyűlésen történik meg, és bárkire
 essék a választás, méltó férfit talál.

— **Egy kis helyreigazítás.** A Sz. Somlyón, márc.
 3-án tartott gyűlésen a szil.-szolnoki egyházmegye felosztása
 tárgyában készített bizottsági munkálat tárgyalás alá sem
 vétetett, hanem a gyűlés elején halasztási indítvány adatott
 be, s ezen halasztási indítvány fogadtatott el 22 szavazattal
 16 ellen, tehát hat szótöbbséggel, akkor, mikor az érmellé-
 kéről senki, tövishát vidékéről csak egy, és a belső-felbül
 csak hat egyén jelenhetett meg a gyűlésen a rozsz, és jár-
 hatlan utak, és a nagyon költséges utazás miatt, s a gyűlés
 eloszlott a nélkül, hogy a jegyzőkönyv felvéve, és hitele-
 sitve lett volna. (Örömetest közöljük e helyreigazítást, mely
 egészen más szint ad a dolognak, mint a hogy mi közöltük.

Hirünket egy ott-vidéki lapból vettük azzal a jóhiszeműséggel, hogy megbízható forrásból merítünk. Lehet, hogy forrásunkat is rosszul informálták, és örülünk, hogy a megtevésztés csak hasznára válik magának a dolognak, melyet, ismételjük, a mi barátainknak diadalra kell vezetni. Szerk.)

= **Halálozás.** Id. Gönci Lajos, kelementeli lelkész, életének 82-ik, hiveinek osztatlan szeretete által kísért papi hivataloskodásának 52-ik évében, márc. 9-én meghalt. Koporsója mellett hosszú életének hú, öreg társa, már özvegye, és tíz gyermeke: öt fia, öt leánya, és az ezek áldott családi életéből kihajtott egy egész kis erdőnyi unoka állott szemükben a tiszteletnek, a hálának, és a kegyeletnek igaz könnyeivel. Mi is megatottsággal, mély megilletődéssel vessük szívünkbe áldott emlékezetét a tisztos pátriárkának, a kegyes Áronnak, ki nagy családját az urnak félelmében nevelte fel: fiait egytől-egyig egyházkerületünk derék papjává, tanárokká, tanítókká; leányait papnékká, tanítónékká, és tette mindannyiát tárgyává a tiszteletnek az által, hogy szent örökség gyanánt hagyta rájuk az ur dolgaiba való szorgalmatos munkálkodásnak ösztönét, és a közért való önzetlen szolgálat-készséget. Óh, istenem, milyen boldogan hunyhatta le szemeit az öreg az örök álomra egy nemesen végzett hosszú élet után; és mily édes lesz pihenése ott, alatt, abban a tudatban, hogy sirja felett az ő szereteteinek, a jóknak hálás emlékezte viraszt; és mily boldog majdan ébredése, holott eltétele várja a hiveknek jutalma! Áldott volt, mert szeretett; emléke élni fog, mert övéi szeretni fogják mindörökké!

= **Adomány.** Gróf Degenfeld Lajos, ő mlga. mint kutyfalvi birtokos, és egyházunk patronusá, a most épített új papi lakás bevégzése céljára, 50 forintot kegyeskedett

adományozni. Midőn kegyes pátronosunk ez újabb áldozatáért egyházam nevében hálás köszönetemet nyilvánítom, nem mellőzhetem el, főlemlíteni, hogy többrendbeli áldozat készsége nagy mértékben befolyt egyházunk előhaladására, mit sohasem tagadt meg, ha szükségünket feltártuk előtte »A hit szeretet által cselekszik.« Kutyfalva, 1896, márc. 16. Nagy Domokos, ev. ref. pap.

= **Hálás köszönet.** Bööi ev. ref. egyházunk a napokban, templomépítési alaptökéjének nevelésére, társas összejövetelet rendezett, mely alkalommal nevezett alaptökénk neveléséhez tek. Szántó Elek, mosoni pátronus, ur 2 frt. 50, ngs. Illyés Lajos ur, Székesről, 1 frt., ngs. Szabó János ur, M.-Vásárhelyről, 1 frt., tompai Novák Józsefné, sz. Magyarai Róza, 1 frttal járulni sziveskedtek, mely adományokért magam és egyházam nevében, hálás köszönetemet nyilvánítom. Böö, 1896. febr. 19. Staudner Mátyas, böö mosoni ref. lelkész.

= **Hálás köszönet.** Mosoni leány-egyházunk pátronusa, tek. Szántó Elek ur, egyháza iránti szeretetének újabb jelét adta, midőn egy 50 o. é. frtot érő harmoniummal értékesítette templomunkat. Melyet, midőn nyilvánosságra hozok, magam és egyházam nevében, hálás köszönetemnek adok kifejezést. Böö, 1896. febr. 19 Staudner Mátyas, böö-mosoni ref. lelkész.

= **Meghívó.** A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye bánffihunyadi köré, istenitisztelettel egybekötött Papi Ertekezletét f. évi március hó 23-án, reggeli 9 órán kezdődőleg, K.-Szentkirályon fogja megtartani, mely alkalomra a tiszteletes tagtársakat és az érdeklődő közönséget, tisztelettel meghívom. Tárgysorozat: elnöki megnyitó, jegyzőkönyv olvasás, tiszt. Mihály Elek és Vályi Elek aa. által tartandó felolvasások, esetleges előterjesztések, indítványok. M.-Gyerőmonostor, 1896. márc. 15-én. Péter Károly, értekezleti elnök.

HIVATALOS RÉSZ.

1039—1896.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium
m. t. Elöljáróságának.*

Hivatkozással a közoktatásügyi magyar kir. miniszter úrnak folyó évi 638. elnöki szám alatt kelt, az ezredéves országos tornaversenyre vonatkozó, s közvetlenül intézeteink igazgatóságaihoz intézett felhívására, és a hozzá csatolt mellékletekre: hivatalos illemmel utasítjuk a m. t. Elöljáróságot, hogy az ifjuság ezen ezredéves nemzeti ünnepélyének sikerét szokott hazafiai buzgalomával, és bölcsességével előmozdítani, különösen pedig a kérdő-íveknek kellő pontossággal leendő kitöltésükről és f. évi április hó 1-ig leendő beküldésükről gondoskodni méltóztassék.

Kolozsvártt, 1896. évi március 10-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1002—1896.

KÖRLEVÉL

*valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium
m. t. Elöljáróságának.*

Tudomás és nyilvántartásba vétel végett, tudatjuk a méltóságos t. Elöljáróságokkal, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur, tolyó évi 9189. szám alatt kelt rendeletével, Muresán János (szül. 1878, évi október 24-én Felső-Detrehemben, Torda-Aranyos megyében, görög katolikus vallású) balázsfalvi gör. kath. főgimnáziumi VI. osztályu tanulót, betörés és lopások elkövetése miatt, az ország összes középiskoláiból kizárta.

Kolozsvártt, 1896. évi márc. hó 10-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

249—1896.

FELHÍVÁS.

Miután az egyházmegyei, világi és k.-tanítói képviselők mandátuma lejárt, hivatalosan felkérem tiszteletes lelkész társaimat, hogy egyházaik világi képviselőjét, a törvényszabta módon megválasztatva, a választási jegyzőköny-

vet, valamint a k.-tanító urak is a maguk részéről nyolc képviselőre adott szavazataikat, zárt levélben, ráírva a borítékra, képviselőválasztás tárgyában, folyó évi ápril 1-ig küldjék be hozzám.

V.-Gálfalva 1896 márc. 10-én.

Kovács Elek,
evang. ref. esperes.

907—1896.

FELHÍVÁS

*A déési, széki és nagysajói ev. ref. egyházmegyék nt.
Espereseinek és ezek kerületében levő ev. ref. felekezeti
iskolák t. Lelkész-Elnökeinek.*

Szolnok-Doboka vármegye közigazgatási bizottsága a tankötelesek iskolába járása, a mulasztások bírságolása és a szorgalomidő betartása érdekében 1586/895, szám alatt körrendeletet adott ki, mely bizonyára Cimeknek is megküldetett.

E körrendelet kívánalmaihoz képest utasítjuk Cimeket, hogy az iskolai mulasztások s a törvényes szorgalmi idő megtartása tekintetében úgy járjon el, a miként az, az idézett számú körrendeletben, a hitfelekezeti iskolák jól felfogott érdekében is megszabva van.

Kolozsvártt, 1896. év márc. 10-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök helyettes.

314—1896.

FELHÍVÁS.

Felhívom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanítói özvegyeket, árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életbenlétük és özvegyeségi bizonyítványaikat ez évi ápril 15-ig adják be tiszt. Kis Károly, gyámintézeti pénztáros ahoz, Agyagfalvára, (u. p. Bögöz). Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Az udvarhelyi ev. ref. esperesi hivatalától!

Kecsetben, 1896. márc. 10.

Menyhárt András,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Március 26.

13. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A mérték.

(Folytatás.)

Az erkölcsi világrend is külső megjelenésében társadalmi jelenség. Mint ilyen, szoros, és állandó viszonyban áll a többi társadalmi jelenségekkel, a természettudománnyal, theológiával, filozófiával, s mind azokkal, miket a társadalom magában foglal. A mily mértékben ezek változnak, módosulnak, oly mértékben módosul az erkölcsi világrend folyamatja is, és megfordítva. Ez a módosulás, változás nem a véletlen, vagy szeszély, hanem állandó törvény következménye. Ha a társadalmi jelenségek, bármiféle ok következtében, koronkint úgy helyezkednek el, úgy csoportosulnak, hogy az ember éles fogakat, szarvakat, hegyes karmokat nevelhet, éhes gyomra az egész világra igényt tarthat, önzése, dicsvágya határtalan mértéket ölthet: akkor nagyon is természetes, hogy harap, dőf, karmol, minden elérhető felfal, mert a társadalmi jelenségek törvényei következményeikben egymást soha meg nem hazudtolják; ha az ok megvan, kérlelhetetlen pontossággal megjelenik az okozat is; a ki szelet vet, vihart arat.

Napjainkban az erkölcsi világrend külső megjelenésében nagy mérvű ingadozás, bizonytalanság észlelhető; a közte, és a többi társadalmi tünetmények közötti viszony beburkolt, homályos; annak értelmezése, méltatása a pillanatnyi szeszélytől, véletlentől van függővé téve; hiányzik egy általánosan elfogadott mérték-egység, melylyel ezt a viszonyt mérlegelni, hajlandó lenne. Hiányzik pedig azért, mert a mi korunk lázas izgatottságában a roppant sok jelenség között ide-oda kapkod, szintúgy nyugalmat, kényelmet remél, ha a társadalom, mint egy mechanikai gépezet, minden érzés, és gondolkodás nélkül végezheti munkáját; feledi, hogy a gépezet legyen bár a legtökéletesebb alkotás, végezzen bármily finom, és óriási munkát, de egy élő organizmusnak helyét nem pótolhatja. A szerves lények a

mechanikus keze alatt elpusztulnak; a kémikus lombikjából még ez ideig, s bizonyosan ez után sem fog szerves lény kiugrani.

Nem bocsátkozom annak fejtegetésébe, hogy az állami, egyházi, társadalmi téren uralomra törekvő mechanizmus mily viszonyban áll egyfelől az egyén biológiai, fizikai, értelmi, szellemi, erkölcsi életnyilatkozataival, másfelől, a többi társadalmi jelenségekkel; azt sem kutatom, hogy az ezen jelenségek közt létező viszony mily eredményeket hoz elő, s mily irányban módosítja az erkölcsi világrend külső megjelenését; ez mily kölcsönhatással van az értelmi, szellemi, akaratierő erélyére: szoritkozom egyszerűen annak ismételtesére, mit minden jóra való ember megdöbbenve, kétségbeesve, reményt veszve hangoztat, hogy az erkölcsi világrend alapján meg van rendülve; nincs nyugalom, megelégedés, határozott, öntudatos cselekvési erély sem fenn, sem alant, sem a palotákban, sem a kunyhókban; az általános bizonytalanságot, félelmet, aggodalmat nem hogy eloszlatná, sőt neveli a szuronyok, ágyuk, puskák sokasága, a sok paragrafus-gyártásnak szüksége; közel van az ember azon föltevéshez, talán hiszi is, hogy maga a társadalmi élet hazugságon, ámitáson, képmutatáson tengődik; az emberek bizalmatlanok, erőszakosak, gyűlölők, megvetik, utálják egymást, legfőlebb, mint üzlet-, vagy érektársak közelednek egymáshoz. Vég-eredményben ezeket, s kapcsolatosan számtalan hasonló kronikus elfajulásait konstatálják az erkölcsi világrend külső megjelenésének ahhoz értő politikusok, és morálisták; hozzá teszik, hogy csupán külső mechanikai intézkedésekkel ezt a felforgatott erkölcsi világrendet biztos, és életképes alapra állítani, nem lehet.

E ponton találkoznak a theologussal, de annál el is válnak, mert különböző irányban haladnak, s különböző mérték-egységet használnak. A keresztyén vallás nekünk, theologusoknak, meg-

adta a mérték-egységet, midőn egyetlen nagyságot, egyetlen szeretetet, egyetlen gondviselést, egyetlen kegyelmet, egyetlen bölcsességet, egyetlen szentséget, szóval, egyetlen tökélyt állított fel az örökkévaló személyes isten lételében, ki előtt minden ember egyformán értékes, kihez a tökéletességben hasonlóknak kell lenniök. Ugyde, ez a nagyság, ez a tökély oly szédítő magasságban áll a por gyermekei felett, hogy ha reá epedve tekintenek fel földi hazájukból, erőtlenségük érzetében elkábulva, kétségbeesve, semmisülnének meg, ha nem látnák szemeik előtt az emberi nagyság, tökély megvalósulását a Jézus Krisztusban, ki tényleg megmutatta, hogy nem csak lehetséges, hanem kell is arra a szédítő magasságra törekedni, melyet a végtelen tökély szeméjében, istenben mutat fel az evangéliom.

Éppen ezért, mély bölcsességet, s erkölcsi igazságot fejez ki a keresztyén vallás két sarkalatos hitcikke: az eset, és váltságáról való tan. E tan segítségével biztosan tekinthet a végtelen magasságba, és mélységbe; megismerheti az ősembert, és a szellemileg, értelmileg, erkölcsileg kultivált embert; az érzéket, és szellemit; az állati, és emberi mivoltot, és azt a megmáshatatlant követelést, melyet teljesítenie kell. Ez lényegében, eredményeiben, társadalmi jelentőségében egészen más, mint a Darwin-féle majomrokonság, a faj-, és létfenntartási elmélet, jóllehet az emberre vonatkozó fokozatos fejlődés menetét akarja ez is kimagyarázni.

Az esetről való tan, mint Nisard vélekedik, reá vezette az embert, hogy magát a külső helyzettől, az időtől, és helytől, melyben él, függetlenül szemlélje; feltárta előtte saját belsője rejtelmeit, s a rossz mindazon anyagát, mely bármi társadalmi formák között él is, mint az első eset helyrehozhatatlan visszahatása forr benne. A megváltás hitcikke által pedig fölemelte az eset által okozott nyomorából, annak meggondolására vezetvén, hogy mily áron váltott meg. Ez az emberi léleknek egészen új tudománya, mely mivelés alá vette a pogány ó-korban egészen ismeretlen tereket, fölemelte lelki valónkat, jobban mondva, helyreállította természetes nagyságát, s az erkölcsi igazságoknak egészen új rendjét állapította meg.

Az erkölcsi igazságok ezen új rendjében egészen más nézpont, mérték alá kerül az emberi mivolt, a haladás, fejlődés meghatározása, iránya, mint a társadalmi jelenségek más régióiban. Ott észrevétlen parányokká törpülnek a világhódító

Nagy Sándorok, Juliusz Cézárak, Nápoleonok; szegényekké lesznek a gazdag Krözusok, koldusokká a milliomos tőkepezesek; a fenhéjázók aranyozott ruhái, fényes palotái, csillogó érdemelei árnyékká foszlanak szét; a tudósnak tudománya, a művésznek alkotása, a kereskedőnek ügyessége, az államférfi bölcsessége legfőlebb mint dekorum jönnek tekintetbe. Ott nem hatalmat mérlegelnek, nem fényt elemeznek, nem pénzt számlálnak, nem masinát kalapálnak, nem az anyag, és erő, a materializmus, és idealizmus felett disputálnak: ott egyedül, és kizárólag, minden más tényezőtől függetlenül, az emberi nagyságot, derékséget mérlegelik. Az emberi mivoltnak megvan ugyanis az a jellemző sajátsága, hogy az egyetlen mérték-egységgel, a minden tökélyek összeségével, az élő istennel viszonyba hozható, azzal összehasonlítható, mérlegelhető. És bárha az emberi mivolt szoros összefüggésben van az őt környező külvilággal, úgy, mint a körülte forrongó társadalmi jelenségekkel; bár azok egymást kölcsönösen feltételezik, együttes öszhatásukban tesznek öszhangzatos egészet: de, azért annak értéke nem a geologia, nem a biologia, nem is a zoologia, vagy valamely más tudományág által önkintesen kezelt mérték által határozódik meg, hanem magamagát jelenti ki teljesebb, vagy hiányosabb alakban, a szerint, mint a mérték-egységhez való viszonyát helyesebben, vagy hiányosabban fogja fel. Az, a mit a tudomány, fölfedezés, munkásság produkál, csak akkor több az állati élet izgató szereinél, segédeszközeinél, az emberi szorgalom, erő-kifejtés csak akkor emelkednek a porban mászkáló hangyák hasonló ösztönei fölé, ha az azokat átható, vezető, irányadó szellem érzi isten lelkének üdvadó lehelletét, hallja, és megérti hivatató szavát, szomjuhozza kegyelmét, és kívánczik az örökéletnek élő forrásához.

Az emberiség története, mint megdönthetetlen tény igazolja, hogy a léleknek vágyódása istenhez oly korszakban legerősebb, mikor az embert környező tényezők, jelenségek úgy csoportosulnak, hogy a közöttük levő viszony az értelem előtt megfoghatatlan, s ez által folytonos bizonytalanság, ellentmondások között ingadozik. Ilyenkor a tétlen ábrándozásnak, semmit-tevésnek bizonyos neme nehezedik a lelkekre; a földi munkásság, kötelesség-teljesítés érzete mintegy elvesziti üde zománcát, az örömré, és bánatra, az áldásra, és csapásra egyiránt érzéketlen, hóbortos álomlátásoknak, képzelődéseknek esik martalékaul. Bőséges

tápanyagot szolgáltat azon lelki állapot elfajulására az időknek olyan járása, mikor az uralomra jutott párt, osztály, vagy bármi néven nevezett érdek a hazugságot, ámitást, erőszakot kultiválja, mert máskülönben önző céljait nem valósíthatja; mikor a hatalmas farizeusok, és főpapok zofizmainak sötét börtönében, mint a világosság, és meleg jótékony hatásától elzárt növény-élet, elsatnyul; mikor a lakmározó, kéjlelő, dőzsölő vendégsereg kirugdossa a szegény Lázárokat, s nem érez annyi irgalmat, mint az a kutya, mely vérző sebeit nyalogatta; mikor az erény, erkölcs, becsület, kötelesség, hazaszeretet, családi élet, nemes lelkesedés csak mint tartalom-nélküli, absztrakt fogalmak röpködnek szájról-szájra, s értékük legfőleg abban határozódik, hogy lehet velük kereskedni, üzletet csinálni, pénzértékké változtatni: ily időszakokban most érzéketlen tompultság; majd lázas izgatottság uralja a helyzetet; a nép a nehéz iga alatt leroskadva, tehetetlenségének fájdalmas tudatában elkábulva, a szép, jó, nemes, eszményi iránt eltompulva, a »panem et circenses« követelésében keres egyedüli kárpótlást; a gyomor, és élvezet mindene: élete, öröme, idvessége; egyéb nem létezik számára; vagy ha igen, azt bizalmatlanul utasítja vissza.

(Vége következik.)

Horváth István,
bükösi evang. reform. pap.

Tanári értekezletünk legsürgősebb teendője.

A »Prot. Közlöny« ez évi 10-ik számában »Néhány szó a tanári értekezlet érdekében« cím alatt közölt felszólalás ötletéből talán idő- és alkalmoszerű lesz most, a tanári értekezlet küszöbén, visszapillantani az erdélyi ref. tanári egyesületté alakulás ügyének, mint »pium desiderium«-nak négy éves vajadására.

Ugyanis, az 1892-ben M.-Vásárhelytt tartott értekezleten L. I. kartársunk fejtegetvén az erd. ev. ref. egyházkerületben a tanári közvélemény hiányát, és kutatván ennek okait, konkluziójában módokat is ajánlott az orvoslásra.

Értekezletünk L. I. véleményét, a megokolással együtt, egész terjedelmében magáévá tette, és a többi között elhatározta, hogy a fontosabb s napirenden levő tanügyi kérdések tervszerű előkészítésére állandó választmányt alakít, illetve, megbizta a sz.-udvarhelyi ref. kollégium tanárait, hogy értekezletünk régi statumait ilyen értelmében egészítsék ki: a már ekkor indítványozott egyesületté való szervezkedés szerint módosítsák, s a tervezetet terjesszék az 1893-ik évben, Sz.-Udvarhelytt tartandó értekezlet elé. (Lásd 15. jk. sz.)

Ime, tehát értekezleti régi statumaink módosításának, s illetve, az erd. ref. tanári egyesületté alakulásnak szükségességét már ezelőtt négy évvel beláttuk.

A sz.-udvarhelyi tanár-kar, szem előtt tartva az országos középiskolai, és kivált tiszántúli ref. tanár-egyesület alapszabályait és tekintetbe véve a mi specialis viszonyainkat és a historiai fejlődést, az alapszabálytervezetet el is készítette és ennek tárgyalását, a tárgysorozatban, a kollégium történetének előterjesztése mellé helyezte.

Mínthogy azonban ez a tervezet, a sz.-udvarhelyi tanár-karon kívül álló okok és körülmények miatt, nem készülhetett el olyan időben, hogy az értekezlet megtartása előtt azt a tagoknak megismerés és tanulmányozás végett el lehetett volna küldeni, e miatt az ügy függőben maradt; mert midőn tárgysorozat rendén az elkészült alapszabály-tervezetet bemutatták és annak litografizált példányait a tagok között kiosztották, az értekezlet többsége abban állapodott meg, hogy tekintettel egyfelől az ügy előkészítetlen voltára, és tekintettel különösen másfelől az orsz. prot. tanár-egyesületnek akkor küszöbön állott szervezkedésére s alakítandó egyesületünknek azzal szerves kapcsolatba hozandó viszonyára, »a bemutatott alapszabály-tervezet tárgyalása halasztassék a legközelebbi értekezletre.«

Aztán, ismét telt-múlt az idő, és 1895-ben, tehát két év múlva, Szászvároson megtartottuk azt a »legközelebbi értekezletet« is. Ám, a szászvárosi értekezlet tárgysorozatában már ezt az ügyet hasztalan kerestük.

Hogy azonban a dolog mégis legalább fölszinen maradjon, és emlékezetünkől ki ne essék, fölszóltam és idéztem a sz.-udvarhelyi értekezlet ide vonatkozó s imént említett megállapodását. (Lásd 12. és 13. jk. sz.) Azonban, ennek sem lett kellő sikere, és így az alapszabálytervezet tárgyalásának még eddig nem tudtuk sorát ejteni.

És most, itt állunk a s.-szentgyörgyi értekezlet előtt, melynek alkalmából az egyesületté alakulás, a szervezkedés ügyét X. Y. ur a »Prot. Közlöny« 10-ik számában fölelevenítette és cikkét, kellő megokolás, s a multa való reflexiók után így végezte: »a s.-szentgyörgyi kollégium tanár-kara, testvéri szeretettel, f. évi május 21-ikére, mindnyájunkat értekezletre hívott. Ez értekezlet, a jelek után ítélve, az általános tanári özv. árvai alap sorsa felett kimondja a halálos szentenciát.

Ez alap sorsával szoros kapcsolatban álló kérdés az értekezlet további léte, vagy kimúlása. Jelen szervezésében a fentartása nem célszerű, sőt felesleges; átalakítva, megerősítve, áldásos munkásság központja, fényes eredmények szülője lehet.

Gondolkozzunk, tanakodjunk, hogy szentgyörgyi találkozásunk ne bucsuzó, ne utolsó összejövetelünk legyen, mert ki tudja: üt-e a feltámadás órája!«

Hát én mindezt készséggel aláírom, és éppen ezért határozottan ki is jelentem, hogy ez évi értekezletünknek, a tanári özv. árvai gyámintézet immár határozatképpen kimondott feloszlásának, illetve, a tőke szétosztásnak tervszerű foganatosításán kívül, ez idő szerint nem lehet sürgősebb teendője, mint éppen az egyesületté szervezkedés.

Az orsz. ref. tanári egyesület létesülését nincs miért várjuk, mert attól ma, fájdalom, távolabb vagyunk, mint voltunk négy év előtt.

Én azt hiszem, hogy éppen most, eddigi összejöveteleink legfőbb indító okának, tanári özv. árvai ala-

punk felozlásának pillanatában, ütött az egyesületté szervezkedés 12-ik órája. hogy így további együvé tartozandóságunk, öszhangzatos együtt működésünk, és kollégiális viszonyunk fennállása biztosítva legyen. Én azt hiszem, hogy ezen millennáris év nagy jelentőségű, és korszakos alkotásai között a mi egyesületünk is legalább egy homokszemet képezne.

Én azt hiszem, hogy az erdélyi ref. tanár-egyesület létrehozása által magyar tanügyünk és anyaszentegyházunk számára új erő forrását nyitnók meg.

Éppen ezért, midőn a ma és többször említett alapszabálytervezetet a »Prot. Közlöny« már mai számában való szives közlés végett a nt. Szerkesztő ur rendelkezésére bocsátom, egyszersmind arra kérem t. kartársaimat, hogy ezen tervezetet tanulmányozzák és lehető észrevételeiket küldjék, vagy hozzák magukkal S.-Szent-Györgyre.

Mindenek felett pedig óhajtandó, és ezt legyen szabad s.-szentgyörgyi kartársaim szives figyelmébe ajánlanom, hogy az értekezlet tárgysorozatának ez az ügy képezze egyik legnevezetesebb pontját.

Mert, ha semmi mást nem tennénk is, az egyesületté tömörülés által maradandó becsü és hasznos munkát fognánk végezni. S milyen szép volna, ha tanári özv. árvai gyámintézetünk temetése után, nem bucsuznánk el végképpen egymástól és nem hullanánk szét, mint oldott kéve, hanem, erős falankszot képezve, egy életerős és sok szép reményre jogosító új szülöttnek, erd. ref. tanári egyesületünknek bölcsőjénél találkozhatnánk ismét!

Tőlünk függ, hogy úgy legyen.

A. Bod Károly,
r. tanár.

Az erdélyi református kollégiumok tanár-egyesületének alapszabályai.

1. Az egyesület címe, célja és eszközei. Cím: »Az erdélyi református kollégiumok tanári egyesülete.«

Célja: az erdélyi reform. egyházkerület tanügyének előmozdítására törekedni; az egyházkerületben levő kollégiumok működését öszhangzásba hozni; azokban a nevelés és alkotás ügyét, kölcsönös ösztönzés, buzdítás és támogatás által emelni, tanári közvéleményt teremteni és egyesült erővel oda hatni, hogy az egyházkerület kebelében levő kollégiumok, a felekezeti szellem fentartása mellett, a kor kívánalmainak minden tekintetben megfelelő, önkormányzati jogait, történelmi multjokhoz hiven, jövőjük biztosítására, nemzeti hivatásuk betöltésére használják.

Az egyes kollégiumok és tanárok állapotát, szellemi és anyagi helyzetét, bizalmas közlések által alaposan megismerni igyekszik és a netán mutakozó hiányok megszüntetéséről tanácskozik, szükség esetében indítványokat teszen és javaslatokat terjeszt, az Igazgató Tanács útján, az egyházkerületi közgyűléshez.

Ismerteti és bírálja a használatban levő, vagy használatba veendő tankönyveket; egységessé igyekszik tenni a tantervet, rendtartást és iskolai fegyelmet, megismerteti és megállapítja az egyes tantárgyak tanításának legalkalmasabb módszerét.

A cél elérése végett, a tagok értekezéseket tartanak egyes, inkább gyakorlati nevelés-oktatásügyi kérdések felett, melyekre vonatkozó javaslataikat mindig szabatosan kifejezve terjesztik elő és így alkalmat szolgáltatnak az eszmecserére és a nézetek tisztázására.

Az értekezések, vagy felolvasások tárgyát és rövid vázlatát azonban az intéző bizottságnak legalább négy héttel az egyesületi közgyűlés előtt be kell jelenteni. Az egyesület addig is, míg szakközlönyt indíthatna, évkönyvet ad ki, mely nem csak az évenként tartandó közgyűlés lefolyásáról és intézkedéseiről szóló tudósításokat tartalmazza, hanem az egyes értekezéseket is egész terjedelmében közli.

Ezen évkönyvet, a megszabott árért, minden tag megkapja.

2. Az egyesületi közgyűlés megtartásának ideje, a tanácskozás sorrendje és módja.

Az erdélyi reform. kollégiumok tanárai minden évben egyszer, és pedig pünköst előtt való vasárnapon kezdve, az egyes kollégiumok székhelyein, egyesületi közgyűlést tartanak, a következő sorban: Nagy-Enyed, Kolozsvár, Maros-Vásárhely, Székely-Udvarhely, Zilah, Szászváros, Sepsi Szent-György.

Az egyesületi közgyűlés mindig ünnepélyes isteni tisztelettel kezdődik.

A következő évi közgyűlés helyét csak azon esetben jelölik ki, ha valami elháríthatatlan ok miatt a sorrendet nem lehetne megtartani.

Az egyesületi közgyűlés megtartásáról az egyházkerületi Igazgató-Tanács, a főtiszt. püspök ur és az illető esperesi hivatal útján, az egyházmegye is értesítetnek, illetve, arra meghivatnak.

Valamint meghivatnak az egyes kollégiumok előjáróságai (gondnokai) tanárai és a többi református egyházkerületek tanár-egyesületei is.

3. A tagokról.

A tagok a) rendesek, b) rendkívüliek és c) tiszteletbeliek.

Az egyesület kötelezett rendes tagja az erdélyi reform. egyházkerület kollégiumainak mindenik rendes tanára és állandósított szaktanítója.

A rendes tagok minden egyesületi jogot gyakorolnak, minden egyesületi javadalomban részesülnek és minden kötelezettséget viselnek.

Rendkívüli tagok a kollégiumi gondnokok, a helyettes, ideiglenes, vagy segédtanárok, szaktanítók, valamint a változó köztanítók és az illető egyházmegye esperesei s a népiskolák tanügyi előadója.

A rendkívüli tagok csak a tanácskozásokban vehetnek részt, de szavazati, vagy más joguk nincs.

Tiszteleti tagokul, a rendes tagok ajánlatára, oly férfiak választhatók, kik a nevelés és oktatásügy körül kiváló érdemeket szereztek.

Az egyházkerület mindenkori püspökét állandó tiszteletbeli elnökének, világi főgondnokait pedig az egyesület állandó tiszteletbeli tagjainak tekinti. A tiszteletbeli tagokat a rendes tagokkal egyenlő jogok illetik meg.

4. Az egyesület ügyvezetéséről.

Az egyesületi ügyeket, egyik közgyűléstől a másikig, azon intéző bizottság látja el, mely áll az elnök, alelnök, jegyző, pénztáros és ellenőr személyökből.

Az egyesületnek, és így az intéző bizottságnak is elnököt, alelnököt, jegyzőt, pénztárost és ellenőrt a közgyűlés választ, három évenként és titkos szavazattal.

Az intéző-bizottság feladata az évi közgyűlés megtartásához szükséges intézkedéseket megtenni, egyetértve azon kollégium előjáróságával s illetve, tanáraival, hol az évi közgyűlés tartatik; a közgyűlés tárgyait előkészíteni; a tanítás ügyterén felmerülő nevezetesebb jelenségeket figyelemmel kísérni és gondoskodni, hogy azok a közgyűlés tárgyai közé felvétessenek, új tankönyvek bírálatos ismertetéséről gondoskodni, a közgyűlésre bejelentett értekezések, vagy felolvasások menetéről, tárgyáról előre tudomást szerezi, a benyújtandó indítványokat előre átnézni és véleményes javaslat kíséretében terjesztteni a közgyűlés elé.

(Vége következik)

Az egyházmegyékből.

A gyulafehérvári egyházmegye tisztújítása.

A gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye, folyó hó 17-én Gyulafehérvárra nevezetes, az egyházmegye történetében nagfontosságú s maradandó emlékü közgyűlést tartott. Ekkor történt meg az általános tisztújítás, a mely szokatlannal nagy érdeklődést keltett s melyre az egyházmegye kötelekében álló lelkészek, a betegen fekvő Tankó József, borbereki lelkész aa. kivételével, mind és az összes világi képviselők is, csaknem teljes számban megjelentek, a buzgó e. m. főgondnok, Zeyk Gábor vezetése alatt.

A tisztújító közgyűlés első sorban a világi és tanítói egyházmegyei képviselők megbízó leveleit vizsgálta felül, melyek mind rendben találtatván s azok egyike ellen sem adatván be föllebbezés, az összes választott világi képviselőket igazolta. Örömlőre szolgál, kijelenteni, hogy a megválasztott s igazolt képviselők nagy része már régi munkás tagja az egyházmegyének, kik már több cikluson át tevékeny részt vettek a munkában s a most, ujonnan választott képviselők is, a közéletben elfoglalt állásuk s munkálkodásuk által jogos reményt nyújtanak arra, hogy hasznos, munkás tagokat nyert bennük az egyházmegye.

A világi képviselők igazolása után, Tokos Sándor, esperes aa. egy emelkedett szellemű, az egyházmegye közügyeinek szolgálatában eltöltött 18 évi jegyzői, 16 évi esperesi, összesen 34 évi munkálkodására visszatekintő beszédben bejelentette a közgyűlésnek, hogy úgy az ő, mint tisztársai ezeltől tíz évvel nyert mandátuma lejárván, azt visszabocsátják az egyházmegye rendelkezésére és pedig a maga részéről azon kijelentéssel, hogy a megtisztelő, de rá nézve már terhes esperesi tisztségre nem reflektál, s másnak, újabb erőnek engedi át az esperesi palástot, melyet mocsoktalanul hordozni, míg ereje s körülményei engedték, kedves kötelességének, édes büszkeségének tekintett.

A közgyűlés sajnálattal értesült a szeretett esperes lemondásáról s lemondó beszédének egész terjedelemben való jegyzőkönyvre vétele mellett, az egyházmegye szolgál-

latában eltöltött hosszas és hasznos szolgálatának elismerése, s bokros érdemeinek jegyzőkönyvi megörökítésével vette tudomásul lemondását s nyugalomba vonulását.

Méltó volna, keresni, találni módját és formáját annak, a mivel minden kálvinista egyszerűségünk s szerénységünk mellett is, kitüntethesse egyházunk egy-egy arra érdemes előkelő munkását, midőn az eltörődve, pihenni tér. Lám, itt is lehetett volna alkalom, tenni.

A megüresedett esperesi helyre a közgyűlés egyhangú határozattal, közfelkiáltással hívta el az egyházmegye eddigi főjegyzőjét, dr. Elekes Viktor gyulafehérvári lelkész aát. ki már a multban is méltó munkatársa volt az esperesnek, és a kinek szeplőtlen jelleme, széleskörű ismerete, lankadatlan munkaszeretete, teljes biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az ő kezébe a legjobb helyre van letéve az egyházmegye tovább vezetése, fejlesztése.

Az esperessé előléptetett főjegyző helyére Ferenci István zalathnai lelkész aa. szintén közfelkiáltással választott meg, ki eddigi munkakörében megmutatta, hogy tud és akar dolgozni s méltó tisztviselője az egyházmegyének.

Szintén egyhangulag választottak meg Gruzda Domokos aa. direktor-számvevőnek, és Benedek Károly alvinci lelkész aa. tanügyi előadónak, kik már a multban is viselték e tisztelet teljes megelégedésre, s bizonyára ugy hordozandják azt továbbra is.

Mint ifju erő, Bartók Dénes, m.-igeni lelkész aa. a közpénztárosi állásra lett megválasztva, nyervén olyan teret, hol érvényesítheti képességét s hasznosan szolgálhatja az egyházmegyét.

Szintén egyhangulag választottak meg világi tanácsbírákúl Vadady Gergely és Kolombán Antal; papi fegyelmi bírákúl Ó. Veress Sándor sárdi, Bodor Lőrinc krakkói lelkész, és világi fegyelmi bírákúl Kolombán Antal kir. törvényszéki bíró és Csuka Domokos főszolgabíró aai.

A ritka szép egyetértéssel megtartott tisztújítás után, a választók és választottak ünnepi ebédre gyűltek össze, sikerült tósztokban éltetve első sorban az egyházkerület püspökét, főgondnokát, a régi és új esperest, főjegyzőt s a többi választottakat.

—n.

TÁRCA.

Z á r s z ó.

(Az egyházkerületi ev. ref. theol. fakultás ifjúsága egyesületei március 15-iki ünnepélyén.)

Mélyen tisztelt közönség, nemes ifjúság!

Mint felügyelő tanára intézetünk ifjúsági egyesületeinek, melyek e mostani szép ünnepélyt együttesen rendezték, intézetünk, és tanárkarunk nevében, őszinte szívvel mondok köszönetet az ifjúsági egyesületek e főlemelő ünnepély rendezéseért, a nagyérdemű közönségnek intézetünk iránti érdeklődését, és jóindulatát tanusító szives részvételéért.

Ma a magyar haza, a magyar nemzet ült ünnepet. Lehetséges lett volna-e, hogy a »legmagyarabb« felekezete ez egyik kimagasló intézete részt ne vegyen a nemzeti örömben!

Ma az örök-isteni, és örök-emberi szellem érvényesülésének, hódító diadalának volt ünnepe. Maradhatott volna-e némán, részvétlenül ez az intézet, mely maga is ennek a szellemnek szülötte, ennek a szellemnek áll szolgálatában?

Ma a hálás emlékezet, a kegyeletes megemlékezés, a hűség munka jutalmának, eredményei magasztalásának van ünnepe. És mi hallgathattunk volna-e ma, mi, kiknek élete az örökkévaló isten törhetetlen erkölcsi világrendjének, a jó diadalának, s a gonosz önmagában hordott büntetésének, a megsemmisülésnek hirdetése?

A mai ünnep a jövő nagyságának, az eszmények megvalósulásába vetett hitnek, a jobb jövőbe helyezett reménységnek ünnepe. És mi ne vettünk volna-e részt ez ünnepen; mi, kik az élő hitnek csodás erejét, a szeretetnek hatalmát, a soha meg nem szegyenítő reménységet hirdetjük, istenországa épületét építjük, diadalát munkáljuk?

Sőt inkább, nemes ifjúság! Önöknek, mint magyaroknak, és protestáns egyházunk tagjainak, magyar protestáns egyházunk egykor vezető férfiainak, magas hivatásukból folyó kötelességük volt e napnak jelentőségéhez méltó megünneplése. Hiszen, a mi e nap emlékéhez fűződik: a jog, az alkotmány, a népfőnség, a szabadság, a haladás, a humanizmus, az mind annak a szellemnek a diadala, melynek zászlója alá, szolgálatába önök szegődtek. Tekintsenek csak vissza a történelemre, e nagy világítéletre, s mindaz, a mi benne fény, a mi dicsőség, a mi glória, az mind ennek a szellemnek homlokán ragyog, ennek a szellemnek a diadala. Hol hívek hozzá: győz minden veszélyen; hol megtagadják: maga töri szét bilincseit, a félszeg alkotásokat.

Országokat alapított e szellem egykoron. Honfoglalása: egy szelid ajk merész ígéje volt. Hadserege: a szó, az ige hatalma! Diadalma: a bébesség fehér lobogója. Országot alapított, melynek határa nincs; hullámozó térein a ringó kalászkok: az emberszeretet erényei; termékenyítő folyói: a

bűnbánat harmatja, a hála, részvét, a jócselekedetek örömkönnyei; halmái: a munka, kitartás, a hűség, és lemondás; égbe nyúló hegycúcsa: az önmehtagadás. Országot, melynek alkotmánya: a szeretet; kormánypálcája: az igazság; ítélete: a kegyelem; nagy törvénye: az isten előtt való egyenlőség, az istenfiak testvérisége, a szellem szabadsága. E felséges kép: isten országának rajza, a szellem hatalma!

Mily harcokat vívott e szellem, minő diadalokat aratott! Zászlóját Róma, s Bizánc diadalmason hordozta meg, s meghódolt neki a világ.

És aztán, midőn mehtagadták; midőn az egyenlőség nevében kasztokra osztották az emberiséget, a testvériség nevében máglyával gyógyították a »tévelygőket«; midőn a szabadság nevében békóba verték a gondolkozást; midőn »a szerető Atya« nevében »a hivek édes anyjának« keze gyermekei véréből párolgott; midőn az életből száműzve, a klastromba zárták: akkor a szellem bilincseit lerázva, szárnyra kelt megint, a kőfalak közül kirepült, a szivekbe költözött, s most ezek által kísérti meg az életben építeni föl megdönthetetlen várait.

S ime, a felszabadult szellem érintésére egyszer csak megdobbán a jogtalan nép szive. Esmélni kezd. Egyenlők vagyunk az isten királyi székinél: hát, mért nem az emberi törvények előtt? Szabadok a lelkiismeretben: mért békóban hát a gondolat? Egyenlő polgárjogunk van isten-országában: egyenlő jogok legyenek az államban is. Mily szellem ez, mely száz évvel ez előtt harmadik hódító útjára indult a Szajna mellől? Ez a protestáns keresztyénség szelleme, a mint meghódítja a népek szívét, s megteremti a modern államot.

Ma ünnepeltük negyvennyolcadik évfordulóját annak a napnak, melyben e szellem mozgalmának hullámverései hazánkat érintették. Ez Magyarország újjászületésének ünnepe.

Felséges ünnep! Vallásos áhitattal gondolok reá.

És e szent ügyet ki merészelné elítélni Világos miatt? Nem érte-e meg Idvezítőnk is a »Nagypénteket«? Nem áztatta-e Zwingli vére is a kappeli sikot? Nem voltak-e a reformációban is gályarabjaink? A történelem a világítélet, s a történelemnek vége nincs. Rövid negyvennyolc év micsoda a szellem-világban, s ki fogná tagadni mégis, hogy nemzeti életünk, létünk, mai büszkeségünk, jövődönk, mindmind a március 15-én nyugosznak: a protestáns keresztyén szellemnek az állami életben kivivott legújabb diadalán!

Oh, kik e szellemet csak a templomokra, összekulcsolt kézzel való imádkozásra, Krisztus nevének emlegetésére akarják szorítani, mennyire nem értik azok az isten lelkét, a keresztyén szellemet!

A keresztyén szellem: élet! S e szó, élet: egy nagy történelem, s egyszersmind egy nagy profécia. Benne a mult minden dicsőségével, minden tanuságával, benne a jövőd minden reményével.

S mily megbecsülhetetlen értékű reánk nézve a mult tanusága a jövő érdekében!

A szellem nagy világa az élet. Annak tehát át kell mennie az életbe, meghódítani a sziveket s ez által megtestesülnie a gondolkozásban, az érzületben, az intézményekben. És ki tagadhatná, hogy a sokszor jogosult panaszoknak, a keresztyén szellem testté lételének nagy processzusa nehéz vajadások közt ugyan, de folyton előbb halad? A demokratikus jogállam kiépítésének nagy munkája a keresz-

tyén szellem egyenlőség, és szabadság nagy elveinek diadala. Bevégzetteknek ugyan ki tekinthetné ezeket? A szellem élete örök!

És a harmadik, a keresztyén szellem koronája: a testvériség. Ennek hiánya miatt van a legtöbb, s ismerjük el, a legjogosultabb panasz. Ennek hiánya dúl leginkább társadalmi, egyházi és állami életünkön egyiránt. De, a figyelmes szemlélő e téren is fog találni biztató jeleket. Törvényeink a megtorlás törvényéből a javítás törvényévé változtak át; társadalmunk kezdi betölteni feladatát a szeretet munkáinak, az erkölcsi céloknak megvalósításában, iskoláink ideáljai a tanításon túl a szivképzés, erkölcsi jellemfejlesztés, nemzeti karakter teremtése, s az állam nagy egészében is a jogállam hatalmas rendszeréből kezd már kibontakozni a humán-állam körvonala, s ki tagadhatná, hogy ez is a keresztyén szellem diadala.

Minél élénkebb a szellem, annál életteljesebb alkotása is. Minél tisztább az ideál, annál magasabb megvalósulása is.

Önök, nemes ifjuság, midőn e szellem tanulmányozására, létrejöttének, életfolyamának, fejlődésének, és az életbe való átültetés törvényeinek megismerésére vállalkoztat: a legmagasabb hivatások egyikét választották. S ha e szellemért, mint ma, mindig lelkesülnek; ha oda állítják egykor az életbe, mint a nemzeti fejlődés irányát vezető, s mind magasabbra, és magasabbra ültetendő eszményeit, s ha nemes lelkesedésükkel, ügyük igazságával megnyerendik a nagy közönség rokonszenvét, mint ma megnyerték: akkor a jövő ezredév Magyarországra bizalommal és reménnyel tekinthetünk, mert a március idusa örök, hősei hallhatatlanok, Magyarország pedig lesz nem egy felekezet, s nem a papí uralom, hanem a szellem által keresztyén Magyarország, s fog élni, viruini, boldogan.

Ugy legyen!

Nagy Károly,
theol. tanár.

Különfélék.

— **Sárkány Ferenc meghalt folyó hó 19-én.** És midőn e hiradással vagyunk, az elvesztés feletti borongás felhője nehezedik szivünkre, lelkünkre, elménkre, egész önmagunkra. Szeretnők megszólaltatni mindazokat az érzelmeket, melyek minket betöltenek. A hála érzelmével viseltettünk iránta, mert egykor tanítványa voltunk. Szerettük, mert barátságával tisztelt meg azután. Összefűzött annak a dicsőséges, nagy kornak megszentelt emléke, melyben mindketten tényleges részt vettünk, és a melynek végzetes katasztrófájából ketten, együtt menekültünk — Világosról. Jöttek azután a nagy megpróbáltatásnak, majd a zaklatott, és utóbb a megfontolt munkának napjai. Ő, mint tanár, mi mint lelkipásztor, különböző pályán, de egyazon felséges cél érdekében munkálkodók lettünk az urnak országában a nekünk adatott talentumok mértéke szerint. Jutalmát elvenni, ő már megtért atyáihoz. De, volt neki egy jutalma, melyet már életében megszerzett: sok ezerre menő tanítványainak igaz szeretete; minden jók tisztelete, nagyrabecsülése: ez itt maradt a hálás emlékezetben; ez ott viraszt sirja, elromlandó porai felett. Lehet, sőt úgy is van: hogy meghalt. És ha a halál álom: immár álmodik. Minő édes álma lehet, mert látja, hogy a ki kötelességeinek betöltésében hív volt mindenha; ki nem élt egyébként, mint az igaz, a nemes kultuszának; erős volt hitében, rendíthetetlen hazaszeretetében, és mindig igaz ember a maga protestáns egyszerűségében: az nem hal meg soha; él mindörökké. Haláláról gyászjelentéseket adott a megszomorodott család, a helybeli kollégium, melynek nyugalmazott tanára, és az egyházmegye, melynek érdemes al-gondnoka volt, és temetésén megjelent Kolozsvárnak fele,

hol ellensége nem volt de egyetlen egy sem. Emlékezte legyen áldott!

— **Belső tartalomban gazdag, külső formájában** diszes, nagy oktáv, tizenhat ives kötet fekszik előttünk, mely »Egyházkerületünk fő-, közép- és elemi iskoláinak Állapotrajzát« adja »hazánk ezeresztendő fennállásának emlékére«. Az Igazgató-Tanács, mely e millenáris mű előállítását elhatározta, és kiadta, teljesen kiérdemelte az érdeklődők, és ahhoz értők elismerését; és egyházkerületünk tanügyi előadója, ki nem csak szakértelemmel, de előszeretettel, sőt a dolog iránt való odaadó lelkesedéssel koncipiálta, a tömérdek anyagot formába öntötte, legtöbb helyen önállóan feldolgozta: a mi Parádi Kálmánunk pedig csak újabb jelét adta kiváló képességének s szerzett újabb babérokat amaz érdekhez, melyeket mindenki tisztelettel illet. A ki e könyvet elolvassa, teljes és kimerítő képet fog alkotni magának egyházkerületünk nevelés-oktatásügyéről nemcsak az utolsó húsz esztendőről, mint a könyv szerényen mondja, hanem egész multjáról, és ha tán itt-ott hiányokat is kell látnia, általában véve, mindenkinek tisztelettel kell meghajolni amaz áldozatok előtt, melyeket egyházkerületünk meghozott a multban, s hivatását teljesíti a jelenben. Meg vagyunk győződve, hogy e derék munka történeti adataival, statisztikájával, grafikus táblájával, és a kollégiumok szépen sikerült képeivel általános, rokonszenves föltűnést fog kelteni, s méltó emléke marad e nagy esztendőnek. A nagy munka Szász Domokos, püspök aá.-nak van dedikálva.

— **Örüljünk-e, busuljunk-e, nem tudjuk?** Örülünk kellene, ha látjuk, hogy a fővárosi lapok közül néha egy-egy igazi hamisítatlan jóakarattal karolja fel a kálvinista papok szegénységét; hogy a tiszta igazságnak megfelelően hirdeti azokat a szolgáltatásokat, melyeket évszázadokon keresztül teljesítettek nem csak a vallás-erkölcsi élet, hanem a kultúra, a honfentartás, a hazaszeretet érdekében, és sürgeti, majdnem követeli a kormánytól, hogy ha nem is teljesítheti egész kötelességét az 1848. XX. törvénycikk értelmében, de meg kell tennie mindent e tekintetben, és lehetőleg gyorsan, és nem államszegély, hanem törvényes formában: mint ezt a »Magyar Hírlap« legközelebről is tette. Vagy busuljunk-e inkább, hogy még ma is csak ott vagyunk, hogy szenszációs föltűnést kelt, ha egy-egy emberséges hang emelkedik védelmünkre, igaz jogaink megoltalmazására fejében azoknak a hiven teljesített szolgálatoknak, melyeknek köszönheti nagy részben Magyarország, hogy megvan, és magyar? Kész szívvel ismerjük el azokat a nagy nehézségeket, melyeken mint megannyi poklokra kell keresztül vergődni minden irányú közéletünknek, hogy megrendíthetetlen fundamentumon állhasson a jövő századokban is; nem is kételkedünk az intéző magas körök jó szándékában: csak arra gondolunk, hogy a dermesztő hideg ellen a család számára előbbvaló egy biztos hajlék, mint egy bársonnyal bélelt bunda, és az élet fentartására nem elég a friss hegyi levegő, kell ahhoz egy jó darab kenyér is. Nó hát, tekintetes Haza, ha mindenre jut, leghivebb fiaidtól nem kellene sajnálni azt az évi egymillió forintot fejében annak a sok millió

vércsöppnek, melyet a kálvinista magyar ontott, hogy te megérhesd a millenáris esztendőt. Jöhetnek még viharok, fölkelhetnek a szélvész, erős karokra, törhetetlen lelkesedésre lehet még szükség: nem egészen helyes dolog, mindig a holnapra gondolni, és megfelekedni a máról, mert egy meg nem teremtetett világ nem hiány a mindenségben, de ha egy már meglevő világ összeomlik, ez botrány az erkölcsi világtrend ellen. A kiáltónak szava sokszor elvész a pusztában, de ha a jog, az igazság, és a kötelesség lesz süket, ott biztosan elkövetkezett a mindenható összeomlás. Ne adja a gondviselés, hogy ez bekövetkezzék. A ki a hajó kormányzására hivatott, lássa meg a jeleket, és égre függesztvén szemeit, kerülje el a sziklát bölcsen, »mert a bölcsök fénylenek, mint a nap«, és »a nép között a legnagyobb helyen prédikál.«

— **Két millió forint a debreceni egyetemre.** Debrecen város fejedelmi alapítványával készül megörökíteni a milleniumot. Főszámvevője, Szabó József, ugyanis azzal az indítvánnyal fog a közgyűlés elé járulni, hogy Debrecen városa két millió forinttal biztosítsa a debreceni protestáns egyetem alapítását, és fönmaradását. A főszámvevő a két millió forintot a következőképpen akarja előteremteni. Vegyen föl a város törlesztésre egy millió forintot, s kezelje ezt külön alapítvány gyanánt, s tőkésítse mindaddig, míg megkésztéződik. Hogy pedig a két millió forint mielőbb összegyűljön, a tőkésítendő kamatokhoz csatoljon évente 20,000 forintot abból a jövedelemből, mely törvény szerint a városokat az italmérsi jövedelmek tiszta haszoneredménye harminc százaléka arányában illeti, a mely Debrecenben átlag meghaladja a 20,000 forintot. Az egy millió kölcsön törlesztésére olyan módozatot ajánl a főszámvevő, mely mélyen belevág Debrecen gazdasági életébe, és átalakító hatással lesz a debreceni mezőgazdaságra. Indítványozza ugyanis, hogy a 42,228 kat. hold hortobágyi legelőből, a mely kedvező időjárás mellett kétszer annyi jószágot is el bír tartani, mint a mennyit ráhajtának, szakítson ki a város tizezer holdat, és vetés alá adja haszonbérbe. A törlesztésre szükséges 50,000 forinton felül maradó bérösszeg vagy a gyorsabb törlesztésre, vagy a házi pénztár egyéb kiadásainak fedezésére fordíttatnék. A város e nagy áldozattal szemben az egyetemi tanárok választásánál megfelelő jogot biztosítsa magának. Az indítvány tárgyalását lázas érdeklődéssel várja egész Debrecen.

— **Megjelent a »Prot. Szemle« nyolcadik év-** folyamának harmadik füzeté a következő tartalommal: Theologia, természetfelettség nélkül. Szócs Farkas. Séta a római katakombákban. Dr. Nagy Zsigmond. Péter apostol. Dr. Erdős József. A halhatatlansági eszme története. Paulik János. Egyházi és irodalmi szemle: hazai és külföldi. Egyben itt említjük meg, csak futólag, hogy egyik egyházi lapunkban már szigorú kritika tárgyává tétetett a Szemle iránya, mely oly fordulatot kezd venni, hogy ha aggodalomra még nem is ad okot, de mindenesetre szüksége fenforog, hogy ellenőrizni, szükséges. Ugy lehet, mi is hozzá szólunk e dologhoz.

HIVATALOS RÉSZ.

1142—5896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi ev. ref. egyházmegye nt. Espere-sének, és valamennyi ref. iskolaszék t. Lelkészs-Elnökének.

Az ezredéves ünnepély nagy nemzeti, és történeti jelentőségénél fogva, indokoltnak tartjuk, hogy Magyarország ezeréves fennállásának ünneplésében a haza ifjusága, mint a jövő letéteményese, részét kivegye, s a nagy, dicső mult emlékének illő innepies fölelevenítésével nemzeti önértetben, és hazaszeretetésben megerősödve, gyarapodjék ismeretekben, erkölcsökben, és hazafiai erényekben. Ez okból ezenel rendeljük, hogy összes népoktatási intézeteinkben az ezredéves fennállás emlékére isteni tisztelettel összekötött iskolai ünnepély tartassék.

Ez az iskolai ünnepély a folyó évi május hó 9-ik napján tartandó.

Megengedjük ezen kívül, hogy az iskolaszékek, az általuk szabály szerint engedélyezhető szünnapokon kívül, az 1896. polgári év folyamán még hét iskolai szünnapot engedélyezhessenek, melyek az ezredéves ünnepély kimagaslóbb ünnepe napjaihoz, illetőleg, a helyi ünnepekhez alkalmazkodva adandók.

Az érintett napon tartandó iskolai ünnepély álljon az ünnepélyes hálaadó isteni tisztelet és az ezután a tantermekben a tanítók által lehetőleg az iskolai helyi hatóságok, és szülők részvételével tartandó történeti visszapillantásból Magyarország ezeréves multjára, és a

nemzeti ünnep méltatásából, a gyermekek felfogásához mért módon.

Az ünnep emelésére szolgáló részletek megállapítása a helyi iskolaszékre bízatik.

Kolozsvártt, 1896. évi március 16-án.

Parádi Kálmán, *Dr. Kolosvári Sándor,*
tanügyi előadó. elnök-helyettes.

505—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyéhez tartozó etédi harmadik osztályu egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kényelmes lakáson és hozzátartozó gazdasági épületeken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 535 frt. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete. Az újabb felvétel szerint 333 kalangya buza, ugyanannyi zab, 118 véka törökbuza, 122 szekér fa, 7 hold 144 □-öl kanonika porcio.

Pályázati határnap: 1896. ápril 30.

A folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1896. márc. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

501—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyéhez tartozó mező-záhi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: az egyház pénztárából évnegyedi utólagos részletekben, 120 frt. államsegély 251 frt. stóla, tisztességes lakás és kert.

Pályázati határnap: 1896. ápril 20.

Folyamodványok nt. Jancsó Lajos, h. esperes aához küldendők, Maros-Ujvárra.

Kolozsvártt, 1896. márc. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

517—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett bogartelki egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. Fizetés természetben 37 hl. ősz-gabona, 37 hl. csőtörökbuza, 12 négyszögm. tűzifa, 3 hold szántó és kaszáló haszonélvezete, melyeknek értéke, hivatalos felszámítás szerint, 288 frt. 35 kr. ehhez járul 112 frt. államsegély és a tandíj.

Pályázati határidő ápril 18. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. márc. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

544—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett szovátaileány-egyházközség lévítanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel; 104 frt. értékű gabona és fa; a Baldácsi-alapból 100 frt. 96 frt. évenkénti államsegély, mihez járul, mint hagyatéki illeték, 100 forint.

Pályázati határnap: 1896. ápril. 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

545—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett kendői egyházközség lévítanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel; az énekvezér-tanítói teendőkért 110 frt. 54 kr. lelkesítő szolgálatokért 159 frt. 92 kr. értékű kepe és kanonika-porcio, mihez járul 203 frt. évenkénti államsegély.

Pályázati határnap: 1896. ápril. 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. márc. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

546—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett nyárádszentannai egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel, kepe, failleték és kanonika-porcio, becsértéke 186 frt. 74 kr. mihez járul 229 frt. évenkénti államsegély.

Pályázati határnap: 1896. ápril 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

547—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett maros-szentgyörgyi leányegyházközség lévítanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek és kert; 300 frt. melyből 140 frt. kepe és kanonika-porcio haszonértéke; 100 frt. a Baldácsi-alapból és 60 frt. évenkénti államsegély.

Pályázati határnap: 1896. ápril 26. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

548—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett mező-menesi leányegyházközség lévítanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel; kepe és 18 hold tagosított kanonika porcio, értéke egyházhatósági becslés szerint, 64 frt. 85 kr. mihez járul 147 frt. évenkénti államsegély.

Pályázati határnap: 1896. ápril 26.

Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

538—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett daróci egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, fizetés 400 frt. melyből 300 frt. az államsegélyből, az egyháztól és a tandíjából kapandó készpénz.

Pályázati határidő: ápril 18. Folyamodványok nt.

Deési Gyula aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

527—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett nagykapusi kántortanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, szükséges gazdasági épületekkel és 300 frt. 79 kr. fizetés, melyből 127 frt. 50 kr. készpénz, a többi a kepe, kanonika-porcio és tandíj értéke.

Pályázati határidő ápril 18. Folyamodások nt. Deési Gyula aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. márc. 23. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**